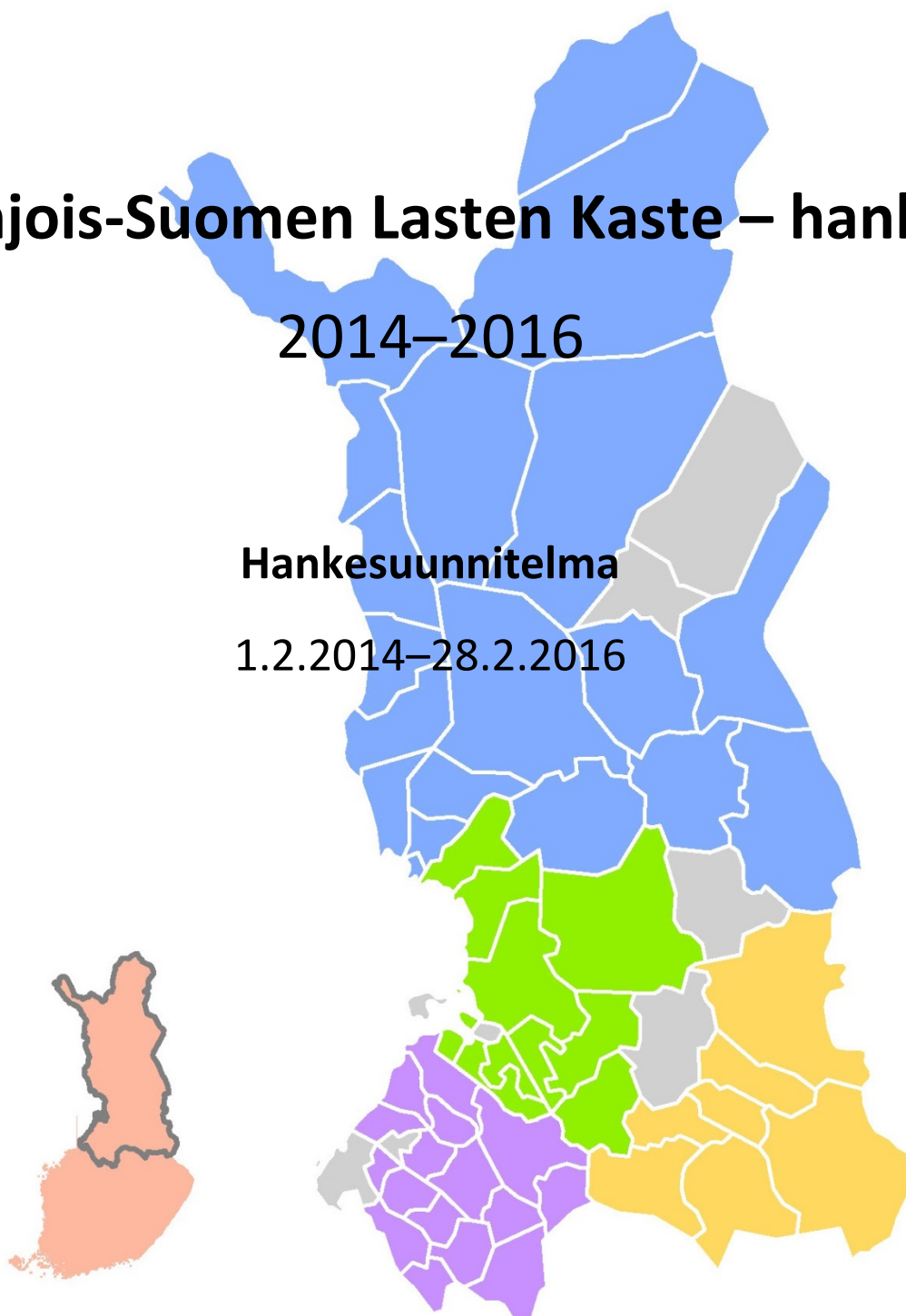

Pohjois-Suomen Lasten Kaste – hanke

2014–2016

Hankesuunnitelma

1.2.2014–28.2.2016

Sisällys

1.	TIIVISTELMÄ.....	3
2.	PERUSTIEDOT.....	4
3.	POHJOIS-SUOMEN LASTEN KASTE-HANKKEEN TAUSTA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	5
3.1.	Hankkeen tausta.....	5
3.2.	Lapsiperheiden arjen moninaisuus.....	5
3.3.	Pohjois-Suomi toimintaympäristönä.....	6
3.4.	Kolmen maakunnan hanke.....	7
4.	KASTE OHJELMAN KANSALLISET LINJAUKSET.....	8
5.	POHJOIS-SUOMEN LASTEN KASTE -HANKKEEN TAVOITTEET JA PAINOPISTEET	11
5.1.	Hankkeen tavoitteet ja odotettavissa olevat tuotokset.....	11
5.2.	Hankkeen painopisteet.....	12
5.2.1.	Perhekeskustoiminnan kehittäminen Pohjois-Suomessa	13
5.2.2.	Oppilas- ja opiskelijahuolto	17
5.2.3.	Lastensuojelu.....	21
6.	HANKKEEN OSAPUOLET JA YHTEISTYÖTAHOT	26
6.1.	Hankkeen hallinnointi ja vastuutahot	26
6.2.	Alueellisten osakokonaisuuksien kehittämissuunnitelmat	27
6.2.1.	Oulun eteläisen osakokonaisuuden kehittämissuunnitelma	27
6.2.2.	Lapin osakokonaisuus.....	29
6.2.3.	Kainuun osakokonaisuus	31
6.2.4.	Oulun seutukaari	33
6.3.	Pohjois-Suomen Lasten Kaste – hankkeen rakenne.....	35
6.4.	Avoin kehittämiskumppanuus ja kumppanuusverkosto	36
6.5.	Hankkeiden välinen yhteistyö	37
7.	JUURRUTTAMINEN JA KÄYTÄNTÖJEN VAKIINNUTTAMINEN	38
8.	HANKKEEN KUSTANNUSARVIO JA RAHOITUSSUUNNITELMA.....	39
9.	ARVIOINTI, RAPORTOINTI JA VIESTINTÄ.....	40
9.1.	Arviointi ja raportointi	40
9.2.	Viestintä.....	41
	Lähdeluettelo.....	42
	Liite 1 Hankevalmistelun aikataulu.....	43
	Liite 2 Hankkeessa mukana olevien kuntien väestömäärät ja teemojen valinta	44
	Liite 3 A Osakokonaisuuksien osuudet hankkeen budjetista ja B kokonaisbudjetit	45
	Liite 4 Viestintäsuunnitelma.....	50
	Liite 5 Arviointisuunnitelma	55

1. TIIVISTELMÄ

Pohjois-Suomessa on tehty lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämistyötä vuodesta 2008 alkaen STM:n Kaste-ohjelman rahoituksella TUKEVA (1-3) ja Lapsen hyvä arki (1-2)-hankkeissa. Näiden hankkeiden yhteistyönä on käynnistynyt uusi Lasten Kaste hankevalmistelu Lapin, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan alueilla. Hankevalmistelua on tehty tiiviissä yhteistyössä osahankealueiden ja muiden lapsiperhetoimijoiden kanssa (mm. järjestöt, seurakunnat, oppilaitokset). Uuden hankkeen valmistelussa on hyödynnetty edellisellä ohjelmakaudella tehtyä kehittämistyötä ja siinä esiin nousseita jatkokehittämistarpeita.

Lasten Kaste – ohjelman kehittämisteemoina ovat perhekeskustoiminta, oppilas- ja opiskelijahuolto ja lastensuojelu. Valmistunut Pohjois- Suomen Lasten Kaste-hankesuunnitelma kattaa kaikki kolme teemaa. Hankealue käsittää 50 kuntaa kolmessa maakunnassa. Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hanke koostuu neljästä alueellisesta osakokonaisuudesta ja koordinaatio-osiosta. Osakokonaisuuksien vastuutahoiksi ovat lupautuneet 1) Lapin osakokonaisuus: Kolpeneen palvelukeskus ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Lapin toimintayksikkö (Poske Lappi), 2) Oulun seutukaaren osakokonaisuus: Oulun kaupunki, 3. Oulun eteläinen osakokonaisuus: Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä, 4. Kainuun osakokonaisuus: Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä. Hankkeen koordinaatiosta vastaa Oulun kaupunki, sivistys- ja kulttuuripalvelut.

Hankkeen tavoitteena on hyvinvoinnin ja osallisuuden lisääminen lapsiperheiden arjessa. Lisäksi vähennetään eriarvoisuutta ja estetään lasten ja nuorten syrjäytymistä. Ehkäisevää lastensuojelua vahvistamalla pyritään vähentämään huostaanottojen tarvetta. Periaatteena on oikea-aikaisen tuen kohdentuminen lapsiperheiden arkeen erilaisissa kasvu- ja kehitysympäristöissä. Järjestöjen, seurakuntien ja muiden lapsiperhetoimijoiden kumppanuutta ja yhteistyötä kuntatoimijoiden kanssa vahvistetaan.

Tavoiteltavana muutoksena on edistää lasten, nuorten ja perheiden palvelujen johtamista kokonaisuutena. Kehittämistyössä painotetaan kustannustehokkaampaa toimintaa. Palveluiden painopistettä siirretään pois kalliista erityispalveluista varhaiseen tukeen ja peruspalveluihin sekä poistetaan päällekkäisiä palveluja.

Koko hankkeen kustannusarvio on 1 952 315 euroa, josta haettavan valtionavustuksen osuus on 1 464 236 euroa (75 %) ja kuntarahoitusosuus 488 079 euroa (25 %). Kuntarahoituksen laskentaperusteena on käytetty kunnan asukaslukumäärää.

2. PERUSTIEDOT

Hankkeen nimi:	Pohjois-Suomen Lasten Kaste- hanke
Tavoiteohjelma:	Kaste-ohjelma 2012–2015
Toteutusaika:	1.2.2014–28.2.2016
Toiminta-alue:	Lapin, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnat
Hallinnoija:	Oulun kaupunki / Sivistys- ja kulttuuripalvelut
Hallinnoijan yhteyshenkilö:	Vastuullinen johtaja, hyvinvointipäällikkö Arto Willman
Taloushallinnon vastuhenkilö:	Oulun konttori nimeää rahoituspäätöksen saatua
Hankkeen yhteyshenkilö:	Hyvinvointipäällikkö Arto Willman, p. 044-7039020
Hankehenkilöt:	Projektijohtaja alueellisten osakokonaisuuksien projektipäälliköt / aluekoor- dinaattorit (4) osa-aikaiset kehittäjätyöpanokset osakokonaisuuksittain
Valmistelutiimi:	projektijohtaja Kaisu Haapala ja projektipäällikkö Leena Hassi/ Tukeva 3- hanke projektisihteeri Liisa Saksio, suunnittelija Mikko Lankinen ja hankekoordinaattori Eija Palsinajärvi-Äikäs/ Oulun kaupunki projektityöntekijä Asta Kaarniemi/ Tukea osallisuuteen -hanke, projektipäällikkö Aira Vähärautio/ Lapsen hyvä arki- hanke

3. POHJOIS-SUOMEN LASTEN KASTE-HANKKEEN TAUSTA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

3.1. Hankkeen tausta

Kaste II – ohjelmakaudella kevään ja kesän 2013 aikana on valmisteltu uusi pohjoissuomalainen hankekokonaisuus. Pohjois-Suomessa on tehty lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämistyötä vuodesta 2008 alkaen STM:n Kaste-ohjelman rahoituksella TUKEVA (1-3) ja Lapsen hyvä arki (1-2)-hankkeissa. Lapsen hyvä arki-hanke on ollut osa laajempaa pohjoisen alueen Kaste-hankekokonaisuutta (PaKaste) ja sitä on hallinnoinut Kallion peruspalvelukuntayhtymä. Oulun seutuorganisaatio hallinnoi TUKEVA 1-2 kehittämisvaiheita ja Oulun kaupunki v. 2012–2013 TUKEVA 3 – hanketta, jonka yhteydessä on käynnistynyt uusi Lasten Kaste hankevalmistelu Lapin, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan alueilla.

Uuden hankkeen tavoitteena on jatkaa Kaste-ohjelman mukaisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämistä asiakaslähtöisinä palvelukokonaisuuksina edellisellä ohjelmakaudella luotujen hyvien käytäntöjen pohjalta.

Alkukevään 2013 aikana Pohjois-Suomen alueelta on kartoitettu kuntien/ kuntayhtymien alustavia kehittämistarpeita uudelle hankevalmistelulle Lasten Kaste - ohjelman painopistealueiden mukaisesti: 1. perhekeskustoiminta 2. oppilas- ja opiskelijahuolto ja 3. lastensuojelu. Huhtikuussa 2013 järjestettiin yhteinen Lasten Kaste foorumi yhteistyössä alueen kuntatoimijoiden, järjestöjen ja oppilaitosten edustajien kanssa. Tilaisuudessa todettiin, että lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen edelleen kehittämisessä on kumppanuusperusteiselle yhteistyölle tarvetta. Alueen toimijat ilmoittivat kiinnostuksensa yhteistyöhön hankevalmistelussa yhdessä sovitun aikataulun mukaisesti. Kesän 2013 aikana hankevalmisteluun ilmoittautuneet toimijatahot kommentoivat hankesuunnitelmaa ja siten pääsivät vaikuttamaan suunnitelman sisältöihin alueensa kehittämistarpeiden ja kokemusten pohjalta. Eri tahojen kuulemisessa hyödynnettiin myös sähköisiä palveluja ja videoyhteyksiä alueen laajuudesta johtuen. Kehittämisteemojen osalta alueen asiantuntijat ovat vastanneet teemakohtaisten sisältöjen tuottamisesta hankesuunnitelmaan.

Hankesuunnitelman valmisteluvastuu on ollut Oulun kaupungilla. Kokonaisvalmistelusta ovat vastanneet projektipäällikkö Leena Hassi ja projektijohtaja Kaisu Haapala yhteistyössä valmistelutyöryhmän kanssa. Hankkeen teemakohtaisista asioista ovat vastanneet Aira Vähärautio/ perhekeskustoiminta, Arto Willman/ oppilas- ja opiskelijahuolto ja Marja-Sisko Tallavaara/ lastensuojelu. Hankkeen valmistelun aikataulut on liitteessä 1.

Pohjois-Suomen Kaste aluejohtoryhmä on käsitellyt hankeaihiota 19.2.2013 ja hyväksynyt sen jatkovalmisteluun. Hankesuunnitelmaluonnos esiteltiin johtoryhmälle 11.6.2013 ja lausuntokäsittelyssä se oli 27.8.2013 saaden puoltavan lausunnon. Hankehakemus jätetään sosiaali- ja terveysministeriölle 30.9.2013.

3.2. Lapsiperheiden arjen moninaisuus

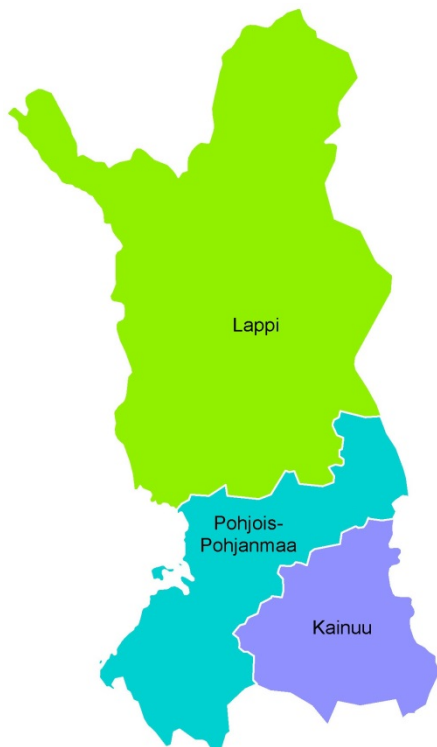
Lapsuudessa luodaan pohja hyvinvoinnille koko elämän ajaksi. Lapsiperheiden arki on haasteellista ja perheiden kanssa tehtävän työn vaativuus on lisääntynyt. Perherakenteet ja perheen arki ovat monimutkaistuneet. Syrjäytymisen ehkäisyssä tulee kiinnittää huomiota lapsen kasvu- ja kehitysympäristöihin. Perhe on lapsen tärkein, mutta ei ainoa kehitysympäristö. Merkityksellisiä ovat myös varhaiskasvatus, koulu ja erilaiset vapaa-ajan ympäristöt. Parin viime vuosikymmenen aikana las-

ten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen painopiste on siirtynyt yhä enemmän erityistason palveluihin ja etenkin psykiatrinen erikoissairaanhoido, sijoitukset kodin ulkopuolelle sekä erityisopetus ovat lisääntyneet. Samaan aikaan terveyttä ja hyvinvointia edistäviä, ennaltaehkäiseviä peruspalveluita kuten lapsiperheiden kotipalvelua ja perhetyötä on supistettu. Erityispalvelujen tehtävä on tukea peruspalveluja. Peruspalvelujen ja varhaisen tuen puutteet aiheuttavat yhteiskunnalle mittavia kustannuksia, joita maksetaan pitkälle tulevaisuuteen. Lasten kehityksen tukemiseen sijoitetut varat ovat yhteiskunnan tehokkainta sijoitustoimintaa.

Haasteita lapsiperhepalveluiden keskinäiselle, hallintokunnat ja palvelusektorit ylittävälle yhteistyölle tulee työn haastavuuden kasvun lisäksi myös lainsäädännön muutosten kautta. Uudessa neuvolatoimintaa koskevassa asetuksessa tavoitteena on vahvistaa terveyden edistämistä ja varhaista tukea sekä tehostaa syrjäytymisen ehkäisyä ja terveyserojen kaventamista. Uuden lastensuojelulain yhtenä tavoitteena puolestaan on tehostaa viranomaisten yhteistyötä perheiden tukemiseksi luomalla mahdollisimman varhaisia, avoimen yhteistoiminnan malleja eri toimijoiden välille. Hyvin organisoitu verkostotyö estää turhan päällekkäisen työn ja säästää kaikkien voimavaroja. Lapsiperheiden parissa työskentelevillä viranomaisilla ja kolmannen sektorin edustajilla on selkeä yhteistyön tarve.

Keskeisiä huolenaiheita ovat esimerkiksi perheiden psykososiaaliset ja vanhemmuuden ongelmat, työn ja perheen yhteensovittaminen, lastensuojelun lisääntynyt tarve, lapsiperheiden toimeentulo-ongelmat, köyhyys sekä huono-osaisuuden yleistymisen ja ongelmien keskittyminen. Suuri osa syrjäytymisongelmista on elinolosuhteisiin ja kasvuolosuhteisiin liittyviä ongelmia.

3.3. Pohjois-Suomi toimintaympäristönä

Kuva 1. Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hankkeessa mukana olevat maakunnat

Kaste-ohjelman Pohjois-Suomen alueeseen kuuluu neljä maakuntaa, joista kolme on mukana hankesuunnittelussa: Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu ja Lappi (kuva 1.) Myös alueen neljäs maakunta Keski-Pohjanmaa oli alkuvaiheessa mukana, mutta vetäytyi kesällä hankesuunnittelusta. Taulukossa 1. on esitetty hankkeen kolmen maakunnan väestötietoja.

Pohjois-Pohjanmaalla on kuntia, joissa lasten, nuorten ja lapsiperheiden osuus on väestöstä suhteellisen suuri. Toisaalta Pohjois-Suomessa myös ikääntyvien ihmisten osuus väestöstä kasvaa, etenkin Kainuussa ja Lapissa. Lisäksi muutokset huoltosuhteessa ja väestön vanheneminen, harvaan asuttujen alueiden runsaus ja pitkät etäisyydet tuovat merkittäviä palveluiden uudistamis- ja kehittämistarpeita.

Muuttoliike on ollut Pohjois-Suomen alueella kohti keskustaupunkeja ja maakunnista erityisesti Pohjois-Pohjanmaalle. Se näkyy toisaalta koulutuspaikkakunnilla väestön nuorisopainotteisuutena, mutta toisaalta myös nuorisotyöttömyyden kasautumisena.¹ Pohjois-Suomen Kaste-alueen monimuotoisuutta kuvastavat erityisesti Lapissa ja Kainuussa harvaan asutut alueet sekä Pohjois-Pohjanmaalla tiheimmin asutut kaupungit ja kunnat. Lapin pohjoisosassa sijaitsee saamelaiden kotiseutualue.²

Taulukko 1. Pohjois-Suomen väestömäärät hankkeeseen osallistuvissa maakunnissa 31.12.2012.³

	Pohjois-Pohjanmaa	Lappi	Kainuu	Yhteensä
Väestömäärä, osuus P-Suomen väestöstä	400 670 60 %	182 844 28 %	80 685 12 %	664 199
Alle 30 vuotiaiden osuus maakunnasta	40 %	33 %	31 %	

Pohjois-Suomen alueella toteutetaan sosiaali- ja terveyspalveluita monin tavoin. Pohjois-Pohjanmaan alueilla palveluita järjestävät lähinnä kunnat ja perustetut sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymät. Kainuun palvelut järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä. Lapissa puolestaan palvelut ovat kuntien järjestämiä. Erikoissairaanhoidon järjestämiseksi alueella toimii neljä sairaanhoitopiiriä. Palvelurakenteiden uudistamista on toteutettu ja sitä jatketaan edelleen yhteistyössä kunnan muiden lapsiperheoimijoiden kanssa.⁴

3.4. Kolmen maakunnan hanke

Pohjois-Pohjanmaa on väkiluvultaan nopeimmin kasvavia maakuntia (n. 400 000 vuonna 2012) ja Suomen lapsirikkaimpia alueita, mikä asettaa haasteita lapsiperheiden palveluille vastaavasti kuten pääkaupunkiseudulla. Muun Suomen väestö ikääntyy. Pääkaupunkiseutu kasvaa muuttoliikkeen seurauksena, mutta Pohjois-Pohjanmaan väestönkasvu perustuu syntyvyyteen. Maakunta on ainutlaatuinen alue jopa Euroopan mittakaavassa. Lasten ja nuorten suuri määrä on sekä voimavara että haaste maakunnalle tällä ja tulevallakin vuosikymmenellä. Lähes puolet Pohjois-Pohjanmaan asutokunnista on lapsiperheitä. Lapsiperheiden hyvinvoinnin ja sosialisoinnin ongelmat ovat lisääntyneet.⁵

Oulun seudulla (Kempele, Oulu, Tyrnävä, Liminka, Muhos, Lumijoki ja Hailuoto) asuu runsaat 210 000 asukasta. Väestön ikärakenteessa lasten osuus on maan keskiarvoa suurempi. Lapsia on viidenes väestöstä ja lasten osuus säilyy nykytasolla myös tulevaisuudessa maan yleisestä kehityksestä poiketen. Oulun kaupunki on väestörakenteeltaan Euroopan nuorin kaupunki, alle 30 -vuotiaita on 43 %. (Hailuoto ja Kempele eivät osallistu hankkeeseen). Oulunkaaren seutukunnan (Ii, Pudasjärvi, Utajärvi ja Vaala) väestöpohja on n. 25 000 asukasta. Kunnat ovat maaseutumaisia, harvaan asuttuja ja etäisyydet ovat pitkiä. Kunnissa Iin kuntaa lukuun ottamatta väestö on ikääntyvää ja vähenevää. Myös Simo kuuluu Oulunkaaren kuntayhtymään, joka on tässä juridisena toimijana. Vaala on vielä osa Kainuuta, mutta kuuluu sotepalveluiden osalta Oulunkaaren kuntayhtymään.

¹ Pohjois-Suomen alueellinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2012–2015

² Valtionvarainministeriö 2011

³ Tilastokeskus

⁴ Pohjois-Suomen alueellinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2012–2015

⁵ Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointiohjelma 2008–2017

Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä tuottaa Raahen, Pyhäjoen ja Siikajoen asukkaille kaikki perusterveydenhuollon ja siihen kiinteästi liittyvät peruserikoissairaanhoidon palvelut sekä kaikki sosiaalitoimen palvelut lukuun ottamatta varhaiskasvatusta. Vuonna 2012 alueen väestömäärä oli 34 567 henkilöä. Alle kouluikäisten osuus oli 7,0 % väestöstä. Lapsiperheiden osuus kaikista perheistä oli 39,4 % eli 3689 perhettä vuonna 2011. Väestöennusteen mukaan alueen väestömäärä sekä lasten ja nuorten määrä ei muutu merkittävästi vuoteen 2030 mennessä.

Sosiaali- ja terveystieteiden alueeseen kuuluvat Siikalatvan ja Pyhännän kunnat sekä toiminnasta vastaava Haapaveden kaupunki. Asioista päättää kuntien yhteinen perusturvalautakunta, jossa sopijakunnista on yksi edustaja jokaista alkavaa 2000 asukasta kohti. Strategisia linjauksia ohjaa neuvottelukunta, jossa on kolme jäsentä jokaisesta kunnasta. Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta vastaa Haapaveden kaupunki nykyisen vastuukuntaperiaatteen mukaisesti. Muista kunnista poiketen Pyhäntä ostaa terveyspalvelujen lisäksi Haapavedeltä vain tietyt sosiaalipalvelut.

Kallion ja Selänteen peruspalvelukuntayhtymät ovat lapsirikasta aluetta. Alle kouluikäisten lasten prosenttiosuus kuntayhtymien asukasluvusta on 9,6 %:a. Alueella on myös runsaasti monilapsisia perheitä. Peruspalvelukuntayhtymä Kallio tuottaa palveluita Alavieskan ja Sievin kunnille sekä Nivalan ja Ylivieskan kaupungeille. Kallion kuntayhtymän alueella väestömäärä oli n. 33 500 vuonna 2012. Peruspalvelukuntayhtymä Selänne tuottaa palveluita Haapajärven ja Pyhäjärven kaupungeille sekä Kärsämäen ja Reisjärven kunnille. Alueen väestömäärä oli n. 19 200 vuonna 2012.

Koillismaan kehittämisalue muodostuu kahdesta itsenäisestä kunnasta (Kuusamo ja Taivalkoski), Koillismaan kuntien osalta väestörakenne muuttuu vanhusväestön osuuden kasvaessa ja syntyvyyden pienentyessä. Alle kouluikäisten lasten prosenttiosuus koko väestöstä on alueella 6,2 %:a. Haasteena on lähipalvelujen turvaaminen haja-asutusalueilla pitkien välimatkojen ja etäisyyksien johdosta. Kuusamon asukasluku oli 16 167 ja Taivalkosken 4 313 vuonna 2012 (Taivalkoski ei osallistu hankkeeseen).

Kainuun maakuntaan kuuluu yhdeksän kuntaa; Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo (ei osallistu hankkeeseen), Puolanka, Ristijärvi, Sotkamo, Suomussalmi ja Vaala (mukana Oulunkaaren kuntayhtymässä). Kainuun väestö-pohja on n. 80 000 asukasta. Myös Kainuun alueen erityispiirteitä ovat pitkät välimatkat, harva asutus sekä ikääntyvä väestö. Kainuun erityispiirteitä ovat myös korkea työttömyys ja väestön sairastavuus; suurimpana eläköitymistä aiheuttavana tekijänä mielenterveyden sairaudet. Itsemurhia Kainuussa tehdään keskimääräistä enemmän ja päihteiden käyttö on keskimääräistä runsaampaa. Alueen kuntien taloudellinen kantokyky on heikko.

Lapin maakunta muodostuu 21 kunnasta ja kuudesta seutukunnasta. Lappi on alueellisesti laaja, kolmannes koko maasta, mutta väestömäärältään pieni pinta-alaan suhteutettuna: vuonna 2012 asukkaita oli 182 844. Väestöstä kolmannes asuu Rovaniemen kaupungissa. Lapin kunnista hankevalmistelussa on mukana 18 kuntaa: Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki ja Ylitornio. Laaja, harvaanasuttu alue ja kuntien heikko taloudellinen kantokyky asettavat erityisiä haasteita palveluiden järjestämiselle ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi palveluiden saatavuudessa. Saamenkielisten palvelujen järjestäminen on erityinen haaste.

4. KASTE OHJELMAN KANSALLISET LINJAUKSET

Kaste-ohjelman tavoitteena on, että hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat ja sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet ja palvelut on järjestetty asiakaslähtöisesti. Ehkäisevä työ ja varhainen tuki ovat vaikutta-

via. Painopistettä siirretään ongelmien hoidosta fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin aktiiviseen edistämiseen ja ongelmien ehkäisemiseen koko väestössä.⁶

Kaste-ohjelmassa lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja kehitetään asiakaslähtöisinä palvelukokonaisuuksina edellisellä ohjelmakaudella luotujen hyvien käytäntöjen mukaisesti. Lasten Kaste osajohjelman 2012–2015 tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta sekä estää lasten ja nuorten syrjäytymistä. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehitetään kokonaisuutena, tiiviissä yhteistyössä eri hallinnonalojen ja toimijoiden kesken. Yhteistyötä sosiaali-, terveys-, opetus-, nuoriso-, kulttuuri-, liikunta- ja varhaiskasvatuspalveluiden välillä lisätään palveluiden yhteensovittamiseksi. Järjestöjen, seurakuntien ja yksityisen sektorin kumppanuuksia vahvistetaan.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtamisen malli tukee lasten, nuorten ja perheiden palvelujen johtamista kokonaisuutena ja palvelujen antajien yhteistoimintaa (ml. järjestöt, yritykset). Mallilla vahvistetaan hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa ja se soveltuu kaikenlaisiin organisaatioihin ja hallintomalleihin. Johtamisen malli kokoaa kunnan lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivien voimavarat. Malli ei ole sidoksissa kunnan tai kuntien tapaan järjestää palvelujaan. Yhteensovittavalla johtamisella kunnat voivat edistää lapsiperheiden tuen ja palvelujen saamista oikeaan aikaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Myös esimerkiksi palvelujen yhteensovittaminen ja perheiden osallisuus helpottuu.⁷

Suunnittelun hankkeen tavoitteet ja toimenpiteet liittyvät Kaste-ohjelman toimenpiteisiin 4,5, 8,9 ja 12.⁸

Toimenpide 4: Kehitetään lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelukokonaisuuksia ja otetaan käyttöön toimintamalleja, jotka tukevat perheitä, vanhemmuutta sekä lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä aikuisia.

- Vahvistetaan lapsiperhepalvelujen monialaista, poikkihallinnollista ja yhteen sovittavaa johtamista.
- Käynnistetään Kaste-ohjelman ensimmäisellä ohjelmakaudella luotujen lasten ja nuorten hyvinvointia, somaattista terveyttä ja mielenterveyttä tukevien menetelmien ja toimintamallien juurruttaminen ja levittäminen.
- Kehitetään peruspalveluja tukemaan lasta, jonka perheessä on vakava fyysinen sairaus, mielenterveys- ja/tai päihdeongelma.
- Ohjataan kuntia tekemään lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma niin, että se sisältää myös kuntien nuorisolain mukaisen nuorisopoliittisen ohjelmatyön ja on yhteensovitettu terveydenhuoltolain mukaisen hyvinvointikertomuksen kanssa. Kannustetaan kuntia selvittämään lasten ja nuorten omia mielipiteitä hyvinvointisuunnitelmien laadinnassa ja käyttämään suunnitelmia työvälineenä

Toimenpide 5: Vahvistetaan ehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja sekä kehitetään lastensuojelutyötä.

- Yhteistyössä Nuorten yhteiskuntatakuu -ohjelman (TEM) kanssa lisätään syrjäytymisuhan alla olevien nuorten koulutus- ja työelämäosallisuutta. Erityisesti kiinnitetään huomiota maahanmuuttaja- ja romaninuoriin.
- Vahvistetaan nuorisososiaalityötä ja etsivää nuorisotyötä. Kehitetään oppilas- ja opiskelijahuoltoa ja edistetään kouluhyvinvoinnin parantamista ja terveyttä edistävän koulun syntymistä.
- Laajennetaan perhekeskustoimintaa perheiden, kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyönä.
- Kehitetään lastensuojelun avohuoltoa ja perhehoitoa. Vahvistetaan lasten ja lapsiperheiden kotipalvelua ja kotiin vietäviä palveluja.
- Arvioidaan lasten ja nuorten ehkäisevien terveyspalvelujen vaikuttavuutta

⁶ Kaste 2012–2015 Toimeenpanosuunnitelma

⁷ Marja-Leena Perälä, tutkimusprofessori ja Nina Halme, erikoistutkija, THL: Yhteensovittava johtaminen lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluissa. 20.3.2013

⁸ Kaste 2012 -2015 Toimeenpanosuunnitelma

Toimenpide 8: Tehdään asiakaslähtöisiä palvelukokonaisuuksia.

- Kehitetään uusia asiakaslähtöisiä, kustannusvaikuttavia hoito-, kuntoutus- ja palvelukokonaisuuksia ja tuetaan terveydenhuollon järjestämissuunnitelmien laatimista.
- Edistetään innovatiivisten käytäntöjen ja tuotantotapojen käyttöönottoa laajapohjaisessa kehittämissyhteistyössä (esimerkiksi palvelumuotoilu).
- Vahvistetaan kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen poikkihallinnollisia rakenteita sekä kehitetään kunnallisen työterveyshuollon rakenteita ja sisältöä.

Toimenpide 9: Varmistetaan tarpeenmukaisten palvelujen oikeudenmukainen saatavuus.

- Uudistetaan säädöksiä hoitoon pääsystä ja kehitetään suun terveydenhuollon palveluja.
- Otetaan käyttöön etäpalvelumalleja palvelujen saatavuuden varmistamiseksi, esimerkiksi nettipohjaiset neuvonta- ja tukimuodot, etäkonsultaation tukemat vastaanotot, pyöriillä kulkevat palvelut ja teknologia-avusteinen ryhmäohjaus.
- Edistetään hoito- ja palvelusuunnitelmien tekemistä ja hyödyntämistä sekä otetaan käyttöön omahoitoa tukevia menetelmiä ja toimintamalleja. Rakennetaan kuntien ja järjestöjen välistä yhteistyötä pitkäaikaissairauksien ehkäisyssä ja hoidossa.
- Kehitetään laadukkaiden ja vaikuttavien toimintakäytäntöjen arviointia ja kannustetaan toimivien käytäntöjen hallitua käyttöönottoa ja toimimattomista käytännöistä luopumista.

Toimenpide 12: Vahvistetaan johtamista uudistamaan palvelurakennetta ja asiakaslähtöisiä toimintatapoja sekä edistämään henkilöstön osallisuutta ja työhyvinvointia.

- Vahvistetaan strategista ja muutosjohtamista sekä esimiestyötä kaikilla tasoilla asiakaslähtöisten palvelukokonaisuuksien rakenteellisessa ja toiminnallisessa uudistamisessa. Johtamisen tueksi kehitetään alueellisia yhteistyöverkostoja palvelujärjestelmän uudistamisen linjausten pohjalta.
- Luodaan ja juurrutetaan käytäntöjä edistämään henkilöstön osallistumista prosessien toimivuuden parantamisessa. Kehitetään henkilöstön monialaista työskentelyä ja yhteisvastuullisuutta asiakaspalvelun joustavuuden turvaamiseksi.
- Edistetään hyvällä johtamisella eri elämäntilanteissa olevien ja eri työkykyisten työntekijöiden työkykyä, työhön osallistumista sekä työn ja muun elämän yhteensovittamista.
- Toteutetaan henkilöstön työhyvinvointia lisääviä toimenpiteitä. Samalla arvioidaan niiden toiminnallisia ja taloudellisia vaikutuksia yhteistyössä työpaikan, työterveyshuollon ja muiden toimijoiden kanssa. Kehitetään työhyvinvoinnin systemaattista seurantaa ja kerätyn tiedon hyödyntämistä.

Pohjois-Suomen Lasten Kaste – hankesuunnitelma perustuu ensisijaisesti Kaste-ohjelman Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja uudistetaan -osa-ohjelmaan. Sen lisäksi hankesuunnitelmassa toteutetaan seuraavia osaohjelmia: Palvelurakennetta ja peruspalveluja uudistetaan –osa-ohjelma ja Johtamisella tuetaan palvelurakenteen uudistamista ja työhyvinvointia –osa-ohjelma. Pohjois-Suomessa on nostettu Kaste-ohjelman ja sen toimeenpanon läpileikkaaviksi periaatteiksi viisi teemaa: *asiakaslähtöisyys, monitoimijaisuus, ennakointi, vaikuttavuus ja hyvinvoinnin tasa-arvo*. Toteuttamisessa huolehditaan siitä, että ylläpidetään ja edistetään yhdenvertaisuutta mm. kansalliskielten välillä.

Lasten Kaste kehittämistyön kärjet ja painopisteet Kaste-ohjelma 2012–2015 kaudella ovat perhekeskustoiminta, oppilas- ja opiskelijahuolto ja lastensuojelu (kuva 2).

Perhekeskustoiminta	Oppilas- ja opiskelijahuolto	Lastensuojelu
<ul style="list-style-type: none"> • kohdistuu alle kouluikäisiin ja heidän perheisiinsä • monialainen palvelukokonaisuus: mukana neuvola, varhaiskasvatus, perhetyö, järjestöt, seurakunnat, lastensuojelu, erityistyöntekijät, kasvatus- ja perheneuvola • hyvät käytännöt, perhekeskeinen työote • edellyttää: toimijoiden yhteistyötä, toimivaa johtamista, työntekijöiden osaamisen vahvistamista • on perheiden kohtaamispaikka, vertaistuen mahdollistaja 	<ul style="list-style-type: none"> • opiskeluympäristön ja - yhteisön hyvinvointi, turvallisuus, terveellisyys ja toimintakulttuuri • hyväksi havaitut käytännöt ja menetelmät • perhekeskeinen ja monialainen työote • lastensuojelun piirissä olevien lasten tukeminen • etsivä nuorisotyö (koulunsa päättäneet) 	<ul style="list-style-type: none"> • lastensuojelutarpeen monialaisen selvittämisen menetelmät • perhehoidon ja sen tarvitseman tuen vahvistaminen ja • yhtenäistäminen alueellisesti ja valtakunnallisesti
<p>Kärkien sisällä viisi painotusta:</p> <p>1. Edistävä ja ehkäisevä työote ja menetelmät 2. Monialainen palvelutarpeen arviointi 3. Erityispalvelujen tuki mm. konsultaatiomallit viedään peruspalvelujen tueksi lasten ja nuorten kehitysympäristöihin. 4. Monialainen poikkihallinnollinen palveluja yhteensovittava johtaminen 5. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta tukevat työmenetelmät</p>		

Kuva 2. Lasten Kaste ohjelman kärjet ja painopisteet.⁹

5. POHJOIS-SUOMEN LASTEN KASTE -HANKKEEN TAVOITTEET JA PAINOPISTEET

5.1. Hankkeen tavoitteet ja odotettavissa olevat tuotokset

Kehittämistyö suunnataan lasten, nuorten ja lapsiperheiden kasvu- ja kehitysympäristöihin. Kehittämistyöllä on tarkoitus saada aikaan myönteisiä hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia sekä ehkäistä syrjäytymistä. Tavoitteena on havaita ongelmat mahdollisimman varhain ja ottaa käyttöön vaikuttavia toimintamalleja ja – menetelmiä. Samalla kehitetään systemaattista tiedon keruuta lapsiperheiden palveluiden suunnittelun, toteutuksen ja päätöksenteon tueksi.

Pohjois-Suomen Lasten Kaste -hankkeen tehtävänä on tehostaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia edistäviä toimia, monipuolistaa toimintatapoja ja luoda edellytyksiä uudentyypisille palveluille. Pyrkimyksenä on myös siirtää kehittämistyössä syntynyt kokemus- ja hyvinvointitieto hyödynnettäväksi lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelukokonaisuuden toimivuuden parantamiseksi kunnissa. Tavoitteena on siirtää painopistettä pois raskaimmista palveluista tukemalla lapsia, nuoria ja perheitä kodeissa sekä muissa arjen kasvu- ja kehitysympäristöissä (mm. varhaiskasvatuksessa, koulussa, vapaa-ajalla, järjestötoiminnassa) ja pyrkiä vähentämään kustannuspainetta lastensuojelussa ja erikoissairaanhoidossa.

⁹ Marjaana Pelkonen, ylitarkastaja STM: Kaste-ohjelma sosiaali- ja terveystieteiden suunnan näyttäjänä. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämisen painopisteet Kaste 2 -ohjelman työseminaari. Osaohjelma 2: Lasten, nuorten ja perheiden palveluja uudistetaan. 20.3.2013

Pohjois-Suomen Lasten Kaste – hankkeen yhteiset tavoitteet:

- Hyvinvoinnin ja osallisuuden lisääntyminen lapsiperheiden arjessa
- Tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta ja estää lasten ja nuorten syrjäytymistä
- Tavoitteellinen kumppanuus järjestöjen, seurakunnan, yksityisten palvelun tuottajien ja muiden lapsiperheitoimijoiden kanssa
- Vahvempaa tukea lapsille, nuorille ja vanhemmille haasteellisissa tilanteissa, uusia toimintatapoja ja ”työkaluja”
- Oikea-aikaisen tuen kohdentuminen oikeaan aikaan arjen kasvu- ja kehitysympäristöissä
- Kustannustehokkuus palveluiden painopisteen siirtymässä kalliista erityispalveluista peruspalveluihin ja päällekkäisten palvelujen poistamisella
- Koulutuksen ja osaamisen lisääminen monialaiseen yhteistyöhön
- Edistää lasten, nuorten ja perheiden palvelujen johtamista kokonaisuutena ja palvelujen antajien yhteistoimintaa

Pohjois-Suomen Lasten Kaste- hankkeessa tavoiteltu muutos ja hyödyt:

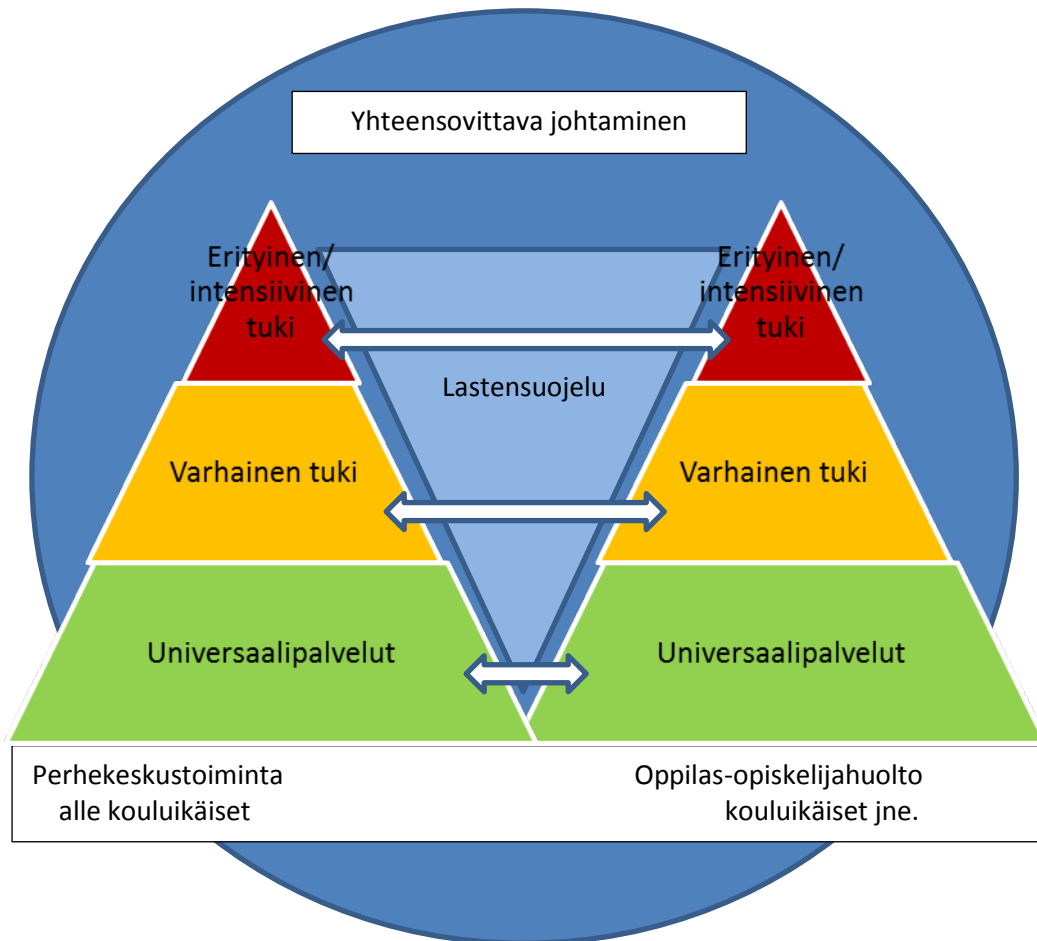
- Uusia toimintatapoja ja yhdessä tekemisen muotoja perheiden tukemiseen. Erilaisen osaamisen yhdistäminen, selkeä työnjako julkisen ja muiden lapsiperheitoimijoiden kesken.
- Asiakaslähtöiset matalan kynnyksen palvelut. Lapsiperheet saavat tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti ja tarvettaan vastaavasti sekä ottavat vastuuta omasta terveydestä ja hyvinvoinnistaan entistä enemmän.
- Yhteisöllinen arjen rakenteiden ja toimintakulttuurin rakentuminen, jonka sisällä yksilölliset tavoitteet toteutuvat
- Kustannukset tulevat yhteiskunnalle halvemmaksi ja palvelurakenne uudistuu. Varhaisen ja kevyen tuen osuus kaikista palveluista lisääntyy, vahvan tuen/ korjaavien palveluiden tarve vähenee ja kustannusten kasvu taittuu. Lastensuojelutoimenpiteiden ja lasten psykiatrisen hoidon tarve vähenee.
- Palveluja yhteen sovittavan johtamisen toimintamalli.

5.2. Hankkeen painopisteet

Valmisteilla olevan hankkeen painopistealueet ovat perhekeskustoiminta, oppilas- ja opiskelijahuolto sekä lastensuojelu

Kuntien omat toiveet palvelutarpeiden osalta ovat moninaiset. Ne kattavat lapsiperheiden palvelujen kokonaisuuden sisältäen universaalit palvelut, varhaisen tuen ja erityisen/intensiivisen tuen. Jokaisen tavoitteen kohdalla on olennaista miettiä, miten teemat kytkeytyvät toisiinsa; esim. lastensuojelun yhteys perhekeskustoimintaan sekä oppilas- ja opiskelijahuoltoon. Tämä toteutuu eri toimijoiden omissa toimintaympäristöissään tekemän työn kautta. Suunnitelmallinen lapsi- ja perhekohtainen työ tarvitsee eri osa-alueiden välistä yhteistyötä ja konsultaatiota sekä yhteen sovittavaa johtamista.

Alla olevassa kuvassa 3 jäsenetään kehittämistoimenpiteet kolmella tasolla: universaalipalvelut, varhainen tuki ja erityinen/ intensiivinen tuki. Nivelvaihe perhekeskustoiminnan ja oppilas- opiskelijahuollon välillä on liukuva, samoin kuin yhteys lastensuojeluun.

Kuva 3. Lasten Kaste-ohjelman kärjet (teemat) ja niiden yhteensovittaminen

5.2.1. Perhekeskustoiminnan kehittäminen Pohjois-Suomessa

Kehittämisen lähtökohdat

Lasten hyvinvoinnilla ja vanhempien voimavaroilla on vahva keskinäinen yhteys. Hyvää lapsuutta voidaan edistää tukemalla vanhemmuutta. Tämä on mahdollista toteuttaa avoimella, varhaisella yhteistyöllä kaikkien niiden tahojen kanssa, jotka ovat perheiden kanssa vapaamuotoisessa yhteistoiminnassa ja tuottavat palveluita ja tukea perheille.

Perhekeskusten palvelurakenteen kehittämishaasteita on jäsenneily THL:n toimesta tehdyssä Suomen perhekeskuksia koskevassa kartoituksessa.¹⁰ Perhekeskusten kehittyminen Suomessa on edennyt kolmessa aallossa.¹¹ Perhekeskustoiminta käynnistyi 2000-luvun taitteessa. Valtakunnallisessa PERHE-hankkeessa (2005–2007) luotiin astetta selkeämpiä suuntaviivoja perhekeskustoiminnan kehittämiseksi. Samanaikaisesti sosiaali- ja terveysministeriön lastenneuvolatoiminnan kehittämissuunnitelmissa esitettiin lapsiperheiden palvelujen kokoamista yhteen erityiseksi perhepalveluverkostoksi. Kolmas kehittämisen aalto käynnistyi 2007, kun perhekeskustoiminta kirjattiin hallitusohjelmaan. Sen toimeenpanoa edistettiin Kaste-ohjelmalla vuosina 2008–2011.¹²

¹⁰ Nina Halme, Marjatta Kekkonen & Marja-Leena Perälä. (2012) Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen Raportteja 62/2012. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

¹¹ Tarkemmin Halme & Kekkonen & Perälä 2012, 19-22.

¹² Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma. KASTE 2008–2011. Helsinki 2008, s. 80 Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2008:6.

Perhekeskusten palvelurakenteen kartoituksen pohjalta perhekeskuksia voidaan luokitella niiden tuottamien palvelujen perusteella neljään palvelukokonaisuuteen.¹³ *Monialaiset perhekeskukset* koostuvat äitiysneuvolan, lastenneuvolan ja avoimen varhaiskasvatuksen palveluista sekä ehkäisevistä sosiaali- ja terveyspalveluista kuten lasten ja perheiden sosiaalityö, kasvatus- ja perheneuvola sekä perhetyö. Palvelut on organisoitu joko samassa rakennuksessa tapahtuviksi tai verkostomaisesti toteutettuina. *Hyvinvointineuvolatyyppinen perhekeskus* muodostuu palvelukokonaisuudesta, jossa äitiys- ja lastenneuvolatoimintaa on vahvistettu ehkäisevillä sosiaalipalveluilla. Tässä perhekeskusmallissa ei ole mukana avoimen varhaiskasvatuksen tai päivähoiton palveluita. *Avoimen varhaiskasvatuksen perhekeskukset* rakentuvat avoimen varhaiskasvatuksen palveluiden ympärille. Niitä vahvistetaan vähintään ehkäisevillä sosiaalipalvelulla tai kolmannen sektorin toiminnalla. Niiden palveluista puuttuvat äitiys- ja lastenneuvolapalvelut. *Erikoistuneet perhetukikeskukset* koostuvat erikoistuneista neuvonta- ja palveluyksiköistä, joissa tarjotaan erityispalveluita tai kolmannen sektorin ja sosiaalitoimen palveluita. Niihin ei sisälly lainkaan äitiys- ja lastenneuvolapalveluita, eikä avoimen varhaiskasvatuksen palveluita.

Tehdyn kartoituksen (2012) mukaan lasten ja vanhempien osallisuus, vanhempien vertaistuki ja varhainen tuki toteutuivat parhaiten *monialaisissa perhekeskuksissa*. Niiden toimintaan kytkeytyy selkeästi kolmas sektori ja perhekeskuksista muodostuu perheiden oma kohtaamispaikka, joissa yhteistoiminnan periaatteet on selkeästi määritelty. Malli on yhdenmukainen muissa Pohjoismaissa vaikuttavimmaksi todetun perhekeskustyyppin kanssa. Muissa perhekeskustyypeissä on syytä erikseen sopia palveluiden integroimisen tavoista. *Hyvinvointineuvola-tyyppisissä perhekeskuksissa* on tarpeen sopia yhteen sovittavasta yhteistyöstä avoimen varhaiskasvatuksen ja neuvolapalveluiden välillä. *Avoimen varhaiskasvatuksen perhekeskuksissa* on arvioitava neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä sekä palvelujen yhteensovittamista. *Erikoistuneissa perhetukikeskuksissa* tulisi pohtia, miten toimintaa voitaisiin kohdentaa erityispalvelujen lisäksi lasten kehitysympäristöihin liittyviin universaaleihin ja varhaisen tuen palveluihin.

Perhekeskustoimintaa koskevan kartoituksen¹⁴ tuloksista ilmeni myös, että eri palvelujen toimijoiden saumaton yhteistyö mahdollistui parhaiten, kun lapsi- ja perhepalveluiden hallinto ja johtaminen oli strategisella tasolla järjestetty *hallinnonalat ylittävällä tavalla*. Perhekeskustoiminnassa tulee edelleen kehittää ylisektorisia yhteistyön ja ohjauksen rakenteita sekä toiminnan koordinoitua ja palvelujen strategista, yhteensovittavaa johtamista. Yhteistyöstä kolmannen sektorin kanssa tulee sopia kirjallisesti kumppanuussopimuksilla. Henkilöstön ja esimiesten osaamista tulee edelleen vahvistaa vanhemmuuden tuen ohjelmien, eroauttamisen, ehkäisevän parisuhdetyön osaamisen avulla sekä yhteen sovittavan johtamisen kehittämisen kautta.

Kartoituksen perusteella voidaan tehdä johtopäätös, jonka mukaan vanhempien vertaistukea, varhaisista tukea, perheiden keskinäisiä sosiaalisia verkostoja sekä lasten ja vanhempien osallisuutta voidaan parhaiten edistää perhekeskuksissa, joissa on mukana kolmas sektori, perheille on tarjolla kohtaamispaikkoja, ja joissa on selkeästi sovitut yhteiset toimintaperiaatteet.

Tavoitteet, tavoitekohtaiset toimenpidekokonaisuudet ja odotettavissa olevat tulokset

Perhekeskustoiminnan päätavoitteena on vahvistaa ehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja laajentamalla sekä kehittämällä perhekeskustyötä yhteistyössä perheiden, kuntien ja kuntayhtymien sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Tavoitteena on monialaisesti toimiva perhekeskus, joka perustuu eri toimijoiden yhteistyöhön ja monialaiseen johtamiseen.

¹³ Halme & Kekkonen & Perälä 2012, 68-69.

¹⁴ Halme & Kekkonen & Perälä 2012, 81-82.

Päätavoitteesta johdetut perhekeskustoiminnan kehittämisen osatavoitteet ovat:

1. Edistetään asiakaslähtöisiä ja osallisuutta vahvistavia lasten ja perheiden palveluita, joissa mahdollistuu varhainen tuki, vanhempien vertaistuki ja perheiden keskinäinen verkostoituminen.
2. Kehitetään paikallisista tarpeista lähteviä monialaisia perhekeskuksia, joissa yhdistyvät lasten ja perheiden kehitysympäristöihin liittyvät universaalit palvelut (äitiysneuvola, lastenneuvola, avoin varhaiskasvatus), ehkäisevät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä erityispalvelut joustaviksi palvelukokonaisuuksiksi.
3. Luodaan perhekeskustoimintaan kumppanuuteen perustuvia, ylisektorisia ja monitoimijaisia yhteistyörakenteita sekä kehitetään lasten ja perheiden palvelujen koordinoitua ja strategista ohjausta. Hyödynnetään kunnissa olevia peruspalveluita esim. varhaiskasvatustalot, jotka käsittävät ison osan ikäluokista.
4. Kehitetään yhteensovittavan johtamisen malleja, jotka soveltuvat palvelutuotannoltaan erilaisiin kuntarakenteisiin ja palvelujen tuottamisen malleihin sekä verkostotyyppisen yhteistyön koordinointiin ja ohjaukseen.
5. Vahvistetaan työntekijöiden vanhemmuuden tuen ohjelmien, eroauttamisen ja ehkäisevän parisuhdetyön sekä kumppanuuteen perustuvien työmenetelmien osaamista.
6. Edistetään yhteistyötä koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa kytkemällä sosiaali-, terveys- ja kasvatustalot opiskelijoiden oppimisprosesseja ja opinnäytetöitä kehittämistalot perhekeskusten kehittämistoimintaan.
7. Luodaan yhteistyössä pohjoissuomalaisen koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa seuranta – ja asiakaspalautejärjestelmä perhekeskustoiminnan, oppilashuollon ja lastensuojelun palvelujen kehittämisen ja vaikutusten arvioinnin tueksi.

Tavoitekohtaiset toimenpiteet voidaan jaotella *asiakastyön, monialaisen verkostotyön, johtamisen ja osaamisen vahvistamisen tasojen kautta:*¹⁵

Asiakastyön tasolla:

1. Tehdään alkukartoitus hankekuntien ja kuntayhtymien monialaisten perhekeskusten toiminnan kehittämistyön pohjaksi yhteistyössä koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa. Alkukartoituksessa selvitetään asiakaspalauteiden pohjalta keskeiset kehittämisen haasteet ja palvelujen yhteensovittamisen tarpeet universaaleissa, ehkäisevissä ja varhaisen tuen sekä erityistuen palveluissa. Huomioidaan alueilla aiemmin tehty kehittämistyö ja sen tulokset.
2. Hanketyön päättyessä tehdään loppuarviointi perhekeskusten asiakkaille kehittämistyön tavoitteiden toteutumisesta.
3. Kehitetään asiakkaiden osallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä edistävää kumppanuutta kehittäjäasiakkaiden ja kokemusasiantuntijoiden avulla. Mahdollistetaan, että asiakkaat ovat itse aktiivisesti kehittämässä perhekeskustoimintaa yhteistyössä työntekijöiden ja järjestötoimijoiden kanssa. Hyödynnetään järjestöjen vapaaehtoisten ja muiden toimintojen kautta saatavia lapsiperhekontakteja kehittäjäasiakkaiden kiinnittymisessä perhekeskuskohtaisiin kehittäjäryhmiin ja alueellisiin kehittämisverkostoihin.
4. Luodaan perhekeskuksiin asiakkaiden tarpeista nousevaa, omaehtoista ja vertaistuen mahdollistavia toimintatapoja ja käytänteitä yhteistyössä asiakkaiden, työntekijöiden ja järjestötoimijoiden kanssa.

¹⁵ Jaottelussa on hyödynnetty Marjatta Kekkosen tekemää jaottelua. Diaesitys THL:n oppimisverkostopäivässä 8.5.2013.

Monialaisen verkostotyön tasolla:

1. Jäsennetään alkukartoituksen ja alueella aiemmin tehdyn kehittämistyön tulosten pohjalta monialaisen perhekeskuksen verkostotyön lasten ja perheiden palveluiden kumppanuudet ja laaditaan yhteiset toimintamallit sekä solmitaan yhteistyö- ja kumppanuussopimukset järjestötoimijoiden kanssa.
2. Hyödynnetään hankealueiden erilaisuutta ja erityispiirteitä luomalla toimivia perhekeskuksia erilaisista lähtökohdista niin isojen kasvukeskusten kuin pienempienkin paikkakuntien tarpeisiin. Huomioidaan alueilla aiemmin tehty kehittämistyö ja sen tulokset.
3. Luodaan toimivia malleja ja kehitetään verkostotyön toimintatapoja perhekeskusten toimintojen koordinointiin ja strategiseen ohjaukseen huomioiden erilaiset perhekeskusten toteutustavat.
4. Jatketaan ja ylläpidetään aikaisemmissa Pohjois-Suomen Kaste-hankkeissa (Tukeva, Lapsen hyvä arki) luotujen koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kehittäjäverkoston toimintaa solmimalla hankkeen ja organisaatioiden välille kumppanuussopimukset. Kehittäjäverkoston kautta organisoituu Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hankkeen yhteistyö sosiaali- terveys- ja kasvatustalouden tukijoiden, kouluttajien ja opiskelijoiden kanssa. Kehittäjäverkosto kokoontuu säännöllisesti vähintään kaksi kertaa lukuvuoden aikana. Luodaan nettipohjainen alusta, tutkimus- tai opinnäytepankin muodossa, kehittämistyöhön liittyvistä tiedontuotannon tarpeista kehittäjäverkoston yhteistyökumppaneiden käyttöön.

Johtamisen tasolla:

1. Kehitetään ja otetaan käyttöön erilaisia yhteensovittavan johtamisen malleja sekä arvioidaan niiden toimivuutta ja tuloksellisuutta hyödyntämällä kuntien ja kuntayhtymien erilaisia perhekeskusten toteutustapoja.
2. Järjestetään kaikille kehittämisaueille yhteistä koulutusta ja konsultaatiota yhteensovittavan johtamisen vakiinnuttamiseksi osaksi perhekeskusten toimintakulttuuria.
3. Luodaan ja ylläpidetään pohjoissuomalaista perhekeskusten verkostoa, ja kytketään verkoston työskentely osaksi THL:n yhteensovittavan johtamisen ja perhekeskusten oppimisverkostojen toimintaa.¹⁶

Osaamisen vahvistamisen tasolla:

1. Järjestetään hankekuntien perhekeskustoimijoille vanhemmuuden tuen ohjelmien, erouttamisen ja ehkäisevän parisuhdetyön sekä kumppanuuteen perustuvien työmenetelmien koulutusta ja tuetaan menetelmien käyttöönottoa vertaisverkostojen ja konsultaation avulla.
2. Edistetään uusien työmenetelmien käyttöönottoa tukevien oppimisverkostojen toimintaa järjestämällä kehittämisalueiden toimijoille vertaistapaamisia, vertaisvierailuja ja koulutamalla kehittäjämentoreita vertaismentoritoimintaan¹⁷ kehittämistyön tulosten levittämiseksi ja juurruttamiseksi työntekijätasolle.
3. Järjestetään perhekeskuksen kehittämisprosesseihin liittyen maakunnittain muutaman kerran vuodessa (3-4 kertaa) tapahtuvia kehittämisfoorumeita kehittämistyön tulosten levittämiseksi lapsiperhepalveluiden työntekijöille, järjestöjen toimijoille sekä asiakkaille. Kehittämisfoorumit voidaan toteuttaa muiden Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hankkeen kehittämisteemojen (oppilashuolto, lastensuojelu) yhteisfoorumeina. Kehittämisfoorumeissa voidaan esitellä myös koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyön tuloksena syntyneitä kartoituksia, selvityksiä ja muuta kehittämistyöhön kytkeytyvää tiedontuotantoa.

¹⁶ Tarkemmin THL:n oppimisverkostoista http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppaniti-fi/lait/ohjelmat/lasten_kaste/oppimisverkostot , 31.5.2013.

¹⁷ Eila Estola 2013, vielä julkaisematon artikkeli Lapsen hyvä arki 2 – hankkeen loppuraportissa

Perhekeskustoiminnan odotettavissa olevat tulokset jäsentyvät pää- ja osatavoitteiden toteutumisen kautta.

1. Lasten ja perheiden ehkäisevän ja varhaisen tuen palvelut ovat tehostuneet, ja kehittämisalueille on saatu luotua paikallisten tarpeiden pohjalta jatkuvasti toimintaansa kehittäviä monialaisesti toimivia perhekeskuksia.
2. Perhekeskuksissa kehitetyn yhteistyön myötä lapsiperheiden palveluiden painopiste on saatu siirrettyä raskaimmista, korvaavan ja erityistuen palveluista ehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin kustannustehokkaasti. Erityispalvelut on kytketty monialaisissa perhekeskuksissa, lasten ja perheiden kannalta oikea-aikaisesti toteutuvina, osaksi universaaleja palveluita. Lapsiperheiden palveluista muodostuu joustavia palvelukokonaisuuksia, jotka ovat saatavilla monialaisissa perhekeskuksissa.
3. Monialaisten perhekeskusten työskentelyyn on luotu ylisektoriset, monitoimijaiset, kumppanuus- ja sopimusperusteiset yhteistyörakenteet, jotka on yhdistetty kunnan johtamisen rakenteisiin.
4. Perhekeskusten toimintojen koordinointiin ja strategiseen ohjaukseen on luotu yhteiset käytännöt, jotka on mallinnettu huomioiden yhteensovittavan johtamisen periaatteet.
5. Työntekijöiden osaaminen on vahvistunut vanhemmuuden tuen ohjelmissa, eroauttamisessa, ehkäisevässä parisuhdetyössä sekä kumppanuuteen perustuvien työmenetelmien käytössä.
6. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa on saatu luotua perhekeskusten kehittämisprosesseja tukevaa ja kehittämisen teemoihin kytkettyä tiedontuotantoa opinnäytetöiden ja tutkimusten muodossa. Tutkimustietoa on voitu hyödyntää kehittämistyössä sekä tulosten ja prosessien arvioinnissa.

5.2.2. Oppilas- ja opiskelijahuolto

Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämisen tausta

Koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämistoiminta on ollut näkyvässä asemassa useissa eri kunnissa viime vuosina. Valtionavustuksella rahoitettu ja opetushallituksen koordinoima kuntien oppilas- ja opiskelijahuollon laadun ja palvelurakenteen kehittämistoiminta ja sen puitteissa toteutetut kuntien ja seutujen oppilashuollon strategiatyö ovat täydentäneet koululainsäädännön ja opetussuunnitelmien perusteissa määriteltyjä oppilashuollon sisältöjä, tavoitteita ja toteutustapaa. Kehittämistoiminnan lopputuloksina ovat kunnat kuvanneet paikallisen lasten ja nuorten palveluverkoston yhteistyömuotoineen, kirjanneet toimenpideohjeistuksia oppilashuollollisiin ongelmatilanteisiin (turvallisuus, kriisit, päihteet, poissaolot, kiusaaminen) puuttumiseksi sekä laatineet kunta- tai seutukuntakohtaisia oppilashuollon käsikirjoja opetus- ja oppilashuoltohenkilöstön käytännön toiminnan tueksi¹⁸. Yhteistä kuntien toteuttamalle kehittämistyölle näyttää aika laajalti olevan organisaatiolähtöiset palvelurakennekuvaukset ja toisaalta yhteisesti tunnistettujen ongelmatilanteiden ratkaisuvaihtojen mallintamiset. Varhainen puuttuminen, ennalta ehkäisevä, yhteisöllinen ja osallistava oppilashuoltotyö ovat tyypillisesti olleet kuntakohtaisen kehittämistoiminnan perusajatuksina, mutta varsinaisessa kehittämistyössä on kuitenkin päädytty yhteisöllisiksi tuloktuihin oppilashuollollisiin toimintamalleihin, joita tosiasiallisesti sovelletaan vasta ongelmien ilmetessä - ja usein varsin oppilaskohtaisesti.

Ennaltaehkäisevä ja yhteisöllinen oppilas- ja opiskelijahuolto ovat kuitenkin saaneet vahvan sisäntulon toteutuneen, valtakunnallisestikin laajan kehittämistoiminnan myötä. Myös lastensuojelulain muutokset ennalta ehkäisevän työn painotuksesta ovat väistämättä muuttaneet kouluissa ja oppi-

¹⁸ Laitinen, K. & Hallantie, M. Huomisen hyvinvointia – kehys oppilashuollon kehittämiseksi. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 19/2011.

laitoksissa toteutettavan oppilas- ja opiskelijahuollon sisältöä ja toimintatapaa. Valmisteilla oleva opiskelijahuoltolaki lähtee niin ikään siitä, että kouluissa ja oppilaitoksissa toteutetun oppilas- ja opiskelijahuoltotyön painopiste tulee siirtyä yksilökeskeisestä korjaavasta työstä hyvinvointia edistävään yhteisölliseen työhön.

Toteutuneesta kehittämistyöstä ja monilta osin onnistuneista ratkaisuista huolimatta koulujen oppilashuoltotyö koetaan edelleen ylikuormittavana ja vaikutuksiltaan usein myös tehottomana. Oppilas- ja opiskelijahuollon perusongelmaa eli palveluiden riittämättömiä resursseja ei kuntien laajalla kehittämistoiminnallakaan ole voitu ratkaista. Toisaalta on myös koettu, että oppilashuoltotyötä kuormittavat, yksilökeskeiseen työhön perustuvat työtavat ja tottumukset, eivät myöskään ole antaneet riittävästi tilaa ja mahdollisuutta kehittää rinnalle hyvinvointia tukevia ja yhteisöllisiä toimintatapoja ja toimintakulttuuria. On ilmeistä, että toistuvasti liian niukaksi todettuun oppilas- ja opiskelijahuollon henkilöstöresursointiin on kunnissa välttämätöntä vastata myös olemassa olevia ja kokonaan uusia toimintamuotoja monialaisesti kehittämällä.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden ja lastensuojelutoimien tarve on useissa kunnissa suurempi kuin mitä kunnat pystyvät keskimäärin tuottamaan. Lastensuojelu- ja mielenterveyslainsäädännön mukaisesti myös lastensuojelua ja mielenterveyttä tulisi hoitaa ensisijaisesti avohuollon ja avohoidon palveluina. Mitä enemmän palveluja pystytään toteuttamaan avohuollossa ja -hoidossa, sitä enemmän lasten ja nuorten sairaudet, vaikeat perhetilanteet ja muut kasvua ja kehitystä häiritsevät olosuhdetekijät näkyvät koulussa. Lasten ja perheiden hätä näkyvät puolestaan koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuoltotyössä korjaavana, hoidollisena ja osin myös lastensuojelullisena työnä. Korjaavan oppilaskohtaisen oppilashuoltotyön osuus on vahvasti sidoksissa yhteistyön ja asiakasohjautumisen kysymyksiin kunkin kunnan muun lasten ja nuorten palvelurakenteen kanssa. Jos lastensuojelun ja mielenterveyspalvelujen toiminnan, kuten hoitoonpääsyn kriteerit on asetettu korkealle, kasvaa yksilökohtaisen hoidollisen ja lastensuojelullisen työn osuus entisestään. Korjaavan oppilas- ja opiskelijahuoltotyön kasvava osuus muuttaa väistämättä perustasolla työskentelevien toimijoiden työnkuvaa, raskauttaa ja lamaannuttaa oppilas- ja opiskelijahuollon palvelurakenteen toimivuuden ja kehittämisdynamiikan. Työ ei saavuta hyvinvointia edistävän ja yhteisöllisen työn tavoitteita ja sisältöä lainsäätäjän edellyttämällä tavalla. Koska oppilas- ja opiskelijahuoltotyön toteuttamisen velvoite on monialainen ja yhteinen, koskee palvelujen muutos- ja kehittämistarve yhtäaikaaisesti koko lasten, nuorten ja perheiden monialaista yhteistyöverkostoa.

Hyvinvointia edistävään ja yhteisöllisiä toimintoja painottavaan oppilas- ja opiskelijahuoltotyöhön satsaaminen on oikeanlainen suunta inhimillisesti ja pitkällä tähtäimellä myös taloudellisesti ajatellen. Yhteisöllinen työ on tulevaisuuteen investoivaa. Ollakseen vaikuttavaa hyvinvointia edistävien toimintojen tulee kohdistua niihin ryhmiin, luokkiin ja koko kouluyhteisöön, joiden jäseninä lapset ja nuoret ovat. Ennalta ehkäisevää on myös herkkyyden tunnistaa ja tarjota tukea oikea-aikaisesti. Lainsäädäntö määrittelee sitä, kuinka opiskelijahuollon avulla tunnistetaan, lievennetään ja poistetaan mahdollisimman varhain oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia sekä opiskeluun liittyviä muita ongelmia. Tätä monialaisen oppilas- ja opiskelijahuollon toiminnan pääperiaatetta varmistetaan parhaillaan myös lainsäädännöllisesti. Valmisteilla oleva opiskelijahuollon lainsäädäntö velvoittaa kuntia luomaan uusia ratkaisuja ja toimintamalleja hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävän yhteisöllisen oppilas- ja opiskelijahuoltotyön kehittämiseksi ja vahvistamiseksi.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää heidän elämänsä yhdessä vaikuttamista kokonaisvaltaisesti samalla sovittaen yhteen eri hallintokuntien ja toimintayksiköiden toiminta. Lasten ja nuorten hyvinvointia ei vahvisteta eikä jo syntyneitä ongelmia vähennetä yksittäisistä toimintayksiköistä käsin. Moniammatilliset yhteistyöverkostot ovat jo osa koulujen tavantomaista oppilas- ja opiskelijahuoltotoimintaa. Koulut ja oppilaitokset tarjoavat jo lähtökohdiltaan matalan kynnyksen kohtaamispaikan palvelujen piiriin hakeutumisessa tai jo todettuihin huolenaiheisiin reagoimisessa. Peruskoulu tavoittaa kaikki lapset ja nuoret. Kouluissa työskentely mahdollistaa luontevasti lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden ja toisaalta myös yksilö- ja yhteisötason

hyvinvointityön ja varhaisen puuttumisen. Arjen kasvu- ja kehitysyhteisöissä on mahdollisuus tunnistaa ja tavoittaa varhain tuen tarvitsijat sekä samalla tarjota tuen ja ohjannan palvelua lapsille, nuorille ja perheille. Koulujen terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta on lapsi- ja myös perhelähdistä hyvinvointityötä, joka toteutuu keskellä lasten ja nuorten arkipäivää. Se on kouluissa ja oppilaitoksessa toteutettavan hyvinvointipalvelun erityinen ja ajankohtainen vahvuus.

Pohjois-Suomen Lasten Kaste -hankkeen oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämistoiminnan tavoitteet

Kehittämishankkeen päätavoitteena on vahvistaa peruspalvelujen toimintaa liittämällä kunnan/kaupungin monialainen lasten ja nuorten palveluverkosto yhä tiiviimmin ja suoraan lasten ja nuorten kehitysympäristöön, kouluun. Tavoitteena on siirtää näkyvästi oppilas- ja opiskelijahuollon painopistettä korjaavasta yksilökeskeisestä työstä hyvinvointia ja osallisuutta edistävään yhteisölliseen työhön. Tavoitteena on niin ikään kehittää ja nivoa toiminnallisesti yhteen lasten, nuorten ja perheiden ongelmia ehkäisevät ja korjaavat palvelut yli nykyisten sektorirajojen. Tavoitteena on ennen kaikkea luoda monialaisia toimintamalleja siihen, kuinka hyvinvointia tukevat peruspalvelut ja erityispalvelut tulevat yhdessä toimivaksi osaksi lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin palvelukokonaisuutta sitä vahvistaen ja lasten, nuorten ja perheiden onnistunut arki mahdollistaen.

Kehittämistoiminnan keskiössä ovat esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen oppilas- ja opiskelijahuollon alueellinen palvelurakenne, monialainen verkostoyhteistyö ja palvelujen kokonaisvaltainen koordinointi.

Päätavoitteesta johdetut oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämistoiminnan osatavoitteet ovat:

1. Asiakaslähtöisten, osallisuutta edistävien ja monialaisten yhteistyömallien kehittäminen yhteistyössä kunnan eri lasten ja nuorten palvelutarjoajien sekä järjestöjen ja yksityisten palvelutuottajien kanssa
2. Hyvinvointipalvelujen (oppilas- ja opiskelijahuollon) käytännön toimintamallien kehittäminen, monipuolistaminen ja niveltäminen osaksi kasvuyhteisöjen hyvinvointia edistävää ja yhteisöllistä toimintakulttuuria
3. Alueellisten oppilashuollon toimintamallien ja käytäntöjen kehittäminen yhteistyössä alueen eri toimijoiden kanssa
4. Hyvinvointikoulun toimintamallin luominen yhteistyössä kunnan/ kaupungin eri palvelujen ja järjestöjen kanssa.
5. Koulujen ja oppilaitosten hyvinvointipalvelujen koordinoinnin ja ohjauksen vastuutahon määrittäminen ja kuvaaminen edistäen samalla lasten, nuorten ja perheiden palvelujen johtamista kokonaisuutena ja palvelujen antajien yhteistoimintaa.
6. Kouluissa ja oppilaitoksissa toteutettujen hyvinvointipalvelujen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta mittaavan asiakaslähtöisen arviointimenetelmän kehittäminen

Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämistoiminnan toimenpiteet osaamisen vahvistamisen, asiakastyön, monialaisen verkostotyön ja johtamisen tasojen kautta ¹⁹:

OSAAMISEN VAHVISTAMISEN TASO

1. Luodaan yhteisöllisiä, yhteistoiminnallisia ja konsultatiivisia koulujen hyvinvointia tukevia, mielenterveyttä suojaavia ja syrjäytymistä ehkäiseviä toimintatapoja ja työmenetelmiä, joiden toteuttamisesta vastaavat monialaiset oppilas- ja opiskelijahuollon yhteistyöverkostot.

¹⁹ Jaottelussa on hyödynnetty Marjatta Kekkosen tekemää jaottelua. Diaesitys THL:n oppimisverkostopäivässä 8.5.2013.

Kehitetään lisäksi yhteisöllisiä toimintamalleja erityisesti opiskelun siirtymävaiheisiin: esiopetuksesta kouluun (koulutulokastapaamiset), alaluokilta yläluokille (ryhmyttämiset) ja yläluokilta jatko-opintoihin (tutustumiset).

2. Vahvistetaan peruspalveluiden työntekijöiden valmiutta ja osaamista yhteisöllisten työmenetelmien ja ryhmäohjauksen osalta. Järjestetään teemaan sisältyviä alueellisia koulutustilaisuuksia sekä koulutustilaisuuksia kohdennetusti eri ammattiryhmille ryhmäohjaukseen sisältyen.

ASIAKASTYÖN TASO

1. Tehostetaan koulu- ja oppilaitosyhteisöjen sekä lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta terveyttä ja hyvinvointia tukevien toimintojen löytämiseksi ja niiden niveltymiseksi osana päivittäistä yhteisöjen toimintaa. Kehitetään vanhempien osallisuutta tukevia toimintamuotoja, tuetaan kodin ja koulun kasvatuskumppanuutta. Mahdollistetaan kouluilla ja oppilaitoksissa eri osapuolten aktiivinen kohtaaminen, osallisuus ja vaikuttaminen järjestämällä yhteisiä tilaisuuksia ja toteuttamalla yhteistoiminnallisia interventioita.
2. Tarkistetaan olemassa olevat oppilas- ja opiskelijahuollon prosessit ja tuodaan uusia toiminnallisia vaihtoehtoja hyvinvointia edistävän, yhteisöllisen ja asiakaslähtöisen toimintakulttuurin edistämiseksi ja vahvistamiseksi.

MONIALAISEN YHTEISTYÖN TASO

1. Kuvataan alueellinen monialainen lasten ja nuorten palveluverkosto ja kehitetään toimintamalli palveluverkoston käytännön yhteistoiminnan sujuvuuden turvaamiseksi ja asiakas-tarpeisiin vastaamiseksi. Vakiinnutetaan perusopetuksen koulujen osalta alueellisen oppilashuoltoryhmän toiminta määrittäen samalla alueellisen palveluverkoston ohjaus- ja koordinoituvastuu. Lukio toiminnan osalta vakiinnutetaan lukioiden hyvinvointipalvelua koordinoivan lukiotiimin toiminta määrittäen samalla toiminnan ohjaus- ja koordinoituvastuu kokonaisuutena.
2. Kiinnitetään huomio alueellisiin erityispiirteisiin ja – tarpeisiin ja luodaan vaihtoehtoisia toimintamalleja alueen erityiskysymyksiin vaikuttamiseksi. Otetaan tarkasteluun erityisesti monikulttuurisuus kysymykset, alueen väestörakenne ja palvelujen joustava käyttö.
3. Tuetaan kasvuyhteisöjen keskinäistä verkostoitumista ja parannetaan tiedonkulkua ja yhteistyötä eri kasvuyhteisöjen välillä. Sovitaan tiedotuksen ja viestinnän menettelytavasta sekä säännöllisistä alueellisista yhteistyötapaamisista.
4. Luodaan hyvinvointikoulun toimintamalli, jonka toiminnan periaatteissa yhdistyvät hyvinvointia edistävän, varhaisen tuen mahdollistavan ja lasten ja nuorten hyvinvoinnin palvelut yhteen kokoavan toiminnan lähtökohdat arjen kehitys- ja kasvuyhteisöissä.

JOHTAMISEN TASO

1. Luodaan asiakaskokemuksia ja – tarpeita mittaava koulujen ja oppilaitosten hyvinvointipalvelujen seuranta- ja arviointimenetelmä, joka perustuu hyvinvointikoulun toimintamallista luotuihin työkäytänteisiin ja eri palvelutarjoajien kanssa yhteisesti laadittuihin sopimuksiin
2. Hyödynnetään paikallisten koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden opinnäytetöitä osana palaute- ja kehittämistoimintaa
3. Hyödynnetään palvelumuotoilun mahdollisuudet asiakaslähtöisen ja palvelurajat ylittävien toimintatapojen kehittämisessä.

Odotettavissa olevat tulokset

1. Lasten ja nuorten palveluverkostoon on luotu hyvinvointikoulun toimintamalli, jonka toiminnan periaatteet pohjautuvat hyvinvointia edistävän, yhteisöllisen ja alueellisen tuen sekä oppilas- ja opiskelijahuollon monialaisen yhteisverkoston työmenetelmiin ja toimintatapoihin. Lähtökohdiana on hyvinvointipalveluiden saattaminen paikan päälle arjen kehitysyhteisöihin, kouluun. Hyvinvointikoulun toimintamallin myötä on luotu yhteisöllinen hyvinvoinnin tuen toimintamalli, jossa myös lasten ja nuorten yksilölliset oppilas- ja opiskelijahuollolliset tarpeet tulevat huomioiduksi.

Hyvinvointikoulun toimintamallin myötä pystytään varhemmin ja tehokkaammin puuttumaan lasten ja nuorten yksilöllistä terveyttä ja hyvinvointia sekä kasvu- ja kehitysyhteisöjen yhteisöllistä hyvinvointia horjuttaviin tekijöihin. Työntekijöiden yhteisölliset ja yhteistoiminnalliset valmiudet ja osaaminen ovat vahvistuneet. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuus yhteisöllisen kouluhyvinvoinnin vaikuttajina on lisääntynyt. Myös erityispalvelujen toimijoiden on mahdollista matalan kynnyksen toimintamuotona tarjota konsultatiivista tukea yksittäisten oppilaiden tai kouluhyvinvoinnin edistämiseksi ja vahvistamiseksi. Vakiintuneen hyvinvointikoulun toimintamallin myötä on mahdollista ehkäistä samalla yksilökohtaista raskaampiin palveluihin (lastensuojelutoimenpiteet tai lapsi- ja nuorisopsykiatria) ohjautumista. Painopiste on siirtynyt oppilas- ja opiskelijahuoltoa kuormittaneista korjaavista toimenpiteistä hyvinvointia edistäviin, yhteisöllisiin toimintatapoihin.

2. Kouluissa ja oppilaitoksissa toteutettuun lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipalvelujen tuottamisen toimintamalleihin on määritetty palvelujen koordinoimisen ja ohjauksen vastuutaho. Samalla edistetään lasten, nuorten ja perheiden palvelujen johtamista kokonaisuutena ja palvelujen antajien yhteistoimintaa suunnitellusti.
3. Oppilas- ja opiskelijahuoltoon luodun kouluissa ja oppilaitoksissa toteutettujen hyvinvointipalveluiden seuranta- ja arviointijärjestelmän myötä pystytään aikaisempaa tehokkaammin puuttumaan rakenteellisiin ja toiminnallisiin kehittämis- ja muutostarpeisiin.

Toimivan seuranta- ja arviointijärjestelmän myötä koulujen ja oppilaitosten hyvinvointia edistävä ja yhteisöllisiin toimintamalleihin painottuva oppilas- ja opiskelijahuollon toimintakulttuuri kokonaisuudessaan muotoutuu entistä asiakaslähtöisemmäksi (jolloin myös järjestämistä vastuu ja asiakkaiden omavastuu vahvistuvat), joustavammaksi muuttua, aktiivisemmaksi kohdata ja selkeämmäksi johtaa.

5.2.3. Lastensuojelu

Lastensuojelun kehittämisen tausta

Lastensuojelulain uudistusten tavoitteena on ollut vahvistaa ehkäisevää työtä ja turvata lastensuojelun asiakkaiden mahdollisuus saada tarpeen mukaisia avohuollon tukitoimia oikea-aikaisesti ja sitä kautta vähentää raskaampien tukitoimien tarvetta. Tarkoituksena on ollut estää lasten vaurioituminen sekä ohjata kuntia käyttämään lastensuojeluun suunnattuja resursseja tehokkaasti ja taloudellisesti. Ehkäisevän työn vahvistuminen ei ole toiminta- ja taloustietojen perusteella kuitenkaan toteutunut. Päinvastoin kokonaiskustannukset ovat myös vuoden 2008 jälkeen kasvaneet ja painottuneet vahvasti viimesijaisiin toimenpiteisiin. Laitos- ja perhehoidon käyttökustannukset kasvoivat vuonna 2010 edellisvuodesta noin 3,4 prosenttia. Lastensuojelun asiakasmäärät ovat kasvaneet 1990-luvulta lähtien. Vuonna 2011 yhteensä 81 500 lasta oli lastensuojelun avohuollon asiakkaana, 17 409 oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle ja 10 535 lasta huostaan otettuna. Ehkäisevät palvelut eivät toimi myöskään lastensuojelun selvitystyöryhmän palvelujen käyttäjiltä ja ammattilaisil-

ta saamien kommenttien mukaan. Monet perheet olivat itse hakeneet apua, mutta esimerkiksi kotipalvelua oli ollut vaikea saada.²⁰

Lasten oireilu ja pahoinvointi ovat usein yhteydessä heidän vanhempiensa kokemuksiin haasteisiin tai lisääntyneisiin ongelmiin. Mikäli vanhemman kyky huolenpitoon vaarantuu, on lapsen hyvinvointi vaarassa. Keskeisimpiä lasten kodin ulkopuolelle sijoittamista ennustavia tekijöitä ovat eri tutkimusten mukaan vanhempien kouluttamattomuus, äidin mielenterveyden ongelmat, äidin yksinhuoltajuus syntymän hetkellä, avioero sekä perheen taloudelliset vaikeudet. Usein lapsen sijoituksen taustalla ovat myös vanhempien päihdeongelmat ja perheen sisäiset ristiriidat. Suuri osa sijoitettuisista lapsista on kokenut ennen sijoitustaan köyhyyttä, kaltoinkohtelua ja ristiriitoja, minkä takia monet heistä pärjäävät aikuisuudessa muuta väestöä heikommin²¹. Voidaan puhua ylisukupolvisesta huono-osaisuuden periytymisestä. Vaikka vanhemman vaikeudet ja ongelmat ovat usein riski lapsen kehitykselle ja pärjävyydelle, lapsen hyvinvoinnin rakentumiseen vaikutetaan myös muissa kasvuympäristöissä. Hyvä yhteistyö eri kehitysympäristöjen kesken sekä kussakin kehitysympäristössä lasta suojaavien tekijöiden vahvistaminen luovat edellytykset lapsen myönteiselle kasvulle ja kehitykselle ja vaikeuksien ylisukupolvisuuden katkaisulle.

Lasten suojeleminen on lasten ja vanhempien palvelujen yhteistä työtä

Lasten ja vanhempien palvelut näyttävät irrallisina, omina kokonaisuuksinaan, joissa perheiden kokonaisvaltainen kohtaaminen jää toteutumatta. Vaikka on tutkittua tietoa vanhemman vaikeuksien vaikutuksesta lapsen hyvinvointiin ja vaikka eri lait, mm. terveydenhuoltolaki ja lastensuojelulaki, ohjaavat aikuispalveluita huomioimaan lapset silloin kun vanhempi itse on potilaana tai asiakkaana, lapset jäävät huomioimatta. Käytännössä lasten tilanteissa reagoidaan usein vasta, kun asiassa nähdään lastensuojelullinen huoli.

Tarvitaan ylisektorisia toimintamalleja, joissa kartoitetaan systemaattisesti perheiden ja lasten tilanteita muuttuneissa perhetilanteissa ja ikäkausittain. Vanhemman kohdatessa ongelmia toimeentuloon, terveyteen tai parisuhteeseen liittyen lasten tilanne tulisi ottaa puheeksi vanhemman kanssa. Vanhempi saa myös mahdollisuuden yhdessä työntekijän kanssa miettiä, mitä tukea lapselle voi tilanteessa järjestää.

Lasten hyvinvoinnin peruspalvelut ja vanhempien hyvinvoinnista vastaavat palvelut ovat avainasemassa lasten ongelmien ehkäisyssä ja lastensuojelun asiakkuutta tuottavien riskien vähentämisessä. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Ehkäisevästä lastensuojelusta voidaan puhua myös perheiden suojeluna. Kun lasten ja aikuisten kanssa toimivilla on yhteisiä menetelmiä, yhteisesti sovitut toimintatavat, on mahdollista tukea kaikkien lasten kehitystä ja ehkäistä tehokkaasti lasten ja nuorten ongelmia.

Lapsen, nuoren ja perheen osallisuus on keskeistä lastensuojelussa

Lapsi, hänen etunsa ja osallisuutensa on huomioitava lastensuojelun järjestämisessä ja koko lastensuojeluprosessin ajan. Lapsen osallisuuden varmistamiseksi lapsen asioista vastaavalla sosiaaliryhmällä tai muulla lastensuojelun työntekijällä on velvollisuus tavata lapsi henkilökohtaisesti riittävästi usein niin, että lapsen tai nuoren ja työntekijän välille syntyy aidosti mahdollisuus tuttuun ja luottamukselliseen vuorovaikutussuhteeseen.

²⁰ Toimiva lastensuojelu, sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012: 28; Toimiva lastensuojelu, loppuraportti, sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19; Lastensuojelu 2011, tilastoraportti, THL. Kuopala ja Säkkinen.

²¹ Kestilä & al. 2012

Lastensuojelun selvitysryhmän kokoamassa aineistossa tärkeänä asiana nousee lasten ja vanhempien tarve tulla kohdatuksi ja kuulluksi omana itsenään. Perheen ongelmien tai avun tarpeen käsittely edellyttää ammattilaisilta kunnioitusta, hyviä vuorovaikutustaitoja ja halua kuulla asiakkaiden omia ajatuksia ja kokemuksia. Vaikeitakin asioita voidaan ottaa vastaan silloin kun vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja perustuu luottamukseen.²² Myös lastensuojelun asiakkaina olevat nuoret esittävät Suojele unelmia, vaali toivoa -raportissa, että lastensuojelussa pitää kehittää toimintatapoja ja työkäytäntöjä, jotka mahdollistavat asiakkaina olevien nuorten ja heidän vanhempiansa paremman kuulemisen ja osallistumisen työskentelyyn.

Keskinäisen luottamuksen rakentamiseksi ja perheiden osallisuuden vahvistamiseksi lastensuojeluilmoituskäytäntöä tulisi kehittää enemmän perheen kanssa yhdessä tehtävään pyyntöön lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Vaihtoehtoisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijä voitaisiin kutsua jo varhaisemmassa vaiheessa neuvonpitoon, jossa suunnitellaan eri tahojen antamaa tukea perheelle ja lapselle. Lastensuojelulain uudistuksen yhteydessä tehdyt muutokset ovat lisänneet lastensuojeluilmoitusten määrää. Ellei yhteistyö lastensuojelun, perheen ja ilmoituksen tehneen tahon kesken toimi, voi käydä niin, ettei lapsen ja perheen tuen tarpeisiin vastaa kukaan tai lastensuojelun toimenpiteet jäävät irrallisiksi lapsen ja perheen normaalista verkostosta.²³

Lastensuojelun työkäytäntöjen kehittämiseen on tarvetta

Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lastensuojelussa on valittava käytettävissä olevista palvelujärjestelmän mahdollistamista keinoista se, joka parhaiten edesauttaa lapsen ja hänen perheensä ongelmien ratkaisua ja joka vähiten puuttuu perheen autonomiaan ja yksityisyyteen. Lastensuojelun avohuollossa tulee lähteä asiakkaan tarpeesta ja omasta käsityksestä tarvittavista tuen muodoista. Jotta tukitoimet ovat lapsen edun mukaisia ja tehokkaita, tarvitaan tiivistä yhteistyötä lastensuojelun ja tukitoimia toteuttavien tahojen, varhaiskasvatuksen, neuvolan, koulun, nuorisotoimen ja muiden palveluntuottajien kanssa. Uusien lasten ja perheiden tarpeisiin vastaavien avohuollon tukimuotojen, mm. erilaiset ryhmätoimintojen ja perhetyön muotojen kehittäminen ja kokeilu on tarpeen, jotta pystytään tarjoamaan oikea-aikaista, yksilöllistä ja tarpeeseen vastaavaa tukea lapselle ja perheelle.

Lapsen oikeus erityiseen suojeluun edellyttää kuitenkin sijaishuollon järjestämistä viivytyksettä silloin, kun lapsen etu sitä vaatii. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleen yhdistämisestä. Jotta lastensuojelulain henki toteutuu, on panostettava huostaan otettujen lasten vanhempien kuntoutukseen. Myös sijoitettujen lasten ja nuorten läheisten ihmissuhteiden vaaliminen ja jatkuvuus on tärkeää. Kustannusrakenteen muuttamiseksi kunnissa on valmiutta kehittää perhehoitoa kouluttamalla uusia perhehoitajia ja järjestämällä tukea perhehoitajille.

Pohjois-Suomen Lasten Kaste -hankkeen lastensuojeluosion tavoitteet

Lastensuojelun kehittämisen päämääränä on lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen vahvistamalla lasta suojaavia tekijöitä kaikissa lapsen kehitysympäristöissä sekä järjestämällä riittävää tukea lapselle ja hänen perheelleen silloin kun kehitys uhkaa vaarantua. Tätä päämäärää tukevat seuraavat osatavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet:

²² Toimiva lastensuojelu, väliraportti 2012

²³ Toimiva lastensuojelu, väliraportti 2012

LAPSELLE VASTUUSSA OLEVALLA YHTEISTYÖLLÄ VARMISTETAAN LAPSELLE OIKEA APU OIKEAAN AIKAAN.

Toimenpiteet

1. Järjestetään lastensuojelun ja peruspalvelujen sekä lastensuojelun ja aikuissosi-aalituksen yhteisiä työpajoja, joissa avataan työprosesseja ja prosessien liittymäkohtia. Luodaan yhteistyötä tukevia rakenteita, sovitaan tiedon siirtoon liittyvistä käytännöistä ja edistetään sektorirajat ylittävää työparityötä.
2. Otetaan eri sektoreilla käyttöön yhteistä ymmärrystä vahvistavia työmenetelmiä ja -tapoja, kuten Lapset puheeksi -keskustelu ja -neuvonpito, TUKEVA-työote.
3. Kehitetään lastensuojeluilmoituskäytäntöä yhteistyötä ja luottamusta rakentavaan suuntaan aktivoimalla työntekijöitä tekemään ilmoitus yhdessä vanhempien kanssa tehtävänä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi.

VAHVISTETAAN LASTEN JA PERHEIDEN KUULEMISTA JA OSALLISUUTTA LASTENSUOJELUN ASIAKASPROSESSISSA.

Toimenpiteet:

1. Kootaan tietoa lastensuojelun toimivuudesta avaamalla yhdessä asiakkaiden kanssa toteutuneita asiakasprosesseja. Nostetaan esiin kriittisiä kehitettäviä kohtia sekä toisaalta laadukkaan prosessin elementtejä, joiden pitäisi prosessissa toteutua.
2. Rekrytoidaan lastensuojelun kokemusasiantuntijoita/ kehittäjäasiakkaita kehittämisen kumppaneiksi ja luodaan rakenteita yhteistyöhön.
3. Lisätään tiedostusta lastensuojelusta ja lastensuojelupalveluista sekä esittein, oppain että kuntien kotisivuilla.
4. Pilotoidaan ja otetaan käyttöön uusia lasten ja nuorten osallistamisen muotoja yhteistyössä eri oppilaitosten kanssa. Hyödynnetään aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä.
5. Kehitetään alueellisesti yhteinen asiakkaita osallistava palautejärjestelmä.

KEHITETÄÄN LAPSI- JA PERHEKOHTAISEN LASTENSUOJELUN TYÖKÄYTÄNTÖJÄ JA TUKIMUOTOJA

Toimenpiteet:

1. Yhtenäistetään lastensuojelun työkäytäntöjä mallintamalla lastensuojelun alueellinen palveluprosessimalli, jossa näkyvät laadun osatekijät prosessin eri vaiheissa. Hyödynnetään mallinnuksessa asiakkaiden kanssa toteutuneista prosesseista tuotettua tietoa. Mallissa huomioidaan myös lastensuojelun johtaminen ja dokumentointi.
2. Kehitetään ja pilotoidaan lastensuojelutarpeen selvityksen toimintamalli, jossa huomioidaan lasta suojaavat tekijät ja niiden vahvistaminen selvitysprosessin aikana. Tavoitteena on, että lastensuojelutarpeen selvityksestä tulee itsessään lasta ja perhettä tukeva interventio.
3. Otetaan käyttöön konsultaatiota ja työparitoimintaa lastensuojelun erityisosamisen turvaamiseksi alueellisesti.
4. Kehitetään perhetyön sisältöjä ja muotoja vastaamaan perheiden yksilöllisiä ja tilannekohtaisia tarpeita. Arvioidaan työmuotoja yhdessä asiakkaiden/ kehittäjäasiakkaiden kanssa.
5. Lisätään moniammatillista yhteistyötä avoimuuden tukitoimien tehostamiseksi ja monipuolistamiseksi.
6. Järjestetään ohjattua ryhmätoimintaa lapsille, nuorille ja vanhemmille yhteistyössä järjestöjen ja oppilaitosten kanssa.

7. Muotoillaan työmenetelmiä myös videovälitteisiksi.
8. Vahvistetaan perhehoidon osuutta sijaishuollossa kouluttamalla perhehoitajia ja luomalla perhehoidon tukirakenteet.
9. Kehitetään sijoitettujen lasten biologisten vanhempien kuntoutusta ja tukimuotoja yhteistyössä järjestöjen, mielenterveys- ja päihdepalvelujen sekä aikuissosiaalityön kanssa. Hyödynnetään tässä aiemmin mm. Voikukkia -hankkeessa kehitettyjä toimintamalleja.
10. Tehdään yhteistyötä oppilaitosten/ koulutusorganisaatioiden kanssa lastensuojelun avohuollon tukitoimien ja työmuotojen koettujen vaikutusten arvioinnissa

VAHVISTETAAN TYÖNTEKIJÖIDEN OSAAMISTA LASTEN JA PERHEIDEN KANSSA TYÖSKENTELYSSÄ SEKÄ MONITOIMIJAISESSA VERKOSTOYHTEISTYÖSSÄ

Toimenpiteet:

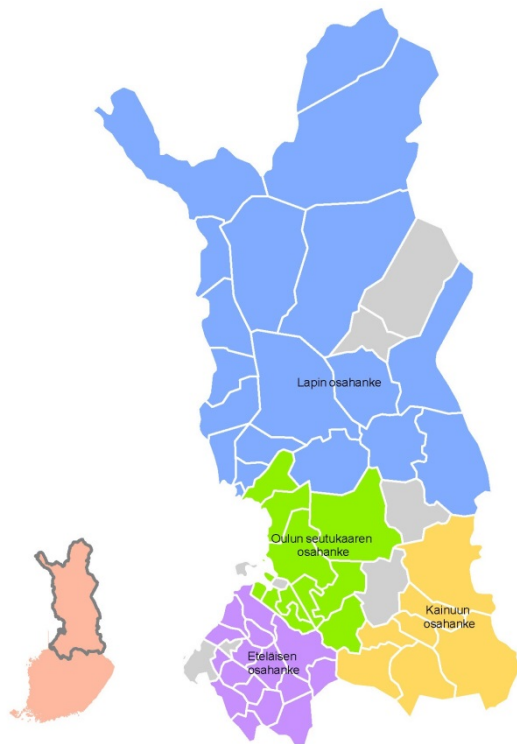
1. Järjestetään koulutusta vaikuttaviksi osoitetuista menetelmistä, mm. Lapset puheeksi -keskustelu ja Lapset puheeksi -neuvonpito, perheArt, ryhmämuotoinen eroauttaminen, Vahvuutta vanhemmuuteen -ryhmätoiminta, Ihmeelliset vuodet -vanhempainkoulu
2. Järjestetään koulutusta monitoimijaiseen verkostotyöhön, tiedon siirtoon ja salassa pitoon liittyen.
3. Vahvistetaan kuntien työntekijöiden kulttuurisensitiivistä osaamista ja sovitetaan Lapset puheeksi -menetelmät saamelaiskulttuuriin.

Odotettavissa olevat tulokset

- Alueellinen lastensuojelun palveluprosessimalli on hyväksytty kunnissa ja kuntayhtymissä.
- Lapsi ja perhe saavat oikea-aikaista tarpeisiinsa vastaavaa tukea.
- Lapsen, nuoren ja vanhempien osallisuus ja kumppanuus lastensuojeluprosessissa on vahvistunut ja saanut uusia muotoja
- Työntekijöiden osaaminen lasten ja perheiden kanssa työskentelyssä on vahvistunut ja uusia työmenetelmiä on otettu käyttöön.
- Yhteistyö lastensuojelun ja peruspalvelujen sekä aikuissosiaalityön kanssa toimii.
- Avohuollon tukitoimien valikoima on lisääntynyt.
- Perhehoidon osuus on kasvanut sijoituksissa.
- Painopiste on siirtynyt pois raskaimmista palveluista ennaltaehkäisevien ja avohuollon palvelujen suuntaan monituottaja - periaatetta hyödyntäen.
- Lastensuojelun piiriin tulevien lasten suhteellinen osuus alle 18-vuotiaista on laskenut.
- Lasten ja nuorten raskaimpien palvelujen kustannukset (€/alle 18-vuotias) eivät tulevina vuosina kasva vaan asteittain vähenevät.
- Työprosessien, -tapojen ja -menetelmien vaikutuksia on arvioitu

6. HANKKEEN OSAPUOLET JA YHTEISTYÖTAHOT

6.1. Hankkeen hallinnointi ja vastuutahot

Hankkeen hallinnoijana toimii Oulun kaupunki, sivistys- ja kulttuuripalvelut. Hanke koostuu kuvassa 4 esitetyistä neljästä alueellisesta osakokonaisuudesta, joiden vastuutahoina toimivat:

- Lapin osakokonaisuus: Kolpeneen palvelukeskus ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Lapin toimintayksikkö (Poske Lappi)
- Oulun seutukaaren osakokonaisuus: Oulun kaupunki
- Oulun eteläinen osakokonaisuus: Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä
- Kainuun osakokonaisuus: Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä

Hankealue käsittää yhteensä 50 kuntaa, kahdeksaa kuntaa lukuun ottamatta kaikki Pohjois-Suomen kunnat.

Kuva 4. Pohjois-Suomen Lasten Kaste -hankkeen osakokonaisuudet, harmaalla kunnat, jotka eivät osallistu hankkeeseen (kuviossa osahanke tarkoittaa osakokonaisuutta).

Lapin osakokonaisuus:

Lapin kunnista hankevalmistelussa on mukana 18 kuntaa: Enontekiö, Inari, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki ja Ylitornio. Lisäksi osakokonaisuuteen kuuluu Kuusamon kunta.

Oulun seutukaaren osakokonaisuus:

Osakokonaisuudessa ovat mukana kunnat: Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulu ja Tyrnävä. Lisäksi kokonaisuuteen kuuluu Oulunkaaren kuntayhtymä: Ii, Pudasjärvi, Simo, Utajärvi ja Vaala.

Oulun eteläisen osakokonaisuus:

Osakokonaisuus koostuu neljästä kuntayhtymästä ja yhdestä kunnasta. Mukana ovat Kallion peruspalvelukuntayhtymän kunnat: Alavieska, Nivala, Sievi ja Ylivieska, Selänteen peruspalvelukuntayhtymän kunnat: Haapajärvi, Kärämäki, Pyhäjärvi ja Reisjärvi, Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän kunnat: Pyhäjoki, Raahen ja Siikajoki, Helmen sosiaali- ja terveyspiirin kunnat: Haapavesi ja Siikalatva sekä Pyhännän kunta.

Kainuun osakokonaisuus:

Kainuun osakokonaisuuteen kuuluu seitsemän Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän kuntaa: Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi.

Jokainen alueellinen osakokonaisuus ja sen kunnat/ kuntayhtymät ovat valinneet kehittämisen painopisteet kolmesta teemasta. Osakokonaisuudet laativat alueelliset hankesuunnitelmat ja hankkeen käynnistyessä alueelliset toimenpidesuunnitelmat. Taulukossa 2 on kuvattu hankevalmistelussa mukana olevat alueet ja niiden valitsevat kehittämisen painopisteet. Oulun seutukaaren ja Oulun eteläisen osakokonaisuuksissa on kuntia mukana kaikissa kolmessa teemassa, Lapin ja Kainuun osakokonaisuudet keskittyvät lastensuojelu – teemaan. Liitteellä 3 on kuvattu tarkemmin kunta-kohtaiset teemavalinnat ja myös kuntien ja alueiden tarkemmat väestömäärät.

Taulukko 2. Kuntien/ kuntayhtymien väestömäärät ja valitsevat kehittämisen painopisteet (vihreä väri).

Alue/kunta	Väestömäärät	Perhekeskus	Oppilas- ja opiskelija-huolto	Lastensuojelu
OULUN SEUTUKAARI	245 702			
Liminka	9 432			
Lumijoki	2 059			
Muhos	8 946			
Oulu	190 847			
Tyrnävä	6 613			
Oulunkaaren kuntayhtymä	27 823			
OULUN ETELÄINEN	102 130			
Kallio peruspalveluky	33 520			
Selänne peruspalveluky	19 211			
Raahen seutu hyvinvointiky	34 567		Raahen seutu	
Helmi sosiaali- ja terveystyö	13 267			
Pyhäntä	1 565			
KAINUU	74 504			
Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon ky	74 504			
LAPPI JA KUUSAMO	193 492			
Kuusamo	16 167			
Lapin kunnat	177 325			
YHTEENSÄ 50 KUNTAA	614 848	20 kuntaa	9 kuntaa	43 kuntaa
Väestömäärä teemoissa		303 821	260 708	573 964

6.2. Alueellisten osakokonaisuuksien kehittämissuunnitelmat

Pohjois-Suomen Lasten Kaste yhteisen hankesuunnitelman pohjalta kukin osakokonaisuus on laatinut alueensa kehittämissuunnitelman, jotka täydentyvät rahoituspäätöksen saavuttua. Ohessa on kuvattu osakokonaisuuksien keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet.

6.2.1. Oulun eteläisen osakokonaisuuden kehittämissuunnitelma

Oulun eteläisen osakokonaisuuden vastuutahona toimii Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä. Alueen kuntayhtymät ovat osallisina Pohjois-Suomen Lasten Kaste – hankkeessa seuraavasti:

- Peruspalvelukuntayhtymä Selänne: perhekeskusteema, oppilashuoltoteema ja lastensuojeluteema
- Peruspalvelukuntayhtymä Kallio: lastensuojeluteema

- Sosiaali- ja terveystieteiden Helmi sisältäen Pyhännän kunnan: perhekeskusteema
- Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä: perhekeskusteema, oppilashuoltoteema ja lastensuojeluteema

Taustalla Lastensuojelu-selvitysryhmän loppuraportin palvelurakennetta koskevat tavoitteet

Tavoitteet:

- Varhainen tuki perheille
- Osaamisen vahvistaminen
- Uusien toimintakäytäntöjen kehittyminen, toimintojen mallintaminen
- Muodostaa toimintarakenne, joka tukee lapsia ja nuoria sekä heidän kanssaan toimivia aikuisia lasten ja nuorten keskeisissä kasvuympäristöissä. Nivotaan toiminnallisesti yhteen lasten, nuorten ja perheiden ongelmia ehkäisevät ja korjaavat palvelut yli sektorirajojen.

Toimenpiteet:

Perhekeskusteema

- Toimiva lapsi ja perhe-toimintamallin (TLP) juurruttaminen ja yhteisten menetelmien käyttö
- Ennaltaehkäisevä perhetyön ja neuvoloiden välisten yhteistyömuotojen kehittäminen ja mallintaminen
- Perhetyön ja lastensuojelutyön yhteistyömuotojen kehittäminen
- Perhetyön roolin selkeyttäminen ja vahvistaminen
- Toimiva lapsi- ja perhe-toimintavälineiden – Lapset Puheeksi ja Neuvonpito juurruttaminen osaksi toimintaa ja yhteisten välineiden käytön varmentaminen
- Järjestöjen kanssa uudet toimintamuodot, yhteistyön lisääminen esim. vanhemmuuden vahvistaminen, erilaiset ryhmätoiminnot, perheiden keskeinen tuki, yksinhuoltajaäitien keskinäinen tuki

Oppilashuoltoteema

- Oppilas- ja opiskelijahuollon toimijoiden yhteistyön edistäminen, osaamisen vahvistaminen (koulutus, toimintamallin näkyväksi tekeminen, käytäntöjen kehittäminen yhteistyössä alueen eri toimijoiden kanssa),
- johtajien tukeminen muutostyössä
- yhteiset koulutukset uuden toimintamallin juurruttaminen, TLP-menetelmät
- yhteisölliset työmenetelmät ja ryhmäohjaus
- hyvinvointikoulujen pilotointi kaikissa kuntayhtymän kunnissa; turvataan asiantuntijoiden tuki (lastensuojelu, perheneuvola, terapiapalvelut, psykiatrinen tuki jne.) koulun kasvatustyön tueksi koulun normaalissa kasvuympäristössä

Lastensuojeluteema

- Toimiva lapsi ja perhe-toimintamallin (TLP) juurruttaminen osaksi lastensuojelua
- moniammatillisen lastensuojelutarpeen arvioinnin kehittäminen
- sijaishuollon perhehoitajien tuen vahvistaminen ja verkostoitumisen edistäminen, perhehoitajien vertaisryhmätoiminta alueellisesti
- sijaishuollossa olevien lasten biologisten vanhempien tuen ja vertaistuen vahvistaminen
- lastensuojelun perhetyön uusien työkäytäntöjen ja prosessien kehittäminen ja mallintaminen, lastensuojelun perhetyön osaamisen vahvistaminen
- lastensuojelun avohuollon uusien välineiden kehittäminen ja mallintaminen
- alueen sisäiset yhteiset koulutukset, hyvien käytäntöjen levittäminen, tiedon vaihdanta

6.2.2. Lapin osakokonaisuus

Vastuutahona ja toimijanatoimii Kolpeneen palvelukeskus ja toteuttajana Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Lapin kunnista kumppanuuteen lähtevät: Enontekiö, Inari, Kemijärvi, Kemi, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pello, Posio, Ranua, Rovaniemi, Salla, Sodankylä, Tervola, Tornio, Utsjoki ja Ylitornio ja Kolpeneen kuntayhtymä. Lisäksi hankealueeseen kuuluu Kuusamon kaupunki. Kiinnostuksensa yhteistyöhön ovat ilmoittaneet Lapin korkeakoulut: Lapin yliopisto, Rovaniemen ammattikorkeakoulu ja Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu sekä järjestöistä Mannerheimin lastensuojeluliitto perhekahvilan osalta ja Lapin sydänpiiri Neuvokasperhe -menetelmän käytön osalta sekä Pelastakaa lapset ry perhehoidon osalta.

Lapin osakokonaisuuden fokus on lastensuojelun prosessin eri vaiheissa ehkäisevästä lastensuojelusta sijaishuoltoon ja lastensuojelun erilaisissa konteksteissa sekä perheiden tukemisessa ja yhteisessä työskentelyssä lapsen edun mukaisesti.

Kolme päätavoitetta:

1. Alueellisen lastensuojelun prosessimallin kehittäminen

Kunnissa on monia olemassa olevia toimintamalleja ja kehittämistyötä tehty paljon. Jokaisella kunnalla on omat erityispiirteensä, jotka tulisi kyetä huomioimaan hankkeessa. Kuitenkin valtakunnallisissa linjauksissa korostuvat tarpeet laajemmille kokonaisuuksille. Keskeistä tulevassa hanketyössä on löytää olemassa oleva yhteinen. Tämä onnistuu avaamalla lastensuojelun prosessit ja toimintamallit. Tällöin ennaltaehkäisevän työn, avohuollon palveluiden ja korjaavan lastensuojelun prosessit tulevat läpivalaistuksi. Prosessien avaus tuo näkyviin aikaisemman kehittämistyön ja toimintamallien käytön. Olennaista on miettiä, mitkä voisivat olla yhteisiä työmuotoja, joita käytetään prosessin eri vaiheissa ja kaikissa kunnissa. Tämä varmistaa tasalaatuisuutta Pohjois-Suomen lastensuojelussa ja luo uusien toimintamallien kehittämiseksi selkeän pohjan.

Toimenpiteet:

Osallistujina kaikki osakokonaisuuteen osallistuvat kunnat

1. Yhtenäistetään lastensuojelun työkäytäntöjä mallintamalla lastensuojelun alueellinen palveluprosessimalli, jossa näkyvät laadun osatekijät prosessin eri vaiheissa. Hyödynnetään mallinnuksessa yhdessä asiakkaiden kanssa asiakasprosesseista tuotettua tietoa. Mallissa huomioidaan myös lastensuojelun johtaminen ja dokumentointi.
2. Kun prosessit on avattu, niitä tarkastellaan yhdessä prosessiin osallistuvien kesken. Tällöin avataan olemassa oleva yhteinen osaaminen ja toiminta sekä toisaalta jokaisen toimialueen erityisyys. Tämä varmistaa resurssien järkevän ja taloudellisen käytön ja samalla paljastaa lastensuojelussa olevat katvealueet ja palveluiden puutteet. Kehittämisen kohteena ovat työnjaolliset ratkaisut, joissa mietitään, mikä osa-alue on kenenkin vastuulla.
3. Keskeistä on löytää lastensuojeluprosessien kriittiset pisteet, joihin mietitään yhteinen toimintatapa. Työmenetelmät valitaan tutkituista ja vaikuttaviksi todetuista menetelmistä. Tavoitteena on, että menetelmät kuvataan ja kirjataan lastensuojelun prosessimallin sisään. Olennaista on, että tietyt työmenetelmät muodostavat laatukriteerit ja samalla mittarin, jolla lastensuojelussa tehtyä työtä ja sen vaikuttavuutta voidaan mitata. Toimintamallien kirjoittaminen lastensuojelun prosessiin ohjaa ja tukee valittujen menetelmien käyttöä.

Nimettävät kunnat pilotoivat ja arvioivat lastensuojelutarpeen selvityksen toimintamallia, joka on kehitetty PaKaste 2 -hankkeen ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen yhteistyönä. Mallissa huomioidaan lasta suojaavat tekijät ja niiden vahvistaminen selvitysprosessin aikana. Tavoitteena on, että lastensuojelutarpeen selvityksestä tulee itsessään lasta ja perhettä tu-

keva interventio. Lasten suojeluprosessin eri kohtiin asemoituja pilotteja tarkennetaan hankesuunnitelmatyön edetessä, esimerkiksi saamenkieleen ja -kulttuuriin liittyvät tarpeet saamelaisalueen kunnissa ja siihen liittyvän vahvan yhteistoiminnan rakentaminen saamelaisalueella toimivien järjestöjen kanssa. Kehitetään avohuollon tukitoimia, lastensuojelun perhekuntoutusta ja lasten biologisten vanhempien kuntoutusta ja tukimuotoja yhteistyössä mielenterveys- ja päihdepalvelujen sekä aikuissosiaalityön kanssa.

Mallinnusta ja menetelmäpilotteja tarkennetaan hankesuunnitelmatyön edetessä. Kaikkiin pilotteihin liittyy kehittäjäasiakkaiden rekrytointi työmuodon tai palveluprosessin uudistamiseen.

Luoteis-Lapin pilotti: Lastensuojelutarpeen arviointimallin pilotointi, sijaishuollon perhehoidon ja lastensuojelun edunvalvonnan vahvistaminen

2. Vahvistetaan lasten ja perheiden kuulemistä ja osallisuutta asiakasprosessissa ja sen vaikutusten arvioinnissa

Mallinnettaviin pilotteihin liittyy kehittäjäasiakkaiden rekrytointi työmuodon tai palveluprosessin asiakaslähtöisyyden varmistamiseksi ja ylisektoraalinen yhteistyö moniammatillisen tuen vahvistamiseksi.

Toimenpiteet:

1. Kootaan tietoa lastensuojelun toimivuudesta avaamalla yhdessä asiakkaiden kanssa toteutuneita asiakasprosesseja. Nostetaan esiin kriittisiä kehitettäviä kohtia sekä toisaalta laadukkaana prosessin elementtejä, joiden pitäisi prosessissa toteutua.
2. Rekrytoidaan lastensuojelun kokemusasiantuntijoita/kehittäjäasiakkaita kehittämisen kumppaneiksi ja luodaan yhteistyöhön rakenteita.
3. Pilotoidaan ja otetaan käyttöön uusia lasten ja nuorten osallistamisen muotoja yhteistyössä eri tieteenalojen oppilaitosten kanssa. Hyödynnetään aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Pyritään liittämään tähän myös uusia opinnäytetöitä.
4. Tehdään yhteistyötä oppilaitosten/koulutusorganisaatioiden kanssa lastensuojelun avohuollon tukitoimien ja työmuotojen koettujen vaikutusten arvioinnissa.
5. Kehitetään alueellisesti yhtenäinen asiakasta osallistava palautejärjestelmä.

Kolpeneen pilotti: Edistetään vanhempien ja perheen osallisuutta lapsen kuntoutusprosessissa ja tuetaan vanhempia arjen kasvatustyössä ja lapsen tarpeiden huomioimisessa. Järjestetään lapsen kuntoutusjakson yhteyteen viikonloppuperhekurssseja, joiden tarkoituksena on perheen keskinäisen vuorovaikutuksen ja ymmärryksen lisääminen soveltaen mm. perheART-ohjelmaa. Järjestetään vanhemmille lapsen kuntoutusjakson tai autismikurssin yhteyteen ohjauspäiviä, joiden aikana vanhempia opastetaan mm. kuvien käyttöön lapsen arjen toimintojen strukturoinnissa ja ohjaamisessa, samalla tuetaan vanhempien verkostoitumista. Tavoitteena on että lapsi ja perhe saavat tarpeen mukaisen tuen myös ilman lastensuojelun asiakkuutta.

3. Vahvistetaan työntekijöiden osaamista lasten ja perheiden kanssa työskentelyssä sekä monitoimijaisessa verkostoyhteistyössä

Osaamisen lisääminen kiinnitetään prosessien kehittämiseen organisaation kaikilla tasoilla sekä ylisektoraalisesti: työmenetelmiin kouluttaminen, prosessien toimintamallien kehittäminen ja olemassa olevien tarkastelu, vertaisarviointi, strategiset linjaukset, työnkuvien tarkastelu. Näin varmistetaan uudenlaisten työmuotojen ja menetelmien käytännön juurruttaminen. Uusia toimintamalleja kehitetään yhdessä työntekijöiden, johdon ja kehittäjäasiakkaiden kanssa, jolloin kaikki osallisuus ja sitoutuminen työskentelyyn vahvistuvat. Prosessien tarkastelu tukee juurruttamis-

ta, toimivien työkäytäntöjen syntymistä ja edistää tuloksellista toimintaa niin asiakkaiden kuin kunnan näkökulmasta.

Toimenpiteet:

1. Järjestetään koulutusta vaikuttaviksi osoitetuista menetelmistä, mm. Lapset puheeksi - keskustelu ja Lapset puheeksi -neuvonpito, perheArt, ryhmämuotoinen eroauttaminen, Vahvuutta vanhemmuuteen -ryhmätoiminta, Ihmeelliset vuodet -vanhempainkoulu
2. Järjestetään koulutusta monitoimijaiseen verkostotyöhön, tiedon siirtoon ja salassa pitoon liittyen.
3. Vahvistetaan työntekijöiden saamen kulttuurisensitiivistä osaamista, Lapset puheeksi -menetelmän käytössä.
4. Arvioidaan työmuotoja yhdessä asiakkaiden/kehittäjäasiakkaiden kanssa.

Rovaniemen pilotti: Vahvuutta vanhemmuuteen -ryhmätoiminta ja Ihmeelliset vuodet -vanhempainkoulu -menetelmiin kouluttautuminen, menetelmien käyttöönotto ja sekä ryhmätyön menetelmien koordinoitua luominen ja juurruttaminen.

Odotettavissa olevat tulokset

- Alueellinen lastensuojelun palveluprosessimalli on hyväksytty kunnissa ja kuntayhtymissä.
- Lapsi ja perhe saavat oikea-aikaista tarpeisiinsa vastaavaa tukea.
- Lapsen, nuoren ja vanhempien osallisuus ja kumppanuus lastensuojeluprosessissa on vahvistunut ja saanut uusia muotoja.
- Työntekijöiden osaaminen lasten ja perheiden kanssa työskentelyssä on vahvistunut ja uusia työmenetelmiä on otettu käyttöön.
- Avohuollon tukitoimien valikoima on lisääntynyt.
- Perhehoidon osuus on kasvanut sijoituksissa Luoteis-lapin pilottialueella.
- Lastensuojelun piiriin tulevien lasten suhteellinen osuus alle 18-vuotiaista on laskenut.
- Lasten ja nuorten raskaimpien palvelujen kustannukset (€/alle 18-vuotias) eivät tulevina vuosina kasva vaan asteittain vähenevät.
- Työprosessien, -tapojen ja -menetelmien vaikutuksia on arvioitu.

Osakokonaisuus toteutetaan prosessikehittämisen konseptilla, josta Lapissa on kertynyt kokemusta aikaisemmissa KASTE-ohjelman hankkeissa. Projektipäällikkö koordinoi toimintaa kokoamalla toimijat verkosto-oppimistapaamisiin ja videovälitteisiin tiedon jaon palavereihin. Kun oppilaitokset kytketään mukaan verkostoon, osaamisen ylläpitäminen varmistuu. Alueellinen verkostomainen yhteistyön ja kehittämisen rakenne turvaa myös alueellisen tiedontuotannon. Keskeisiä yhteisissä kehittäjäverkostoissa ovat kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kehittäjätyöntekijät ja -asiakkaat. Kehittämistä tehdään yhdessä asiakkaiden kanssa siten, että syntyy vakiintuneita malleja ja uudistaa palveluja asiakaslähtöisesti. Hanketyötä tehdään koko alueella, seudullisesti ja kunta-piloteissa.

6.2.3. Kainuun osakokonaisuus

Vastuutahona toimii Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä/ Kehittäminen ja suunnittelu tulosityksikkö. Osakokonaisuudessa ovat Kainuun kunnista mukana Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi. Toiminta ja toteutus tehdään organisaation sisällä lastensuojelussa/perhekeskuksissa koko toiminta-alueella. Kuntaorganisaation sisäisiä yhteistyökumppaneita ovat lastensuojelu, lastenvalvojat, perheneuvola, perhetyö, lasten ja nuorten psykiatriset osastot ja polit, neuvola ja koulu-opiskelijaterveydenhuolto, riippuvuuksien hoitopalvelut, aikuissosiaalityö ja koulut; ulkoisia yhteistyökumppaneita seurakunta, Mannerheimin lastensuojeluliitto ja THL.

Kainuun osakokonaisuuden kunnat ovat mukana lastensuojelu-teemassa.

Mihin kehittämistarpeeseen/ongelmaan haetaan ratkaisua?

- Lastensuojelun työkäytännöt; lapsilähtöinen työskentely. Lastensuojelun kriteerit; Is - tarpeen arviointi. Yhteinen näkemys lapsen tarpeesta ja sen määrittelystä. Mukana myös muita tahoja kuin lastensuojelu, esim. koulu
- Vanhempien tuki/kotona asumisen suunnitelmallinen tuki: Huostaan otettujen lasten vanhempien kuntoutus ja tuki. Ryhmämuotoiset varhaisen tuen työmuodot: eroryhmä, lapsen huomioiminen erossa, aggression hallintaryhmä, ym. osaksi perhekeskustoimintaa. Vertais-tuki Is työmuotona.
- Perhetyön osuus/ akuutti tilanne, kriisiperhetyö/ intensiivinen perhetyö, kun perheessä jäsentymätön tilanne, arjen selviytyminen (väsynyt vanhempi lasten kanssa.) Perhetyön sisältöjen kehittäminen/tehostettu perhetyö. Kommentti: on keskusteltu tästä perhetyön sisällä. Perhetyön sisällön täsmentäminen ja yhteinen käsitys asiasta, milloin millaista tukea perheessä annetaan = toimintamallien yhdessä sopiminen, yhteinen käsitys kyllin hyvästä? Lastensuojelun ja perhetyön yhdessä tekemisen syventäminen ja täsmentäminen.
- Väestötasolla: hyvinvointitietojen keräämisen työmallit ja työkalut hyvinvointikertomukseen – mitä tietoja kerätään, mitkä tiedot kertovat väestön palvelutarpeista, miten tieto kerätään ja raportoidaan (huomio tuleva sosiaalihuoltolaki)

Mitä tavoitellaan? Muutos?

- Päämääränä on lasten ja perheiden hyvinvointi ja terveyden edistäminen erilaisissa elämäntilanteissa, hyvinvointi ja terveyserojen kaventaminen sekä lasten osallisuuden lisääminen omassa lastensuojeluprosessissaan (lastensuojelutarpeen määrittely). Myös lastensuojelutyön imagon parantaminen ja kirkastaminen yleisesti.
- Tavoitteena huostaan otettujen lasten vanhempien sosiaalinen kuntoutuminen siten, että lapsi voisi palata kotiin, tai että vanhemman ja lapsen välinen suhde olisi lapsen kasvua tukeva.
- Huostaanottojen purku/ehkäiseminen, ehkäisevien palvelujen (Is.laki 3§) suunnitelmallinen käyttö tulee työtavaksi. Tavoitteena on myös luoda malli, miten ee palveluja tuodaan pieniin kuntiin, joissa ei ole omaa palvelurakennetta. Helpottaa perheiden elämää ja parantaa lasten hyvinvointia.
- Tavoitteena on myös lastensuojelun asiakkuusprosessien johtamisen kirkastaminen ja sopeutuminen (ennaltaehkäisevän lastensuojelun johtaminen). Kenen tehtävä? Koulujen roolin kirkastaminen, lastensuojelun ee työn määrittely ja kirkastaminen kouluille ja muille yhteistyökumppaneille. Toimenpiteinä case-pohjaiset kehittämiskokoukset ja sisäinen koulutus.
- Yhteistyömalli koulujen kanssa: milloin on Is aika? Miten saadaan osaamisen pysyvyys, kun henkilöstö vaihtuu?
- Hankkeen tavoitteena on tukea eroperheitä ja näin vähentää huoltoriitoja ja toisaalta parantaa eroperheiden lasten hyvinvointia ja terveyttä. Hankkeen aikana juurrutetaan ja levitetään mm. Lapissa tehtyjä eroperheiden tukemisen malleja Kainuuseen.

Toimenpiteet ja menetelmät

- Osaamisen vahvistaminen prosessimaisella kehittämisellä. Case-pohjaiset ja yleiset workshop työskentelyt.
- Kokemusasiiantuntijat ja työntekijät yhdessä työstävät malleja. Benchmarkkaus; tutustuminen hyviin käytäntöihin muualla (Lappi, Mikkeli) ja niiden soveltaminen ja juurruttaminen Kainuuseen.
- Vertaisryhmien pilotointi (ryhmän toimiminen, toiminnan ohjaaminen ym).

- Työssä nojataan jo olemassa oleviin toimintamalleihin; TUKEVA työote, Lapset puheeksi, Hupu, Toimiva lapsi ja perhe ym.

Kuvaus menetelmistä ja toimenpiteistä

- Lastensuojelun kriteerit luotu ja dokumentoitu (kyllä/ei) ja lastensuojelutarpeen arviointi tasalaatuista (kyllä/ei); asiakkailta kerätään kokemustietoa. Lastensuojelun asiakkaiden tyytyväisyys lisääntyy; kyllä/ei.
- Malli ryhmätoiminnasta lastensuojelussa sovittu, sisältöineen; (kyllä/ei)
- Intensiivisen perhetyön malli; malli luotu ja otettu käyttöön.
- Vanhempien sosiaalisen kuntoutuksen malli luotu ja otettu käyttöön.
- Rakennetut mallit on myös ”istutettu” perusorganisaation rakenteisiin ja toimenpiteiksi arjessa. Kyllä/ei.
- Yhteistyö muiden lasten arjessa toimivien aikuisten kanssa on kehittynyt parempaan suuntaan, osaaminen on vahvistunut ja eri toimijoiden roolit ovat selkeytyneet. Yhdessä tekemisen kulttuuri on alkanut. Kysely alku/loppu.
- Lastensuojelun imago on parantunut, lastensuojelusta on kirjoitettu useita positiivisia kertomuksia lehtiin.
- Lastensuojelun työntekijöiden ja välittömien yhteistyökumppaneiden osaaminen on parantunut.
- Hyvinvointitiedon kerääminen lastensuojelun tarpeesta onnistuu ja siihen on luotu oikeat työkalut ja apuvälineet. Kyllä/ei

6.2.4. Oulun seutukaari

Osakokonaisuuden kunnat/ kuntayhtymä osallistuvat seuraavasti kehittämisteemoihin:

Perhekeskustoiminta: Liminka, Lumijoki, Oulu, Tyrnävä, Oulunkaaren kuntayhtymä

Oppilas- ja opiskelijahuolto: Liminka, Muhos, Oulu, Tyrnävä

Lastensuojelu: Oulu, Oulunkaaren kuntayhtymä

Vastuutahona toimii Oulun kaupunki, sivistys- ja kulttuuripalvelut.

Teemakohtaiset kehittämistavoitteet ja odotettavissa olevat tulokset:

Perhekeskustoiminta:

- **Asiakslähtöisten ja asiakkaan osallisuutta edistävien palvelujen vahvistaminen**
Selvitetään yhteistyössä koulutusorganisaation/-organisaatioiden kanssa palvelut, jotka tukevat asiakslähtöisyyttä ja vahvistavat aidosti asiakkaan osallisuutta sekä kartoitetaan niiden kehittämisen ja yhteensovittamistarpeet. Otetaan asiakas mukaan palvelujen kehittämiseen käynnistämällä erilaisia asiakasryhmiä, esim. asiakasraatitoimintaa, yhteistyössä järjestöjen kanssa. Lisäksi vahvistetaan vertaistukitoimintaa erilaisten ryhmätoimintojen kautta yhdessä järjestöjen kanssa. Vahvistetaan monikanavaisia palveluja kehittämällä mm. sähköistä asiointia.
- **Monialaisen verkostotyön kehittäminen**
Kehitetään perhetyön palveluohjausta ja – koordinointia luomalla ja ottamalla käyttöön eri toimijoiden yhteinen perhetyön toimintamalli sekä kriteeristö.
Myös perheneuvolatyöhön kehitetään toimintamalli ja otetaan luotu toimintamalli käyttöön.
- **Yhteen sovittavan johtamisen kehittäminen**
Vakiinnutetaan hallinnonalojen välisten työryhmien toimintoja sekä lisätään johtamisosaamista asiakasprosesseissa mm. vahvistamalla asiakslähtöistä kumppanuusyhteistyötä.

- **Osaamisen vahvistaminen**

Järjestetään työntekijöiden vertaisverkostoja ja tutortoimintaa vahvistavia työmenetelmäkoulutuksia ostopalveluna sekä sisäisinä koulutuksina mm. niin, että koulutetaan kuntiin/alueellisia kouluttajia, jotka edelleen kouluttavat muuta henkilöstöä. Koulutusten kautta vahvistuvat mm. työntekijöiden vanhemmuuden tuen ja parisuhdetyön osaaminen.

Oppilas- ja opiskelijahuolto:

- Luodaan edellytyksiä uuden lainmuutoksen mukaiselle oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmän toiminnan painopisteen siirtämiselle kohti yhteisöllisempää, hyvinvointia edistävää toimintaa.
- Edistetään lasten ja nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia vahvistamalla kasvatuskumppanuutta, osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia.
- Tiivistetään kasvu- ja kehitysyhteisöissä toteutettavaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken.
- Kehitetään ennakoivan ja varhaisen tuen ja oppilas- ja opiskelijahuollon käytäntöjä ja menetelmiä kehittämällä koulujen ja oppilaitosten oppilashuoltohenkilöstön osaamista ja valmiuksia yhteisöllisten ja ryhmämuotoisten työmenetelmien avulla.
- Koulutetaan lasten ja nuorten parissa työskenteleviä toimijoita huoli puheeksi ottamisen menetelmän osajiksi ja toteutetaan menetelmää käytännössä.

Lastensuojelu:

Alueen yhteiset tavoitteet ja toimenpiteet:

- asiakkaan osallisuus omassa asiassaan
- yhteistyö lapsen/nuoren kanssa lastensuojelussa
- lastensuojelun sosiaalityöntekijän tuki yhteistyössä
- lastensuojelun ammatillisuus oltava riittävän vahva
- yhteinen palvelujärjestelmä ja arviointi

Tavoitteena on kehittää lastensuojelun sosiaalityötä kokonaisvaltaisesti siten, että sosiaalityön ammatillisuus korostuu yhteistyössä muiden lastensuojelussa mukana olevien toimijoiden kanssa. Kokonaisvastuu tulee olla lastensuojelun sosiaalityöntekijällä joka on oltava tiedossa niin lapselle/nuorelle, vanhemmille sekä muille yhteistyötahoille.

1. **Lapsen/nuoren ja lastensuojelun välille** tulee syntyä aidosti mahdollisuus jatkuvaan ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Lapsi/nuori kokee olevansa osallinen omassa elämässään ja siihen liittyvään suunnitteluun. Lapsen oikeus on tulla kohdelluksi tasa-arvoisesti yksilönä ja oikeus saada vaikuttaa kehitystään vastaavalla tavalla itseään koskeviin asioihin. Sosiaalityöllä lastensuojelussa tulee olla kokonaisvastuu asiakkuudesta, jolloin yhteistyö toimii kaikkiin yhteistyötahoihin. (vrt. lastensuojelun laatusuositus 3.1.–3.2.)
2. **Vahvistetaan lasten ja perheiden kuulemista ja osallisuutta** lastensuojelun asiakasprosessissa. Palveluiden kehittäminen siten, että lapsi/nuori tietää asiakasprosessissa ollessaan oman sosiaalityöntekijänsä ja hänellä on tieto miten hänet tavoittaa. Asiakassuunnitelmien laatiminen ja päivittäminen lapsen kehityksen mukaisesti siten, että lapsi ja hänen vanhempansa ymmärtävät asetetut tavoitteet. Tämä edellyttää työprosessien läpinäkyvyyttä siten, että työtavoissa ja tiedottamisessa kehitetään uusia ajanmukaisia tapoja tiedon antamiseen.
3. **Lastensuojelun sosiaalityöntekijän tuki yhteistyössä** perhe- ja lapsikohtaisen lastensuojelun työkäytäntöjen kehittäminen, jolloin painopisteenä on lastensuojelutarpeen selvitys ja

avohuolto. Avohuollossa tulee selvittää tukitoimet ja yhteistyökäytäntöjen monipuolistaminen.

4. **Lastensuojelun asiantuntijatyöryhmän tehtävien määrittely** selkeäksi, jossa lastensuojelun sosiaalityöntekijä toimii esittelijänä ryhmässä. Asiantuntija ryhmä ei käytä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuuluvaa päätösvaltaa. Ehkäisevän työn menetelmät sekä ennalta ehkäisevän työn keinot on eroteltava selkeäksi kokonaisuudeksi.
5. **Lastensuojelun sosiaalityöntekijän tuki yhteistyössä**, jolloin työntekijällä on oltava riittävästi muuta asiantuntijatukea kuten juridista, psykologista, psykiatrista ja pedagogista osaamista sekä kotipalvelua ja perhetyön saatavuus. Työnohjauksen järjestäminen vaativaa asiakastyötä tekeville.

6.3. Pohjois-Suomen Lasten Kaste – hankkeen rakenne

Hankekokonaisuus (kuva 5.) käsittää neljä alueellista osakokonaisuutta ja hankkeen koordinaatio-osion.

Hankkeen johtoryhmän tehtävänä on toimintasuunnitelman hyväksyminen, hankkeen ohjaus, seuranta, väli- ja loppuraporttien käsittely maksatushakemuksineen ja niiden hyväksyntä.

Hankkeen projektijohtaja vastaa hankekokonaisuudesta, koordinaatiosta sekä teemakohtaisesta ja teemoja yhdistävästä kehittämistyöstä osakokonaisuuksien kesken. Tällä varmistetaan hankkeen sisällä alueiden välinen tiedonkulku ja kokemusten vaihto sekä teemakohtaisesti että eri teemojen välillä.

Koordinaatioryhmä osallistuu hankkeen toimintasuunnitelman ja johtoryhmässä käsiteltävien asioiden valmisteluun ja hankkeen seurantaan. Ryhmä linjaa kehittämistoimintaa kokonaisuuden näkökulmasta. Koordinaatioryhmässä ovat mukana projektijohtaja, osakokonaisuuksien projektipäälliköt/aluekoordinaattorit ja osakokonaisuuksien vastuutahojen edustajat.

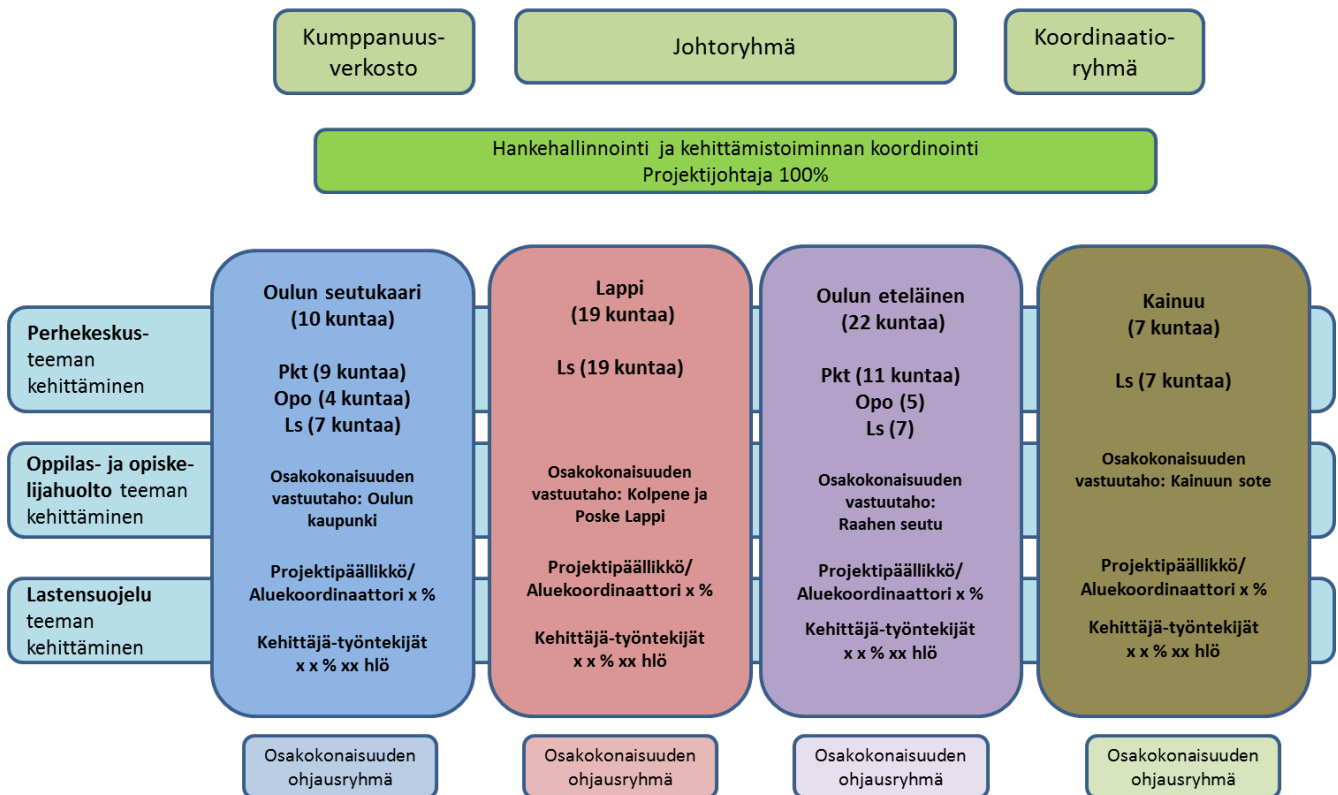
Osakokonaisuuden ohjausryhmä koostuu kuntien/ kuntayhtymien edustajista. Ohjausryhmä-hyväksyy alueellisen osakokonaisuuden toimintasuunnitelman, ohjaa ja seuraa sen toteutumista ja käsittelee osakokonaisuuksien toimintaraportit ja maksatukset. Alueellisen tarpeen mukaan muodostetaan toiminnallisia projektiryhmiä, joissa huomioidaan monialainen ja ylisektorinen lapsiperhepalvelujen edustus, järjestöjen ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden sekä asiakkaiden edustus.

Osakokonaisuuden projektipäällikkö/ aluekoordinaattori vastaa oman alueen kehittämisen kokonaisuudesta, ohjauksesta ja viestinnästä, raportoinnista ja talouden seurannasta. Hän toimii yhteishenkilönä osakokonaisuuden sisällä, osakokonaisuuksien välillä ja koordinaatioon edistäen hanketoimijoiden verkostoitumista ja tiedonkulkua. Hän vastaa info- ja koulutustilaisuuksien järjestämisestä, asiantuntijakonsultaatioiden koordinoinnista sekä kehittämistoimintaa tukevien hyvien käytänteiden jakamisesta ja tiedottamisesta.

Kumppanuusverkostosta tarkemmin seuraavassa kappaleessa 6.4.

Osakokonaisuuksiin kuuluvat **kunnat/kuntayhtymät** nimeävät omat kehittämistyön vastuuhenkilöt. He vastaavat paikallisella tasolla kehittämistyön toteutuksesta yhteistyössä projektipäällikön/aluekoordinaattorin kanssa. Osakokonaisuudella on käytettävissä kehittäjätyöntekijäresurssia kunnan henkilöstön työpanokseen. Näin edistetään kuntatasolla lapsiperheiden palvelujen toimivuutta ja hyvien käytäntöjen vakiintumista hankkeen päätyttyä.

Pohjois-Suomen Lasten Kaste – hankerakenne

Kuva 5. Pohjois-Suomen Lasten Kaste hankkeen rakenne

6.4. Avoin kehittämiskumppanuus ja kumppanuusverkosto

Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hanketyössä tehdään tiivistä, avointa ja kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä kuntien ja kuntayhtymien, eri hallinnonalojen, järjestöjen, seurakuntien, yritysten sekä tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden kanssa. Pyrkimyksenä on yhdistää eri toimijoiden voimavaroja ja resursseja luomalla uusia yhteistyökäytäntöjä ja – verkostoja kehittämistyön toteutuksessa. Yhteistyö koordinoituu *kumppanuusverkoston* kautta, joka on esitetty kuvassa 5.

Kumppanuusverkosto koostuu Pohjois-Suomen sosiaali-, terveys- ja kasvatustutkimus- ja koulutusorganisaatioiden, järjestöjen ja seurakuntien edustuksesta. Sen tehtävänä on:

1. ylläpitää ja edistää kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä järjestötoimijoiden, tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden sekä kehittäjien välillä
2. vahvistaa ja lisätä moniammatillista ja monitoimijaista yhteistyötä alan opiskelijoiden, tutkijoiden, kouluttajien ja käytännön työn kehittäjien välillä integroimalla perus- ja jatko-opiskelijoiden oppimisprosesseja, opinnäytetöitä, harjoittelujaksoja ja projektityöskentelyä kehittämistyöhön
3. luoda yhteisiä toimintafoorumeita ja -alustoja yhteistyön koordinointiin ja ohjaukseen
4. toimia asiantuntijana kehittämistyöhön kytkeytyvissä koulutuksellisissa ja konsultatiivisissa prosesseissa sekä muissa asiantuntijatehtävissä.

Kumppanuusverkoston yhteistyö palvelee kaikkia osapuolia sekä kaikkia Lasten Kaste-hankkeen osahankkeita. Verkoston avulla:

1. voidaan jatkaa ja edelleen kehitetään aikaisemmissa hankkeissa (Tukeva, Lapsen hyvä arki) hyväksi ja tulokselliseksi todettuja toimintamuotoja ja verkostoja
2. kehittämistyö saa tuekseen organisoitunutta tiedontuotantoa: esim. alkukartoitukset kehittämistyön pohjaksi, muuta kehittämisprosesseja tukevaa tiedontuotantoa (selonteot, väliarvioinnit, palveluoppaat, käyttäjäkokemusten kokoaminen, päätösvaihe arvioinnit, tulosten vaikuttavuus jne.)
3. alueiden tunnettuus ja vetovoimaisuus lisääntyvät alan opiskelijoiden keskuudessa ja uusien työntekijöiden rekrytointi helpottuu
4. seurakuntien ja muiden järjestöjen lapsi- ja perhetyön toiminta ja kehittäminen integroituu osaksi Lasten Kaste-kehittämistyötä kunkin osahankkeen alueella.

Alueellisen kumppanuusverkoston toiminta perustuu *kumppanuussopimukseen*. Kukin toimijataho ja organisaatio nimeävät edustajansa kumppanuusverkostoon. Verkosto kokoontuu säännöllisesti puolivuositain. Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hankkeen projektijohtaja vastaa alueellisen kumppanuusverkoston työskentelystä, muodostamisesta sekä koollekutsumisesta yhteistyössä osakokonaisuuksien aluekoordinaattoreiden/projektipäälliköiden kanssa.

Alueellisen kumppanuusverkoston toimesta luodaan kaikkia toimijoita palveleva yhteinen, nettipohjainen tiedontuotannon alusta *tutkimus- ja opinnäytepankin* muodossa. Tutkimus- ja opinnäytepankkiin kootaan kumppanuusverkoston toimesta kehittämistyötä palvelevia tiedontuotannon aiheita ja laajempia teemakokonaisuuksia, joiden avulla tutkimus- ja koulutusorganisaatiot voivat integroida omaa toimintaansa kehittämistyöhön.

Alueellinen kumppanuusverkosto osallistuu hankealueilla toteutettavien *kehittämisfoorumeiden* suunnitteluun ja toteutukseen yhdessä hanketyöntekijöiden kanssa. Kehittämisfoorumeissa levitetään kehittämistyön tuloksia ja uusinta tutkimustietoa paikallisten toimijoiden, työntekijöiden ja asiakkaiden käyttöön (ks. myös luku 7.)

6.5. Hankkeiden välinen yhteistyö

Hankkeessa huomioidaan hyvien käytänteiden jakaminen Kaste-toimijoiden kesken yhdessä sovituilla tavalla. Yhteistyötä Kaste-toimijoiden kesken koordinoi THL. Kumppanuus tarkoittaa myös hankealueen sisäistä asiantuntijuuden vaihtoa ja erityisesti aikaisemmin kertyneen osaamisen hyödyntämistä koko hankealueella. Olennaista on sekä työntekijätason että erityisasiantuntijatasoisen osaamisen hyödyntäminen. Lisäksi hyödynnetään hankehenkilöstön välistä tiedonvaihtoa ja asiantuntijuutta osakokonaisuuksien kesken. Innokylä toimii niin osakokonaisuuksien sisäisenä kuin kansallisten hankkeiden välisen yhteistyön tukena.

Hankealueelta on kartoitettu viimeisimpinä vuosina tehtyä (jo päättynyttä, meneillään olevaa tai hakuvaiheessa olevaa) lapsiperheiden palvelujen kehittämistyötä. Hankevalmistelua on tehty yhteistyössä järjestöjen, oppilaitosten ja muiden lapsiperhetoimijoiden kanssa. Keväällä järjestettiin lapsiperhetoimijoille yhteinen foorumi ja kesällä kumppanuusneuvottelu. Hankekartoituksella ja tapaamisilla pyrittiin löytämään mahdollisia rajapintoja muuhun saman aihealueen kehittämistyöhön ja – toimijoihin, lisäämään yhteistyötä ja välttämään päällekkäisyyttä.

7. JUURUTTAMINEN JA KÄYTÄNTÖJEN VAKIINNUTTAMINEN

Juuruttamisella tarkoitetaan prosessia, jossa uudenlaisia toimintatapoja otetaan käyttöön ja vakiinnutetaan osaksi olemassa olevia työkäytäntöjä. Tulevat käyttäjät (työntekijät ja asiakkaat) ovat mukana uusien toimintatapojen kehittämis- ja levittämistyössä. Juurruttaminen on siten monen toimijan vuorovaikutusprosessi. Toimintamallien juurruttaminen vaatii tukea ja/tai resursseja sekä kehittämistyön jatkuvaa arviointia. Juurtuminen edellyttää sitoutumista kunnan päätöksenteon, johdon ja käytännön työn tasoilla.

Juuruttamisessa ja kehittämistyön tulosten vakiinnuttamisessa osaksi kehittämisalueiden työkäytäntöjä voidaan käyttää mm. seuraavia menetelmiä:

1. Kehittävät vertaisvierailut
2. Oppimisverkostot
3. Kehittämisfoorumit
4. Kehittäjämentoritoiminta ja vertaismentorointi

Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hankkeessa verkostoidutaan eri osakokonaisuuksien kesken yhteisten kehittämisteemojen (perhekeskus, oppilashuolto ja lastensuojelu) kautta. *Kehittävän vertaisvierailun menetelmällä*²⁴ voidaan saada vaikutteita eri alueilla tehdystä kehittämistyöstä ja levittää toimivia käytäntöjä myös omalle alueelle. Kehittävä vertaisvierailut menetelmä otetaan aktiiviseen käyttöön kaikilla alueilla.

Luodaan ja ylläpidetään pohjoissuomalaista perhekeskusten, oppilashuollon ja lastensuojelun kehittäjien *oppimisverkostoa*. Kytetään verkoston työskentely osaksi THL:n valtakunnallista oppimisverkostojen toimintaa.

Kullakin kehittämisalueella ja osakokonaisuudessa järjestetään *kehittämisfoorumeita* kehittämisteemojen mukaisesti erityistä kehittämistyön tuloksista. Kehittämisfoorumeita toteutetaan muutaman kerran vuodessa (3-4 kertaa). Niissä levitetään kehittämistyön tuloksia lapsiperhepalveluiden työntekijöille, järjestöjen toimijoille sekä asiakkaille. Kehittämisfoorumeissa esitellään myös koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyön tuloksena syntyneitä kartoituksia, selvityksiä ja muuta kehittämistyöhön kytkeytyvää tiedontuotantoa.

Hyvänä käytäntönä aikaisemmasta alueella tehdyssä kehittämistyössä on tunnistettu *kehittäjämentoritoiminta*²⁵, jonka avulla levitetään ja juurrutetaan kehittämistyön tuloksia työntekijä ja työyksikkötasolla *vertaismentoroinnin*²⁶ periaatteilla. Kullekin kehittämisalueelle ja osakokonaisuuksien tarpeisiin koulutetaan kehittäjämentoreita, jotka vievät kehittämistyön tuloksia vertaismentoriryhmien avulla eri työyksiköihin. Vertaisryhmämentorointi perustuu työskentelyyn pienryhmissä, joissa on noin 4–10 henkilöä. Ryhmä kokoontuu noin 6–8 kertaa vuoden aikana 1,5–3 h kerrallaan. Ryhmätapaamisten teemat nousevat kehittämistyön tuloksista ja niiden käyttönotosta ryhmäläisten omissa työyhteisöissä.²⁷

²⁴ Hellsten & Outinen & Holma 2005: Kehittävä vertaiskäynti. Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä (toim.) 2005, Vertaismenetelmät kehittävä arvioinnin välineinä. Hyvät käytännöt. Menetelmäkäsikirja. Stakes. FinSoc Arviointiraportteja 2. Helsinki, 35–45.

²⁵ Toimintamalli on kehitetty Lapsen hyvä arki-hankkeen ja Oulun yliopiston yhteistyönä professori Eila Estolan johdolla.

²⁶ Vertaismentoroinnista tarkemmin esim. Heikkinen Hannu L.T. & Jokinen Hannu & Markkanen Ilona & Tynjälä Päivi (toim.) 2012. Osaaminen jakoon. Vertaisryhmämentorointi opetusallalla.

²⁷ Estola E. 2013, Mentorointi kasvatusallalla. Julkaisematon käsikirjoitus Lapsen hyvä arki 2-hankkeen loppuraportissa.

8. HANKKEEN KUSTANNUSARVIO JA RAHOITUSSUUNNITELMA

Kaste 2-ohjelman rahoitusta on haettava sosiaali- ja terveysministeriöstä 30.9.2013 mennessä. Valtionavustus on 75 % ja kuntien omarahoitusosuus %. Kuntarahoituksen laskentaperusteena käytetään kunnan asukaslukumäärää.

Taulukko 3. Alueellisten osakokonaisuuksien asukaslukumäärät ja osakokonaisuuksien budjetit.

Alueelliset osakokonaisuudet:	Väestö	%-osuudet	Osakokonaisuuden budjetti
Oulun seutukaari	263 094	41,27 %	681 308
Lappi + Kuusamo	193 492	30,35 %	531 126
Eteläinen	102 130	16,02 %	280 342
Kainuu	78 817	12,36 %	216 349
Yhteensä	637 533	100,00 %	1 709 127

Koko hankkeen kustannusarvio on 1 952 315 euroa, josta haettavan valtionavustuksen osuus on 1 464 236 euroa ja kuntarahoitusosuus 488 079 euroa. Alla olevassa taulukossa 3 on eritelty koordinaation ja osakokonaisuuksien kustannusrakenne.

Osakokonaisuuksien budjetit koko hankekaudelle yhteensä ovat yhteensä 1 709 127 €, joka jaetaan osakokonaisuuksille väestömäärän suhteessa. Osakokonaisuus laatii alueen kuntien/ kuntayhtymien kanssa oman budjetin. Osakokonaisuuksiin osallistuvat kunnat/kuntayhtymät vastaavat kuntarahoitusosuuksista ja varaavat ne omiin talousarvioihinsa (liite 3).

Osakokonaisuutta hallinnoiva kunta/ kuntayhtymä budjetoi ja seuraa hanketta kirjanpidossaan omalla erillisellä kustannuspaikallaan, jonne kohdennetaan kaikki hankkeen toteuttamisessa kunnassa tai kuntayhtymässä aiheutuneet kulut ja menot. Hankkeen taloushallinnossa noudatetaan Kaste ohjelman hankeoppaan vaihtoehtoa 2.

Yhteisen koordinaation osuus kokonaisbudjetista on 243 188 € ja se varataan Oulun kaupungin talousarvioon kokonaisuudessaan. Se sisältää mm. projektijohtajan (100 %) työpanoksen, asiantuntijatyöpanokset sekä koordinaation toimintakulut ja hankkeen yhteisestä toiminnasta aiheutuvat kustannukset.

Yhteenveto, Pohjois-Suomen Lasten Kaste-hankkeen koordinaation ja osakokonaisuuksien henkilöstömenot 1 409 646€. Tarkempi erittely liitteessä 3B.

- **Lapin osakokonaisuus henkilöstömenot yhteensä 376 186€:**

Työpanoksen siirto: Aluekoordinaattori 100 %, kehittäjätyöntekijä 100 %, kehittäjätyöntekijöitä 2 henkilöä 50% työpanoksella, 20% suunnittelija ja toimistotyöntekijä 20%

- **Oulun seutukaaren osakokonaisuus 532 253€:**

Palkattava henkilöstö: projektipäällikkö 100 %, työpanoksen siirto kunnilta: terveydenhoitaja 25 %, perhetyöntekijä 25%, varhaiserityisopettaja 25%, sosiaalityöntekijä 25%, koulukuraattori 25%, psykologi 25%

- **Oulun Eteläinen osakokonaisuus 204 142€:**

Palkattava henkilöstö: aluekoordinaattori/projektityöntekijä 100 %, työpanoksen siirto: osa-aikaisena kehittäjä sosiaalityöntekijä ja muita osa-aikaisia kehittäjätyöntekijöitä

- **Kainuun osakokonaisuus henkilöstömenot yhteensä 155 529€:**
Palkattava henkilöstö: projektipäällikkö 50 %, suunnittelija 100 %, sihteeri 25%
- **Lasten Kaste koordinaatio 150 540€:**
Palkattava henkilöstö: projektijohtaja 100 %, sihteeri 25 %

9. ARVIOINTI, RAPORTOINTI JA VIESTINTÄ

9.1. Arviointi ja raportointi

Hankkeen arviointi perustuu sen vaativuudesta tehtyyn luokitteluun. Oulun kaupungin käyttämän projektin vaativuuden arvioinnin mukaan Pohjois-Suomen Lasten Kaste – hanke on luokiteltu ”normaali” – tasoiseksi projektiksi. Hankkeen raportoinnissa ja arvioinnissa sovelletaan vaativuustasoltaan normaaliksi luokitellun projektin raportointia. Aikataulutuksessa huomioidaan sekä rahoittajan että toteutusorganisaatioiden raportointikäytännöt, esimerkiksi kuntien tilinpäätös- ja välitilinpäätösaikataulut.

Arvioinnin avulla pyritään saamaan esiin, miten kehitetyillä uudennlaisilla rakenteellisilla malleilla tai toimintatavoilla on päästy tavoiteltuun muutokseen ja näin edistetty toiminnan vaikuttavuutta. Arvioinnissa nostetaan esille toiminnasta löydettävät hyvät käytännöt ja niiden levittämisen edellytykset.

Hankkeen arviointiprosessi toteutetaan erikseen laadittavan suunnitelman mukaisesti aiemmissa kehittämishankkeissa toteutettuja arviointimalleja hyödyntäen (liite 5).

Kaste-ohjelman hankkeissa arvioidaan, onko toiminnalle asetetut tavoitteet saavutettu ja mitä muita mahdollisia muutoksia tai vaikutuksia on saatu aikaiseksi. Arvioinnissa kerätään olennaista tietoa siitä, millaisia ja miten käytäntöjä tai palveluja on kehitetty. Lisäksi arvioidaan kehitettyjen käytäntöjen toimivuutta ja vaikuttavuutta niiden edelleen kehittämiseksi. Vaikuttavuuden todentamiseksi tehdään THL:n kanssa yhteistyö ennakoivien ja ehkäisevien palveluiden kustannusten todentamiseksi ja tuotetaan tietoa asiakaslähtöisistä monituottajamallilla tuotetuista palveluista päätöksen tekoa varten. Lähtökohtana on että pystytään esittämään ennakoivien ja ehkäisevän työn merkitys raskaampien palveluiden vähentämiseksi.

Arvioinnin kohteena ovat hankekokonaisuudessa keskeisimmät tavoitteet. Hankesuunnitelmassa on määritelty hankearvioinnin menetelmistä seuraavaa:

- Hankkeen aikana tehdään **prosessiarviointia**.
- Hankkeen toimijat tekevät jatkuvaa **itsearviointia**.
- Eri alueiden/toimenpidekokonaisuuksien välillä tehdään koordinaatiorhankkeen ohjaamana myös **vertaisarviointia**.
- Vaikuttavuuden arviointi tulee pitkällä aikavälillä ja hankkeen käynnistyessä hankkeelle laaditaan **arviointikehikko**.
- Arvioinnin yhteydessä hankkeelle määritellään myös yhteinen **seurantamittaristo**.

Itsearviointin tavoitteena on saada hankkeen eri toimijat vahvasti osallisiksi hanketyöskentelyyn. Itsearviointinissa henkilö arvioi omaa panostustaan yhteiseen työskentelyyn tavoitteiden saavuttamiseksi. Koska hankkeen omat projektihenkilöresurssit ovat varsin vähäiset, on hankkeen onnistumisen kannalta jokaisen hanketyöskentelyyn osallistuvan panos tärkeä.

Prosessiarvioinnin tavoitteena on ohjata ja kehittää hanketyötä. Prosessiarvioinnin kohteena ovat ne toiminnot, joiden avulla muutosta ja sen kautta tuloksia pyritään saamaan aikaan. Arvioinnin

kannalta olennaista ei ole katsoa yksinomaan projektin tavoitteiden saavuttamista, vaan myös projektin prosessinomaista polkua ja arvioida myös sitä, mitä tapahtuu projektin aikana, ihmisten välisenä toimintana ja sen kautta.

9.2. Viestintä

Kaste-ohjelman toimeenpanosuunnitelman mukaisesti hanke vastaa viestinnästä sekä Pohjois-Suomen alueella että valtakunnallisesti. Kaste-ohjelman valtakunnallisesta tiedottamisesta vastaa Sosiaali- ja terveysministeriö yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan ja Kastejohtoryhmän kanssa. Alueelliset johtoryhmät vastaavat ohjelman viestinnästä alueellaan.²⁸

Hankkeelle laaditaan toimeenpanosuunnitelman yhteydessä viestintäsuunnitelma yhteistyössä viestinnän ammattilaisten kanssa. Viestintä tukee hankkeen tavoitetta lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Viestinnän tulee olla suunnitelmallista, aktiivista ja tasapuolista, jotta viestinnällä tavoitetaan laajan hankealueen toimijat.

Hankkeessa toteutetaan sekä sisäistä että ulkoista viestintää. Sisäistä viestintää toteutetaan rahoittajan ja hankekumppaneiden kanssa. Viestinnän vastuut jaetaan hankeorganisaation mukaisesti. Päävastuu viestinnästä on hankkeen hallinnoijalla, projektijohtajalla ja projektipäälliköillä/aluekoordinaattoreilla. Hankkeen johtoryhmällä, osakokonaisuuksien ohjausryhmillä sekä aluekehittäjillä on merkittävä rooli tiedon välittämisestä omissa organisaatioissaan ja alueillaan. Myös kuntien sisäisiä tiedotuskanavia käytetään monipuolisesti hankkeen tiedottamisessa.

Ulkoista viestintää toteutetaan valtakunnallisesti ja alueellisesti. Kohteena ovat muut sidosryhmät, kuntalaiset ja media. Ulkoisella viestinnällä tiedotetaan erityisesti hankkeen etenemisestä ja tuloksista. Valtakunnallisesti viestinnän kohteena ovat erityisesti muut ohjelma-alueet ja hankkeet.

Viestintäsuunnitelmassa määritellään välineet, toimenpiteet ja aikataulu viestinnän toteuttamiseksi sekä määritellään sidosryhmäyhteistyöstä. Hankkeessa hyödynnetään Innokylä-ympäristöä tiedon jakamisessa ja vuorovaikutuksellisessa viestinnässä. Innokylään kootaan hankkeen materiaalit sekä käytetään kehittämisympäristöä toimintamallien kehittämisessä. Innokylää käytetään sekä julkisena että sisäisenä työtilana. Innokylän lisäksi viestintää toteutetaan esimerkiksi kokouksissa, tiedotteilla, sähköisellä ja painetulla materiaalilla sekä sidosryhmätapaamisissa alueellisesti ja valtakunnallisesti. Hankkeessa käytetään myös jo toimivaksi koettuja sähköisiä työtiloja. Osakokonaisuudet laativat www-sivut osakokonaisuuden vastuutahon sivustolle. Viestintäsuunnitelmassa hankkeelle luodaan yhtenäinen visuaalinen ilme, jota käytetään koko hankkeessa.

Valtakunnallisen Kaste-ohjelman toimeenpanosuunnitelman (s. 44) mukaisesti hankkeessa varataan tarvittavat resurssit tiedottamiseen. Tiedottamisessa resursoidaan muun muassa asiantuntija- ja painopalveluihin. Tiedottaminen kuuluu hankehenkilöstön tehtäviin. Viestinnän toteutumista arvioidaan hankkeen arviointien yhteydessä ja siitä raportoidaan hankeraporteissa. Hankesuunnitelman liitteessä 4 tarkempi viestintäsuunnitelma.

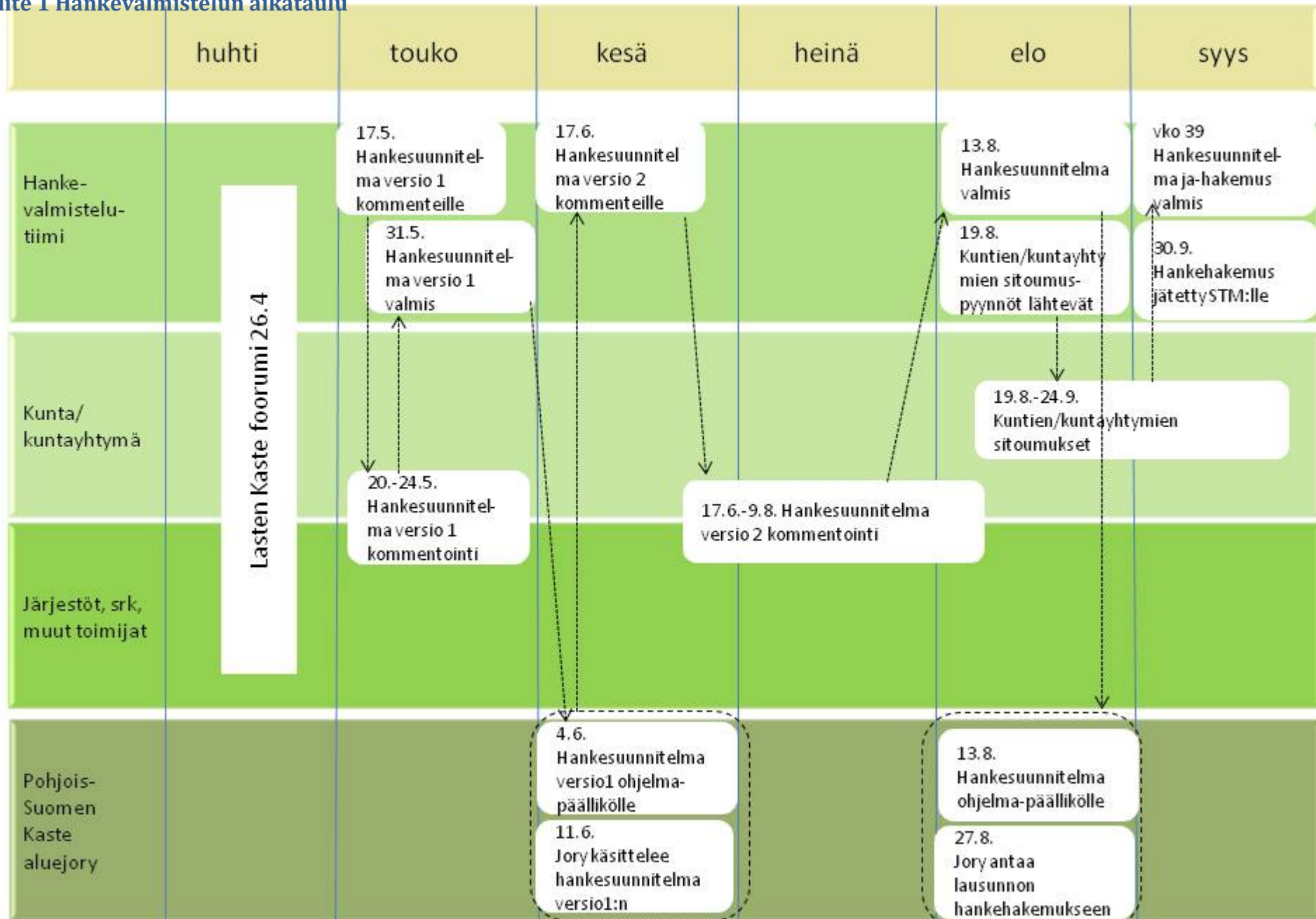
²⁸ Kaste-ohjelman toimeenpanosuunnitelma 2012–2015, 42.

Lähdeluettelo

- Estola, E. 2013, Mentorointi kasvatusalalla. Julkaisematon artikkeli Lapsen hyvä arki 2-hankkeen loppu raportissa.
- Halme, N., Kekkonen M. & Perälä M. 2012, Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen Raportteja 62/2012. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).
- Heikkinen H., Jokinen H., Markkanen I. & Tynjälä P. (toim.) 2012. Osaaminen jakoon. Vertaisryhmämentorointi opetuslalla.
- Hellsten & Outinen & Holma 2005: Kehittävä vertaiskäynti. Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä (toim.) 2005, Vertaismenetelmät kehittävän arvioinnin välineinä. Hyvät käytännöt. Menetelmäkäsikirja. Stakes. FinSoc Arviointiraportteja 2. Helsinki, 35–45.
- Kaste 2012 -2015 Toimeenpanosuunnitelma, STM
- Kekkonen, M. Diaesitys THL:n oppimisverkostopäivässä 8.5.2013.
- Kestilä & al. 2012. Hatkassa. Selvitys nuorten luvattomista poissaoloista ja sijaishuoltopaikkojen toimintakäytännöistä. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki.
- Kuoppala & Säkkinen. Lastensuojelu 2011, tilastoraportti, THL.
- Laitinen, K. & Hallantie, M. Huomisen hyvinvointia – kehys oppilashuollon kehittämiseksi. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 19/2011.
- Pelkonen, M. Kaste-ohjelma sosiaali- ja terveyspolitiikan suunnan näyttäjänä. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämisen painopisteet Kaste 2 -ohjelman työseminaari. Osaohjelma 2: Lasten, nuorten ja perheiden palveluja uudistetaan. 20.3.2013
- Perälä, M. & Halme, N. Yhteensovittava johtaminen lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluissa. 2013
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointiohjelma 2008–2017
- Pohjois-Suomen alueellinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2012–2015
- Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2008:6.
- THL:n oppimisverkostoista
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit.fi/lait/ohjelmat/lasten_kaste/oppimisverkostot, 31.5.2013.
- Terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. KASTE 2008–2011. Helsinki 2008
- Tilastokeskus
- Toimiva lastensuojelu, sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012: 28
- Toimiva lastensuojelu, loppuraportti, sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19
- Valtionvarainministeriö 2011

Hankevalmistelun aikataulu

Liite 1 Hankevalmistelun aikataulu

Liite 2 Hankkeessa mukana olevien kuntien väestömäärät ja teemojen valinta

Alue/kunta	Väestö- määrät	Perhe- keskus	Oppilas- ja opiskelija- huolto	Lasten- suojelu
OULUN SEUTUKAARI	245 722			
5 kuntaa	217 899			
Liminka	9 432			
Lumijoki	2 059			
Muhos	8 948			
Oulu	190 847			
Tyrnävä	6 613			
Oulunkaari kuntayhtymä	27 823			
li	9 574			
Pudasjärvi	8 620			
Simo	3 429			
Utajärvi	2 950			
Vaala	3 250			
ETELÄINEN	102 130			
Kallio peruspalveluky	33 520			
Alavieska	2 761			
Nivala	10 985			
Sievi	5 241			
Ylivieska	14 533			
Selänne peruspalveluky	19 211			
Haapajärvi	7 641			
Kärsämäki	2 760			
Pyhäjärvi	5 849			
Reisjärvi	2 961			
Raahen seutu hyvinvointiky	34 567			
Pyhäjoki	3 311			
Raahen	25 659			
Siikajoki	5 597			
Helmi sosiaali- ja terveysty	14 832			
Haapavesi	7 283			
Pyhäntä	1 566			
Siikalatva	5 983			
KAINUU	74 504			
Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon ky	74 504			
Hyrnsalmi	2 603			
Kajaani	37 973			
Kuhmo	9 240			
Paltamo	3 743			
Ristijärvi	1 450			
Sotkamo	10 682			
Suomussalmi	8 813			
LAPPI JA KUUSAMO	193 492			
Kuusamo	16 167			
Enontekiö	1 880			
Inari	6 732			
Kemi	22 257			
Kemijärvi	8 093			
Keminmaa	8 585			
Kittilä	6 388			
Kolari	3 853			
Muonio	2 394			
Pello	3 819			
Posio	3 738			
Ranua	4 227			
Rovaniemi	60 877			
Salla	3 979			
Sodankylä	8 834			
Tervola	3 339			
Tornio	22 489			
Ylitornio	4 556			
Utsjoki	1 285			
YHTEENSÄ 50 KUNTAA	615 848	20 kuntaa	9 kuntaa	43 kuntaa
Väestömäärä teemoissa		305 384	260 710	573 964

Liite 3 A Osakokonaisuuksien osuudet hankkeen budjetista ja B kokonaisbudjetit

(Liite 3 A: tilanne ennen Hailuodon, Kempeleen ja Taivalkosken pois jäantiä hankkeesta, Taivalkosken osuus sisältyy Kainuun osakokonaisuuteen, Hailuodon ja Kempeleen osuus vähennetään koko hankkeen budjetista (ei nosta kuntien omarahoitusosuuksia); tiedot päivitetään viikolla 40)

OULUN SEUTUKAARI -OSAHANKE

	väestömäärä	%osuus väestöstä	budjetti	omarahoitus osahankkeesta	omarahoitus koordinaatiosta	Omarahoitus osuus yhteensä
OULUN SEUTUKAARI	263 094					
7 kuntaa	235 271		722 181	25 %	25 794	
Hailuoto 989	989	0,38 %	2 715	679	97	776
Kempele 16385	16 383	6,23 %	44 971	11 243	1 606	12 849
Liminka 9432	9 432	3,59 %	25 890	6 473	925	7 397
Lumijoki 2059	2 059	0,78 %	5 652	1 413	202	1 615
Muhos 8952	8 948	3,40 %	24 562	6 140	877	7 018
Oulu 146527	190 847	72,54 %	523 867	130 967	18 711	149 677
Tyrnävä 6613	6 613	2,51 %	18 152	4 538	648	5 186
Oulunkaari kuntayhtymä						
5 kuntaa	27 823	10,58 %	76 373	19 093	2 728	21 821
Ii 9581	9 574					
Pudasjärvi 8627	8 620					
Simo 3431	3 429					
Utajärvi 2954	2 950					
Vaala 3255	3 250					
		100,00 %	722 181	180 545	25 794	206 339

ETELÄINEN -OSAHANKE

	väestömäärä	%osuus väestöstä	Osuus osahankkeen budjetista	Oma- rahoitusosuus osahankkeesta	Omarahoitus koordinaatiosta	Omarahoitusosuus yhteensä
ETELÄINEN	102 130		280 342		10 013	
Kallio peruspalveluky						
4 kuntaa	33 520	32,82 %	92 011	23 003	3 286	26 289
Alavieska	2 761					
Nivala	10 985					
Sievi	5 241					
Ylivieska	14 533					
Selänne peruspalveluky						
4 kuntaa	19 211	18,81 %	52 733	13 183	1 883	15 067
Haapajärvi	7 641					
Kärsämäki	2 760					
Pyhäjärvi	5 849					
Reisjärvi	2 961					
Raahan seutu hyvinvointiky						
3 kuntaa	34 567	33,85 %	94 885	23 721	3 389	27 110
Pyhäjoki	3 311					
Raahe	25 659					
Siikajoki	5 597					
Helmi sosiaali- ja terveystyöpiiri						
3 kuntaa	14 832	14,52 %	40 713	10 178	1 454	11 632
Haapavesi 7287	7 283					
Pyhäntä 1565	1 566					
Siikalatva (Kestilä, Piippola, Pulkkila, Rantsila) 5985	5 983					
		100,00 %	280 342	70 086	10 013	80 098

KAINUU + TAIVALKOSKI - OSAHANKE

	väestömäärä	%osuus väestöstä	Osuus osahankkeen budjetista	Oma-rahoitusosuus osahankkeesta	Omarahoitus koordinaatiosta	Omarahoitusosuus yhteensä
KAINUU + TAIVALKOSKI	78 817		216 349	54 087	7 725	61 812
Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon	74 504	94,53 %	204 510	51 128	7 302	58 430
Hyrnsalmi	2 603					
Kajaani	37 973					
Kuhmo	9 240					
Paltamo	3 743					
Ristijärvi	1 450					
Sotkamo	10 682					
Suomussalmi	8 813					
Taivalkoski	4 313	5,47 %	11 839	2 960	423	3 382
		100,00 %	216 349	54 087	7 725	61 812

LAPPI JA KUUSAMO - OSAHANKE

	väestömäärä	%osuus väestöstä	Osuus osahankkeen budjetista	Oma-rahoitusosuus osahankkeesta	Omarahoitus koordinaatiosta	Omarahoitusosuus yhteensä
LAPPI JA KUUSAMO	193 492		531 127		18 969	
Kuusamo	16 167	8,36 %	44 378	11 094	1 585	12 679
Enontekiö	1 880					
Inari	6 732					
Kemi	22 257					
Kemijärvi	8 093					
Keminmaa	8 585					
Kittilä	6 388					
Kolari	3 853					
Muonio	2 394					
Pello	3 819					
Posio	3 738					
Ranua	4 227					
Rovaniemi	60 877					
Salla	3 979					
Sodankylä	8 834					
Tervola	3 339					
Tornio	22 489					
Ylitornio	4 556					
Utsjoki	1 285					
Lappi ilman Kuusamo	177 325	91,64 %	486 749	121 687	17 384	139 071
		100,00 %	531 127	132 782	18 969	151 751

Koordinaatio	2014	2015	2016	Yhteensä
Henkilöstömenot, joista	62 725	75 270	12 545	150 540
Projektiin palkattava henkilöstö	62 725	75 270	12 545	150 540
Työpanoksen siirto kunnalta		0	0	0
Palvelujen ostot yhteensä, josta	26 378	31 980	5 330	63 688
Toimisto-, pankki- ja asiantuntijapalvelut	13 461	16 480	2 747	32 688
Painatukset ja ilmoitukset	833	1 000	167	2 000
Majoitus- ja ravitsemuspalvelut	1 667	2 000	333	4 000
Matkustus- ja kuljetuspalvelut	4 167	5 000	833	10 000
Koulutus- ja kulttuuripalvelut	4 167	5 000	833	10 000
Muut palvelujen ostot	2 083	2 500	417	5 000
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1150	1380	230	2 760
Vuokrat	8 833	10 600	1 767	21 200
Investointimenot yhteensä, josta	0	0	0	0
Aineettomat hyödykkeet				0
Koneet ja kalusto		0	0	0
Muut investointimenot	0	0	0	0
Muut menot	2 083	2 500	417	5 000
Menot yhteensä = Kokonaiskustannukset	101 169	121 730	20 289	243 188
Valtionavustukseen oikeuttamattomat kustannukset	0	0	0	0
Tulorahoitus	0	0	0	0
Muu kuin julkinen rahoitus	0	0	0	0
Valtionavustukseen oikeuttavat kustannukset	101 169	121 730	20 289	243 188
Kunnan/kuntayhtymän oma rahoitusosuus	25 292	30 433	5 072	60 797
Muu julkinen rahoitus	0	0	0	0
Haettava valtionavustus	75 877	91 298	15 217	182 391

Hanke yhteensä	2014	2015	2016	Yhteensä
Henkilöstömenot, joista	616 152	730 786	62 708	1 409 646
Projektiin palkattava henkilöstö (projektipäällikkö ja projektisihteeri 50 %?)	184 033	222 536	24 412	430 981
Työpanoksen siirto kunnalta	432 119	508 250	38 296	978 665
Palvelujen ostot yhteensä, josta	185 604	207 481	32 034	425 119
Toimisto-, pankki- ja asiantuntijapalvelut	84 187	94 681	9 317	188 185
Painatukset ja ilmoitukset	6 333	7 000	4 167	17 500
Majoitus- ja ravitsemuspalvelut	8 867	12 350	1 953	23 170
Matkustus- ja kuljetuspalvelut	36 267	40 250	9 283	85 800
Koulutus- ja kulttuuripalvelut	41 367	42 800	3 297	87 464
Muut palvelujen ostot	8 583	10 400	4 017	23 000
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	9 704	5 180	1 230	16 114
Vuokrat	29 233	32 450	8 667	70 350
Investointimenot yhteensä, josta	0	0	0	0
Aineettomat hyödykkeet				0
Koneet ja kalusto		0	0	0
Muut investointimenot	0	0	0	0
Muut menot	9 083	13 871	8 132	31 086
Menot yhteensä = Kokonaiskustannukset	849 776	989 768	112 771	1 952 315

Valtionavustukseen oikeuttamattomat kustannukset				
Tulorahoitus	0	0	0	0
Muu kuin julkinen rahoitus	0	0	0	0
Valtionavustukseen oikeuttavat kustannukset	849 776	989 768	112 771	1 952 315
Kunnan/kuntayhtymän oma rahoitusosuus	212 444	247 442	28 193	488 079
Muu julkinen rahoitus	0	0	0	0
Haettava valtionavustus	637 332	742 326	84 578	1 464 236

Oulun seutukaari	2014	2015	2016	Yhteensä
Henkilöstömenot, joista	240 962	261 627	20 664	523 253
Projektiin palkattava henkilöstö	57 652	62 456	4 804	124 912
Työpanoksen siirto kunnalta	183 310	199 171	15 860	398 341
Palvelujen ostot yhteensä, josta	50 180	50 560	10 880	111 620
Toimisto-, pankki- ja asiantuntijapalvelut	21 180	21 560	1 380	44 120
Painatukset ja ilmoitukset	2 000	2 000	1 000	5 000
Majoitus- ja ravitsemuspalvelut	2 000	2 000	1 000	5 000
Matkustus- ja kuljetuspalvelut	7 500	7 500	5 000	20 000
Koulutus- ja kulttuuripalvelut	15 000	15 000	0	30 000
Muut palvelujen ostot	2 500	2 500	2 500	7 500
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	500	500	0	1 000
Vuokrat	8 500	8 500	5 500	22 500
Investointimenot yhteensä, josta	0	0	0	0
Aineettomat hyödykkeet				0
Koneet ja kalusto		0	0	0
Muut investointimenot	0	0	0	0
Muut menot	6 000	10 000	6 935	22 935
Menot yhteensä = Kokonaiskustannukset	306 142	331 187	43 979	681 308
Valtionavustukseen oikeuttamattomat kustannukset	0	0	0	0
Tulorahoitus	0	0	0	0
Muu kuin julkinen rahoitus	0	0	0	0
Valtionavustukseen oikeuttavat kustannukset	306 142	331 187	43 979	681 308
Kunnan/kuntayhtymän oma rahoitusosuus	76 536	82 797	10 995	170 327
Muu julkinen rahoitus	0	0	0	0
Haettava valtionavustus	229 607	248 390	32 984	510 981

Lappi	2014	2015	2016	Yhteensä
Henkilöstömenot, joista	155 341	207 155	13 686	376 182
Projektiin palkattava henkilöstö			0	0
Työpanoksen siirto kunnalta	155 341	207 155	13 686	376 182
Palvelujen ostot yhteensä, josta	56 046	68 141	12 154	136 341
Toimisto-, pankki- ja asiantuntijapalvelut	29 046	33 141	4 190	66 377
Painatukset ja ilmoitukset	2 000	2 000	2 000	6 000
Majoitus- ja ravitsemuspalvelut	3 000	6 000	500	9 500
Matkustus- ja kuljetuspalvelut	9 000	11 000	2 000	22 000
Koulutus- ja kulttuuripalvelut	12 000	14 000	2 464	28 464
Muut palvelujen ostot	1 000	2 000	1 000	4 000
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	5 754	1 200	1 000	7 954
Vuokrat	3 300	3 600	600	7 500
Investointimenot yhteensä, josta	0	0	0	0
Aineettomat hyödykkeet				0
Koneet ja kalusto		0	0	0
Muut investointimenot	0	0	0	0
Muut menot	1 000	1 371	778	3 149
Menot yhteensä = Kokonaiskustannukset	221 441	281 467	28 218	531 126
Valtionavustukseen oikeuttamattomat kustannukset	0	0	0	0
Tulorahoitus	0	0	0	0
Muu kuin julkinen rahoitus	0	0	0	0
Valtionavustukseen oikeuttavat kustannukset	221 441	281 467	28 218	531 126
Kunnan/kuntayhtymän oma rahoitusosuus	55 360	70 367	7 055	132 782
Muu julkinen rahoitus	0	0	0	0
Haettava valtionavustus	166 081	211 100	21 164	398 345

Kainuu	2014	2015	2016	Yhteensä	Oulun eteläinen	2014	2015	2016	Yhteensä
Henkilöstömenot, joista	63 656	84 810	7 063	155 529	Henkilöstömenot, joista	93 468	101 924	8 750	204 142
Projektiin palkattava henkilöstö	63 656	84 810	7 063	155 529	Projektiin palkattava henkilöstö			0	0
Työpanoksen siirto kunnalta	0	0	0	0	Työpanoksen siirto kunnalta	93 468	101 924	8 750	204 142
Palvelujen ostot yhteensä, josta	18 500	23 800	2 670	44 970	Palvelujen ostot yhteensä, josta	34 500	33 000	1 000	68 500
Toimisto-, pankki- ja asiantuntijapalvelut	8 500	11 500	1 000	21 000	Toimisto-, pankki- ja asiantuntijapalvelut	12 000	12 000	0	24 000
Painatukset ja ilmoitukset	500	1 000	1 000	2 500	Painatukset ja ilmoitukset	1 000	1 000	0	2 000
Majoitus- ja ravitsemuspalvelut	1 200	1 350	120	2 670	Majoitus- ja ravitsemuspalvelut	1 000	1 000	0	2 000
Matkustus- ja kuljetuspalvelut	5 600	6 750	450	12 800	Matkustus- ja kuljetuspalvelut	10 000	10 000	1 000	21 000
Koulutus- ja kulttuuripalvelut	700	800	0	1 500	Koulutus- ja kulttuuripalvelut	9 500	8 000	0	17 500
Muut palvelujen ostot	2 000	2 400	100	4 500	Muut palvelujen ostot	1 000	1 000	0	2 000
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 300	1 600	0	2 900	Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 000	500	0	1 500
Vuokrat	5 600	6 750	600	12 950	Vuokrat	3 000	3 000	200	6 200
Investointimenot yhteensä, josta	0	0	0	0	Investointimenot yhteensä, josta	0	0	0	0
Aineettomat hyödykkeet				0	Aineettomat hyödykkeet				0
Koneet ja kalusto		0	0	0	Koneet ja kalusto		0	0	0
Muut investointimenot	0	0	0	0	Muut investointimenot	0	0	0	0
Muut menot	0	0	0	0	Muut menot	0	0	0	0
Menot yhteensä = Kokonaiskustannukset	89 056	116 960	10 333	216 349	Menot yhteensä = Kokonaiskustannukset	131 968	138 424	9 950	280 342
Valtionavustukseen oikeuttamattomat kustannukset	0	0	0	0	Valtionavustukseen oikeuttamattomat kustannukset	0	0	0	0
Tulorahoitus	0	0	0	0	Tulorahoitus	0	0	0	0
Muu kuin julkinen rahoitus	0	0	0	0	Muu kuin julkinen rahoitus	0	0	0	0
Valtionavustukseen oikeuttavat kustannukset	89 056	116 960	10 333	216 349	Valtionavustukseen oikeuttavat kustannukset	131 968	138 424	9 950	280 342
Kunnan/kuntayhtymän oma rahoitusosuus	22 264	29 240	2 583	54 087	Kunnan/kuntayhtymän oma rahoitusosuus	32 992	34 606	2 488	70 086
Muu julkinen rahoitus	0	0	0	0	Muu julkinen rahoitus	0	0	0	0
Haettava valtionavustus	66 792	87 720	7 750	162 262	Haettava valtionavustus	98 976	103 818	7 463	210 257

Liite 4 Viestintäsuunnitelma

Pohjois-Suomen Lasten Kaste -hanke Viestintäsuunnitelma

1. Tavoitteet ja pääviestit

1.1 Tavoitteet

Viestinnän tavoitteena on tukea hankkeen tavoitetta lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Viestinnän tehtävänä on mahdollistaa asiakaslähtöinen ja monitoimijainen palveluiden kehittäminen. Toimijoilla tulee olla yhteinen käsitys toiminnan tavoitteista ja asiakkailta riittävästi tietoa osallistumiseen. Hankkeen laajuuden vuoksi viestinnällä on tärkeä tehtävä hankkeen onnistumisessa sekä tiedon välittämisessä että luottamuksen synnyttämisessä.

Tavoitteena on, että eri osa-alueet ovat tietoisia toistensa toiminnasta ja täydentävät toiminnoillaan toisiaan. Viestinnällä tuetaan eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Viestinnän avulla muodostetaan yhteinen käsitys hankkeen tavoitteista kaikkien osallistujien kesken sekä sitoutetaan toimijat hankkeen tavoitteisiin. Hankkeessa pidetään tärkeänä, että eri-ikäisten kanssa toimivilla tahoilla on yhdenmukaiset toimintatavat. Näin eri toimijat tukevat omalla työllään koko perheen hyvinvointia samansuuntaisesti muiden tahojen kanssa.

Hankkeen ulkopuolisille tahoille tiedotetaan hankkeen etenemisestä. Hankkeessa korostetaan lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta, mikä edellyttää tietoa käsiteltävistä asioista toteutuksen eri vaiheissa. Hankkeen myötä perheille suunnattujen palveluiden toteutuksessa voi tapahtua muutoksia, joista tulee tiedottaa mahdollisimman varhain kuntalaisille.

1.2 Pääviestit

Toimijat työskentelevä monitoimijaisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi mahdollistaen myös asiakkaiden osallisuuden toiminnan kehittämiseen. Palveluita pyritään kehittämään siten, että painopiste raskaista korjaavista palveluista siirtyisi ennaltaehkäisevään työhön.

2. Kohderyhmät

2.1 Sisäiset kohderyhmät

Hankkeen sisäisen viestinnän kohderyhmään kuuluvat hankkeen johtoryhmä ja rahoittaja, hankkeen työntekijät ja heidän kauttaan hankkeessa mukana olevat kunnat ja kuntayhtymät.

Hankkeen organisaatiossa on johtaja, jolle osakokonaisuudet raportoivat toiminnastaan. Hankejohtajan vastuulla on koordinoida tiedon kulku osakokonaisuuksien ja teemojen välillä. Aluekohtaisten osakokonaisuuksien projektipäälliköt/ aluekoordinaattorit vastaavat viestinnästä kunnissa ja kuntayhtymissä sekä paikallisille yhteistyökumppaneille. Paikallistason toimijat vastaavat hankkeen toteuttamisesta omissa työyhteisöissään ja omien yhteistyökumppaneiden kanssa. He raportoivat toiminnastaan projektipäällikölle, joka raportoi koko alueen toiminnan hankkeen koordinaatiolle.

2.2 Ulkoiset kohderyhmät

Koska hankkeessa pyritään avoimeen kehittämiseen yhteistyössä kumppaneiden kanssa, raja sisäisen ja ulkoisen viestinnän välillä on häilyvä. Hankkeelle kootaan alueellinen kumppanuusverkosto, johon kuuluvat Pohjois-Suomen sosiaali-, terveys- ja kasvatustutkimus ja koulutusorganisaatio, järjestöt ja seurakunnat.

Hanke jakaa hyviä käytäntöjä muiden Kaste-hankkeiden kanssa ja osallistuu THL:n koordinoimaan yhteistyöhön. Hankkeiden välillä vaihdetaan tietoa ja asiantuntijuutta hankehenkilöstön kesken. Hankkeessa käytetään Innokylää tiedon jakamisessa.

Kuntalaiset ovat hankkeessa kehitettävien palveluiden käyttäjiä, joten he ovat aktiivisen viestinnän kohteena koko hankkeen ajan. Viestinnän tavoitteena on sekä tiedottaa hankkeen toiminnasta sen eri vaiheissa että osallistaa kuntalaiset mukaan kehittämistyöhön joko suoraan hankkeeseen tai yhteistyöverkostojen kautta.

3. Välineet ja työkalut

Koko hankkeelle perustetaan johtoryhmä. Johtoryhmä kootaan siten, että jäsenet voivat välittää tietoa hankkeesta omissa organisaatioissaan ja sidosryhmissään. Johtoryhmä tukee hanketta tavoitteiden saavuttamisessa ohjaamalla hankkeen toimintaa sekä jäsenten välittämällä viesteillä. Johtoryhmän säännöllisten kokousten aikatauluista sovitaan hankkeen käynnistyessä. Johtoryhmä käsittelee myös koko hankkeen viestintään liittyviä asioita kokouksissaan.

Hankkeelle luodaan graafinen ilme mainostoimiston kanssa rahoituspäätöksen jälkeen. Graafinen ilme luodaan sellaiseksi, että se on sidottavissa hankehallinnoijien ilmeisiin. Graafista ilmettä käytetään hankkeen ja osakokonaisuuksien viestinnässä esimerkiksi esitteissä, kirje- ja esityspohjissa, painotuotteissa. Tarvittavat logot ovat sekä koordinaation että osakokonaisuuksien käytettävissä koko hankkeen ajan erillisten ohjeiden mukaan. Yhteinen ilme on maantieteellisesti laajan hankkeen näkökulmasta tärkeä, koska se helpottaa osahankkeiden yhdistämistä kokonaisuuteen.

Kumppanuusverkosto välittää tietoa alueen eri toimijoille ja toisaalta tuo hanketoimijoille tietoa ajan-kohtaisista teemoista omista toimintaympäristöistään. Viestinnän avulla yhteistyökumppaneille tiedotetaan hankkeen tavoitteista ja löydetään yhteisiä toimintatapoja tavoitteisiin pääsemiseksi. Oppilaitosten kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyy opinnäytetöitä. Mahdollisesta opinnäytepankista, johon kootaan sekä opinnäyteaiheita että valmiita töitä, sovitaan hankkeen käynnistyessä tarkennetussa viestintäsuunnitelmassa.

Hanke kirjataan Innokylään, joka toimii hankkeen ensisijaisena viestintäkanavana sekä sähköisenä työtilana. Innokylän kautta tarjotaan kumppanuusverkostoille mahdollisuuksia osallistua hankkeen kehittämiseen. Innokylässä julkaistaan kaikki hankkeen tuotokset. Innokylän käytöstä tiedotetaan hankesuunnitelmien lisäksi johto- ja ohjausryhmissä, kumppanuusverkostoissa sekä erinäisissä työkokouksissa ja seminaareissa.

Hankkeelle laaditaan yhteiset www-sivut hankkeen hallinnoijan eli Oulun kaupungin www-sivujen yhteyteen. Sivuston päivittämisestä vastaa hankekoordinaation. Sivustolta ohjataan linkkien avulla kävijät Innokylään.

Myös kuntien sisäisiä tiedotuskanavia käytetään tarpeellisessa määrin edistämään hankkeesta tiedottamista.

Alueellisille osakokonaisuuksille perustetaan alueelliset ohjausryhmät. Näiden tehtävänä on ohjata osakokonaisuuksia saavuttamaan yhteiset tavoitteet alueellisesti. Tavoitteena on, että alueellisen ohjausryhmän jäsenet välittävät tietoa alueellisten toimijoiden ja osakokonaisuuden välillä ja tukevat siten hankkeen tavoitteiden saavuttamisessa. Ohjausryhmät ohjaavat myös hankkeiden viestintää.

Kukin osakokonaisuus tiedottaa toiminnastaan alueellaan säännöllisesti. Hankkeen koordinaatio laatii teksti- ja tiedotepohjat yhteiseen käyttöön. Tiedottamisen toimenpiteet kirjataan viestinnän toimenpidesuunnitelmaan hankkeen käynnistyttyä.

Hankehallinnointi kokoaa 1-2 kertaa vuodessa tiedotteen koko hankkeesta. Tiedote lähetetään hankealueelle ja valtakunnallisesti rahoittajalle, muille Kaste-hankkeille sekä yhteistyötahoille. Erityisesti hankkeesta tiedotetaan hankkeen alussa ja lopussa sekä tapahtumien yhteydessä.

Hankkeessa järjestetään maakunnallisesti kehittämisfoorumeita 3-4 kertaa vuodessa, joissa jaetaan kehittämistyön tuloksia työntekijöille, järjestötoimijoille ja asiakkaille. Kehittämisfoorumit järjestetään tarpeen mukaan joko yhden tai useamman kehittämisen painopistealueen mukaisesti. Lisäksi järjestetään seminaareja ja koulutuksia hankkeissa ilmenevien tarpeiden mukaan.

Kunkin osakokonaisuuden tarpeen mukaan kootaan työryhmiä ja projektiryhmiä, joiden kautta toteutetaan myös viestintää alueilla ja työyhteisöihin.

Kokouksia ja palavereita pidetään tarpeen mukaan ja niissä pyritään tarjoamaan osallistujille aina videoneuvottelumahdollisuus.

Media kutsutaan paikalle esimerkiksi seminaareihin tai muihin suuriin tilaisuuksiin. Yhteyksistä tiedotusvälineisiin vastaa koko hankkeen osalta projektijohtaja ja alueellisesti projektipäälliköt/ aluekoordinaattorit. He antavat ensisijaisesti myös haastattelut tiedotusvälineille.

Hanke voi osallistua sekä paikallisesti että alueellisesti sosiaali-, terveys- ja kasvatustalouden messuille. Messuille kuten muuhun markkinointiin varataan tarkoituksenmukaiset tuotteet hankkeen graafisella ilmeellä. Osakokonaisuudet vastaavat omista kustannuksista, koordinaation kautta hankitaan materiaalia tarvittaessa koko hankkeen markkinointiin.

Kukin osakokonaisuus viestii mediassa oman hallinnoijaorganisaation ohjeiden mukaisesti. Perinteisten medioiden lisäksi voidaan hyödyntää sosiaalista mediaa, mikäli se nähdään tarpeelliseksi. Myös sosiaalisessa mediassa noudatetaan osakokonaisuuksien hallinnoijien ohjeistusta.

Sähköpostia käytetään kiireettömään viestintään. Hankkeessa laaditaan tarvittavat sähköpostilistat, joita käytetään harkiten. Sähköpostin lähettämisessä pyritään löytämään tasapaino niin, että viestejä ei lähetetä turhaan, mutta kuitenkin kaikilla on tarvittava ajanmukainen tieto.

Hankkeelle tehdään tarvittavat esitteet, jotka löytyvät hankkeen verkkosivuilta myös sähköisenä. Lisäksi hankkeelle teetetään roll-up-juliste seminaareja ja markkinointia varten. Painotyöt tilataan aina kyseisen osahankkeen hallinnoijan ohjeiden mukaisesti.

4. Aikataulu

Hanke toteutetaan ajalla 1.2.2014–28.2.2016. Hankkeen alussa koordinaatio ja jokainen osakokonaisuus täsmentävät osaltaan viestintäsuunnitelman ja nimeää viestinnän toimenpiteet. Koordinaatio tiedottaa hankkeen käynnistymisestä valtakunnallisesti ja osakokonaisuudet alueellisesti.

Hanke raportoidaan rahoittajan ohjeiden mukaan hankkeen aikana väliraportoin ja loppuraportilla hankkeen päättyessä.

5. Kustannukset

Hankkeen budjetissa viestintään on varattu rahoitusta erityisesti kohtaan ”Painatukset ja ilmoitukset”, johon kokonaisuudessaan on budjetoitu 15 000 €. Lisäksi viestinnän kustannuksia tulee atk- ja puhelinkuluista.

Hankkeen graafinen ilme ja painotuotteiden ulkoasu tilataan kilpailutusten perusteella mainostoimistolta asiantuntijapalveluina. Viestintään liittyvissä hankinnoissa noudatetaan rahoittajan ja kyseisen osakokonaisuuden hallinnoijan ohjeistuksia.

Viestintä on osa jokaisen hanketyöntekijän työtä, riippumatta työtehtävästä.

6. Vastuhenkilöt

Projektijohtaja vastaa koko hankkeen viestinnästä. Hän vastaa erityisesti tiedottamisesta rahoittajalle ja valtakunnallisesti muille Kaste-hankkeille. Projektijohtaja tekee tiivistä yhteistyötä alueellisten osakokonaisuuksien projektipäälliköiden/ aluekoordinaattoreiden kanssa. Projektijohtaja vastaa yhteistyöstä aluekehittäjäverkoston toiminnasta.

Alueellisten osakokonaisuuksien projektipäälliköt/ aluekoordinaattorit vastaavat osakokonaisuuksien viestinnästä sekä alueellaan että suhteessa toisiin osakokonaisuuksiin. Projektipäälliköt/ aluekoordinaattorit viestivät tiiviisti projektijohtajan kanssa ja raportoivat hankkeen koordinaatiolle. Projektipäällikkö/ aluekoordinaattori laatii hankkeen viestintäsuunnitelman ja viestinnän toimenpiteet yhteistyössä hallinnoijan tiedottajan ja vastuullisen johtajan kanssa. Viestinnän hyviä käytäntöjä voidaan vaihtaa osakokonaisuuksien välillä.

Jokainen hankkeen toimija viestii hankkeesta joko työyhteisössään tai laajemmin. Projektipäälliköiden/ aluekoordinaattoreiden vastuulla on, että hankkeen työntekijät saavat työhönsä riittävän perehdytyksen myös hankkeen tavoitteiden ja viestintätapojen osalta.

7. Viestinnän mittarit, seuranta, raportointi ja dokumentointi

Viestinnän toteutumista arvioidaan hankkeen raportointien yhteydessä. Työryhmissä arvioidaan toteutuneiden toimenpiteiden jälkeen saavutettiin viestinnällä tavoitteet ja tarvittaessa tehdään muutoksia. Sidosryhmiltä kootaan palautetta viestinnästä muun arvioinnin yhteydessä.

Hanketyöntekijät kirjaavat tilaisuudet, joissa ovat esitelleet hanketta tai olleet osallistujina. Hankkeesta tullut palaute kootaan ja käsitellään hankkeen työntekijöiden ja ohjausryhmän kanssa.

Viestintä raportoidaan hankkeen väli- ja loppuraporteissa.

Viestintäaineisto ja hankkeesta tehdyt uutiset kootaan osakokonaisuuksissa. Nämä voidaan liittää tai linkittää tarvittaessa hankkeen www-sivustolle tai vähintäänkin arkistoidaan.

Liite 5 Arviointisuunnitelma

Pohjois-Suomen Lasten Kaste raportointi- ja arviointisuunnitelma (päivitetty 25.9.)

1. Periaatteet ja menetelmät

Hankkeessa arvioidaan, onko toiminnalle asetetut tavoitteet saavutettu ja mitä muita mahdollisia muutoksia tai vaikutuksia on saatu aikaiseksi. Arvioinnissa kerätään olennaista tietoa siitä, millaisia ja miten käytäntöjä tai palveluja on kehitetty. Lisäksi arvioidaan kehitettyjen käytäntöjen toimitavuutta ja vaikutuksia niiden edelleen kehittämiseksi. Vaikutusten todentamiseksi tehdään THL:n kanssa yhteistyötä ennakoivien ja ehkäisevien palveluiden kustannusten todentamiseksi ja tuotetaan tietoa asiakaslähtöisistä monituottajamallilla tuotetuista palveluista päätöksentekoa varten. Lähtökohtana on että pystytään esittämään ennakoivan ja ehkäisevän työn merkitys raskaampien palveluiden vähentämiseksi. Arvioinnin kohteena ovat hankekokonaisuudessa keskeisimmät tavoitteet.

Hankearvioinnissa käytetään menetelminä:

- Hankkeen aikana tehdään **prosessiarviointia**.
- Hankkeen toimijat tekevät jatkuvaa **itsearviointia**.
- Eri alueiden/toimenpidekokonaisuuksien välillä tehdään koordinaatiohankkeen ohjaamana myös **vertaisarviointia**.
- **Vaikuttavuuden arviointi** tulee pitkällä aikavälillä ja hankkeen käynnistyessä hankkeelle laaditaan arviointikehikko. Tehdään kuntakohtaiset linjaukset toteutuksen jälkeisestä arvioinnista.
- Arvioinnin yhteydessä hankkeelle määritellään myös yhteinen **seurantamittaristo**.

Itsearviointin tavoitteena on saada hankkeen eri toimijat vahvasti osallisiksi hanketyöskentelyyn. Itsearviointin henkilö arvioi omaa panostustaan yhteiseen työskentelyyn tavoitteiden saavuttamiseksi. Koska hankkeen omat projektihenkilöresurssit ovat varsin vähäiset, on hankkeen onnistumisen kannalta jokaisen hanketyöskentelyyn osallistuvan panos tärkeä.

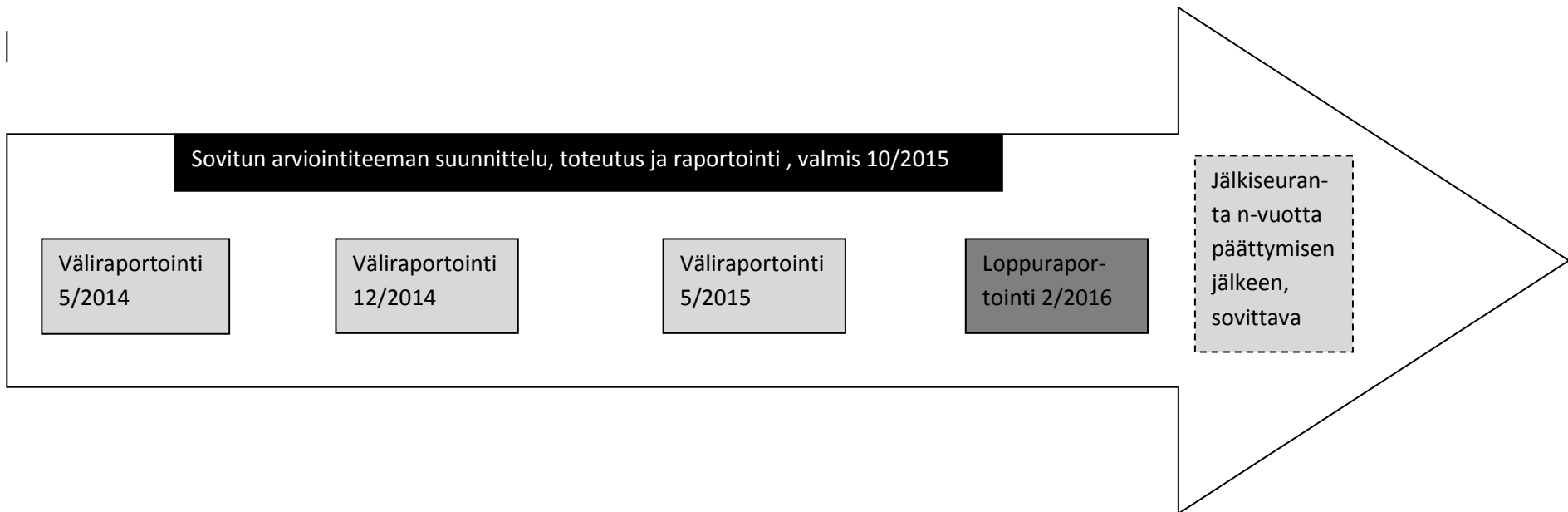
Prosessiarvioinnin tavoitteena on ohjata ja kehittää hanketyötä. Prosessiarvioinnin kohteena ovat ne toiminnot, joiden avulla muutosta ja sen kautta tuloksia pyritään saamaan aikaan. Arvioinnin kannalta olennaista ei ole katsoa yksinomaan projektin tavoitteiden saavuttamista, vaan myös projektin prosessinomaista polkua ja arvioida myös sitä, mitä tapahtuu projektin aikana, ihmisten välisenä toimintana ja sen kautta.

2. Vastuut

Hankkeen kokonaisseurannasta vastaa johtoryhmä. Hankkeen eri vaiheet dokumentoidaan sekä johtoryhmän että alueellisten ohjausryhmien työtiloihin. Koordinaatitaho vastaa hankkeen raportoinnista rahoittajalle ja sidosryhmille rahoitusehtojen mukaisesti. Raportointi ja arviointi tehdään kahdesti vuodessa, toinen raportointi maksatushakemuksen yhteydessä.

Hankkeessa arvioidaan, onko toiminnalle asetetut tavoitteet saavutettu ja mitä muita mahdollisia muutoksia tai vaikutuksia on saatu aikaiseksi. Arvioinnissa kerätään olennaista tietoa siitä, millaisia ja miten käytäntöjä tai palveluja on kehitetty. Lisäksi arvioidaan kehitettyjen käytäntöjen toimivuutta ja vaikutuksia niiden edelleen kehittämiseksi. Vaikutusten todentamiseksi tehdään THL:n kanssa yhteistyötä ennakoivien ja ehkäisevien palveluiden kustannusten todentamiseksi ja tuotetaan tietoa asiakaslähtöisistä monituottajamallilla tuotetuista palveluista päätöksentekoa varten. Lähtökohtana on että pystytään esittämään ennakoivan ja ehkäisevän työn merkitys raskaampien palveluiden vähentämiseksi. Arvioinnin kohteena ovat hankekokonaisuudessa keskeisimmät tavoitteet.

3. Raportointiaikataulujana 1.2.2014–28.2.2016

Taulukko 1. Raportoitavat ja arvioitavat asiat, vastuut ja aikataulu. Alueelliset kehittämisteemat laativat yksityiskohtaisemmista tavoitteista laaditun raportointisuunnitelman.

Kehittämävaiheen aikana					
Kokonaistavoite	Alueellisen kehittämisteeman tavoite (jokainen kehittämisteema työstää rahoituksen selvityä)	Raportoitavat asiat, etenemisvaihe. Mittarit/tiedonlähteet määritellään rahoituksen selvityä	Odotetut tulokset	Vastuu	Aikataulu ja väline
1. Lisätä hyvinvointia ja osallisuutta lapsiperheiden arjessa kohdentamalla perheelle oikea-aikaista tukea eri kasvu- ja kehitysympäristöissä.	Oulun seutukaari, Kainuu, Lappi, Eteläinen: Hankkeen yhteisinä kehittämisteemoina ovat perhekeskustoiminta, oppilas- ja opiskelijahuolto ja lastensuojelu.	<ul style="list-style-type: none"> • yhteistyö • kumppanuudet • kehitettävien palveluiden toimivuus, asiakkaat/kuntalaiset ja ammattilaiset • välineiden toimivuus • aikataulu • työpanoksen toteutuminen • viestinnän toteutuminen • sopimusten ja hankintojen tilanne • työryhmän tilanne • budjetti vrs toteutuneet kustannukset ja toukuussa myös ennuste koko vuoden toteumasta 	Uudet toimintatavat ja yhdessä tekemisen muodot ovat käytössä perheiden tukemisessa. Erilaista osaamista on yhdistetty selkeällä työnjaolla eri lapsiperhetoimijoiden kesken. Lapsiperheet saavat tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti ja tarvettaan vastaavasti sekä ottavat vastuuta omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan entistä enemmän.	Projektipäälliköt, kunnan nimeämät asiantuntijat, työryhmän jäsenet	touko- ja joulukuussa 2014 ja touko- ja tammi-kuussa 2015. Menetelmänä itse- ja prosessiarviointi
2. Siirtää palveluiden painopistettä kalliista erityispalveluista varhaiseen tukeen ja peruspalveluihin. Palveluiden rakennetta muuttamalla todennetaan muutoksen merkitys kustannusten kasvun taittumiseen	Oulun seutukaari, Kainuu, Lappi, Eteläinen: Hankkeen yhteisinä kehittämisteemoina ovat perhekeskustoiminta, oppilas- ja opiskelijahuolto ja lastensuojelu	<ul style="list-style-type: none"> • yhteistyö • kumppanuudet • kehitettävien palveluiden toimivuus, asiakkaat/kuntalaiset ja ammattilaiset • välineiden toimivuus • aikataulu • työpanoksen toteutuminen • viestinnän toteutuminen • sopimusten ja hankintojen tilanne • työryhmän tilanne 	Varhaisen ja kevyemmän tuen osuus lapsiperheille tarjottavista palveluista on lisääntynyt. Vahvemman /korjaavan tuen osuus vähenee. Uuden palvelurakenteen kustannukset on todennettu ja tietoa pystytään käyttämään päätöksenteon tueksi. Kustannukset tulevat yhteiskunnalle halvemmiksi	Projektipäälliköt, kunnan nimeämät asiantuntijat, työryhmän jäsenet	touko- ja joulukuussa 2014 ja touko- ja tammi-kuussa 2015. Menetelmänä itse- ja prosessiarviointi

		<ul style="list-style-type: none"> • budjetti vrs toteutuneet kustannukset ja toukuussa myös ennuste koko vuoden toteumasta 	ja palvelurakenne uudistuu.		
3. Edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden johtamista kokonaisuutena	Oulun seutukaari, Kainuu, Lappi, Eteläinen: Hankkeen yhteisinä kehittämisteemoina ovat perhekeskustoiminta, oppilas- ja opiskelijahuolto ja lastensuojelu	<ul style="list-style-type: none"> • yhteistyö • kumppanuudet • kehitettävien palveluiden toimivuus, asiakkaat/kuntalaiset ja ammattilaiset • välineiden toimivuus • aikataulu • työpanoksen toteutuminen • viestinnän toteutuminen • sopimusten ja hankintojen tilanne • työryhmän tilanne • budjetti vrs toteutuneet kustannukset ja toukuussa myös ennuste koko vuoden toteumasta 	Lapsiperheiden palveluja johdetaan yhteen sovittavalla toimintamallilla lapsiperheiden palvelujen johtamista kokonaisuutena.	Projektipäälliköt, kunnan nimeämät asiantuntijat, työryhmän jäsenet	touko- ja joulukuussa 2014 ja touko- ja tammi-kuussa 2015. Menetelmänä itse- ja prosessiarviointi
Koordinaatio: Koordinaatio varmistaa kokonaisuuden eri osien ja toimijoiden välisen yhteistyön edellytykset mm. tiedon, menetelmien ja yhteisten resurssien osalta. Koordinaatiossa tuotetaan yhteiset tukipalvelut sekä osa viestintään liittyvistä materiaaleista. Koordinaatiolla varmistetaan toimenpidekokonaisuuksien nivoutuminen ja hyvien käytäntöjen levittäminen. Osakokonaisuuksien tarkennetut toteutussuunnitelmat laaditaan rahoituksen varmistuttua.	Kaikki	<ul style="list-style-type: none"> • yhteistyö • aikataulu • viestintä • työryhmät • kumppanuudet • sopimukset ja hankinnat • budjetti vrs toteutuneet kustannukset • riskit 		Projektijohtaja, projektipäälliköt	touko- ja joulukuussa 2014 ja touko- ja tammi-kuussa 2015. Menetelmänä itse- ja prosessiarviointi

Hankkeelle perustetaan johtoryhmä ja alueelliset ohjausryhmät.				
Arviointiteema johon panostetaan asiantuntijatyöpanosta, luonnos. Periaatteet jälkiarvioinnille. Vahvistetaan rahoituspäätöksen selvittyä. Arvioinnin toteutus 5/2014–10/2015.				
<p>Alustavan suunnitelman mukaan lähtökohtana on että pystytään esittämään ennakoivan ja ehkäisevän työn merkitys raskaampien palveluiden vähentämiseksi. Vaikutusten todentamiseksi tehdään THL:n kanssa yhteistyötä ennakoivien ja ehkäisevien palveluiden kustannusten todentamiseksi ja tuotetaan tietoa asiakaslähtöisistä monituottajamallilla tuotetuista palveluista päätöksentekoa varten. Arviointiteeman yhteydessä sovitaan mahdollisesta jälkiseurannasta n. vuotta toteutuksen jälkeen joko kuntakohtaisesti tai koko toiminta-alueella. Todetaan vastuutahot ja tiedonkeräysperiaatteet. Lähtökohtana tiedonkeruussa on hyödyntää kunnissa kerättävää tietoa ja tarkistaa voidaanko sähköistä hyvinvointikertomusta tai kansallista kyselyä hyödyntää työssä.</p>				
Loppuarviointi alueellisten kehittämisteemojen mukaan ja kokonaishankkeesta johtoryhmässä 2/2016				
Yleiset arvioinnin kohteet väliraportoinnin perusteella	Taloudellinen ja ajallinen onnistuminen:	Projektityöskentelyn onnistuminen	Vastuu	
<ul style="list-style-type: none"> • lopputuloksen vastaavuus toiminnan/-substanssin tarpeeseen • projektin lopputulosten laatu käyttäjöpalaute, kuntalaiset ja ammattilaiset, kumppanit • dokumentointi ja viestintä. 	<ul style="list-style-type: none"> • tavoiteaikataulu vs. suunniteltu aikataulu • kehityskustannusten toteutuminen • jatkuvat kustannukset, mahd. muutokset kustannusrakenteissa 	<ul style="list-style-type: none"> • johtoryhmän työskentely • alueellisten ohjausryhmien työskentely • riskienhallinta • projektinhallinta ja projektisuunnitelma • palvelun/ järjestelmän/ muutoksen siirtämisen tuotantoprosessiin onnistuminen 	Johtoryhmä, alueelliset ohjausryhmät, projektijohtaja, projektipäälliköt	